

১২০৮৪

লেন্ডা পাতা ।

ক্রিয়াকলাপ বিষয়।

মুদ্য ১, এক টাকা।

প্রকাশক
শ্রীঅমৃতলাল দত্ত
খাসিরাম; বশোহর।

প্রিণ্টার—শ্রীবরেন্দ্রনাথ ঘোষ,
• আইডিয়াল প্রেস,
৪নং শুকিয়া ট্রাট, কলিকাতা।

ভূমিকা

মন্মঃ কৰি যশঃ-প্রার্থী গমিষ্যামুপহাস্ততাম্ ।

প্রাংশুসভ্যে ফলে শোভাহৃষির বামনঃ ॥

কবি কালিনামের এই উক্তি স্মরণ করিয়া আজ আমার জীবন
প্রতঃ শক্তি হইতেছে। যে সভায় কত মহাকবিগণ কভি বিচিত্র
শব্দ-বন্ধে নানা-রস-ধারা কে উচ্ছলিত করিয়া বিরাট প্রতিভাবলে,
তাহাদিগকে হির প্রবাহে বাধিয়া রাখিয়াছেন, সে স্থলে আমার
এই কৃত্তি রসের কৃত্তি-বিন্দু-সম এই সামাজি গ্রন্থখানি প্রকাশ
করিতে আমি কতই সঙ্কোচিত হইতেছি।

তথাপি মানব জীবনের বিচিত্রভাব ‘আশার’ প্রেরণার
প্রণোদিত হইয়া এই কার্যে প্রবৃত্ত হইসাম। মনে হস্ত, প্রাংশু-
সভ্য-ফল-লাভ অচিরাং হস্ত না, সে ফল সাধনা-সাপেক্ষ।

অতঃপর এই গ্রন্থখানি মন্তকে একটি কথা বলা উচিত মনে
হইতেছে। বহু পূর্বে এই গ্রন্থের মুদ্রন কার্য আরম্ভ হইয়াছিল।
তার পর অনেক বিচিত্র গাত্রে ধৌরে ধৌরে অঞ্চল ইহার পরিসমাপ্তি
হইল। এই জন্ম ইহার আরম্ভের কয়েকটা কবিতা আমার
অনেকটা পুরুষের রচনা। পরে ক্রমশঃ কবিতাগুলি ভাদ্রা-গুড়া
সংশোধনের মধ্য দিয়া গিয়াছে। পল্লীস্থিতি, কৈশোরের কথা,
বন্দে শরৎ, জ্যোৎস্না কুঠে, তৃষ্ণের পথে, কাঙ্গের ফাদে, ভাদ্রাহাসি,
বদুমা দশমী প্রভৃতি কবিতাগুলি আমার আধুনিকতম রচনা।

গ্রন্থমধ্যে অনেক প্রমাদ রহিয়া গেল। সেজন্ত পাঠকবর্গের
নিকট সবিনয়ে কৃটি দ্বীকার করিতেছি। ইতি।

১১ই মার্চ ১৩৩০ সাল।

শ্রীকান্ত

ମୂଚ୍ଚୀପତ୍ର

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
କବିକୁଳ	୧
ପଞ୍ଜୀତବନ	୫
ବଧୁ	୬
କୋକିଲ	୯
ବିଜେନ୍ଦ୍ର	୧୧
ପଞ୍ଜୀପ୍ରତି	୧୨
ପଞ୍ଜୀବାଲା	୧୯
ହଃଥ ତୂର	୨୩
ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ	୨୫
କୈଶୋରେର କଥା	୨୬
ଅତ୍ୟାଗତ	୨୭
ଭୃତ୍ୟେର ପତ୍ର	୨୯
ଶେଫାଲି ଡଲେ	୩୧
ବଦ୍ରେ ଶର୍ଵ	୩୩
କୁକୁ କଲି	୩୫
ଦ୍ୟୋନ୍ମା	୩୭
ଡୁଇ	୩୮
ଦ୍ୟୋନ୍ମା କୁତ୍ରେ...	୩୯
ବିକଳତା	୪୧
କାଙ୍ଗେର ଝାଇସ...	୪୫
ନରୀନ ମେଘ	୪୭

ବର୍ଷାର	...	...	...	...	...	୪୮
ମେଘସତ୍ତାର	...	...	...	...	...	୪୯
ଡକ୍ଟରମୁଲେ	...	...	...	...	=	୧୨
ବ୍ୟର୍ଧ	...	...	...	...	...	୩୫
ଦୂରସ୍ଥି	...	...	...	...	...	
ହୃଦେର ନେଶ୍ବା	...	...	...	...	...	୨୧
ଭଗ୍ନପ୍ରାଣ	...	...	...	...	+	୧୮
ଭାବାହାସି	...	...	...	...	...	୧୦୦
ମୁଖ୍ୟମତୀଚବ୍ରେ	...	...	...	...	...	୧୦୮
ବର୍ଷଶୈର	...	...	...	...	...	୧୧୦
ବିଜୟା ମଧ୍ୟମୀ	...	...	...	...	...	୧୨୧

গুরু পত্র ।

শ্রীযুক্ত সুরেন্দ্রনাথ বিশ্বাস

ছোটদান

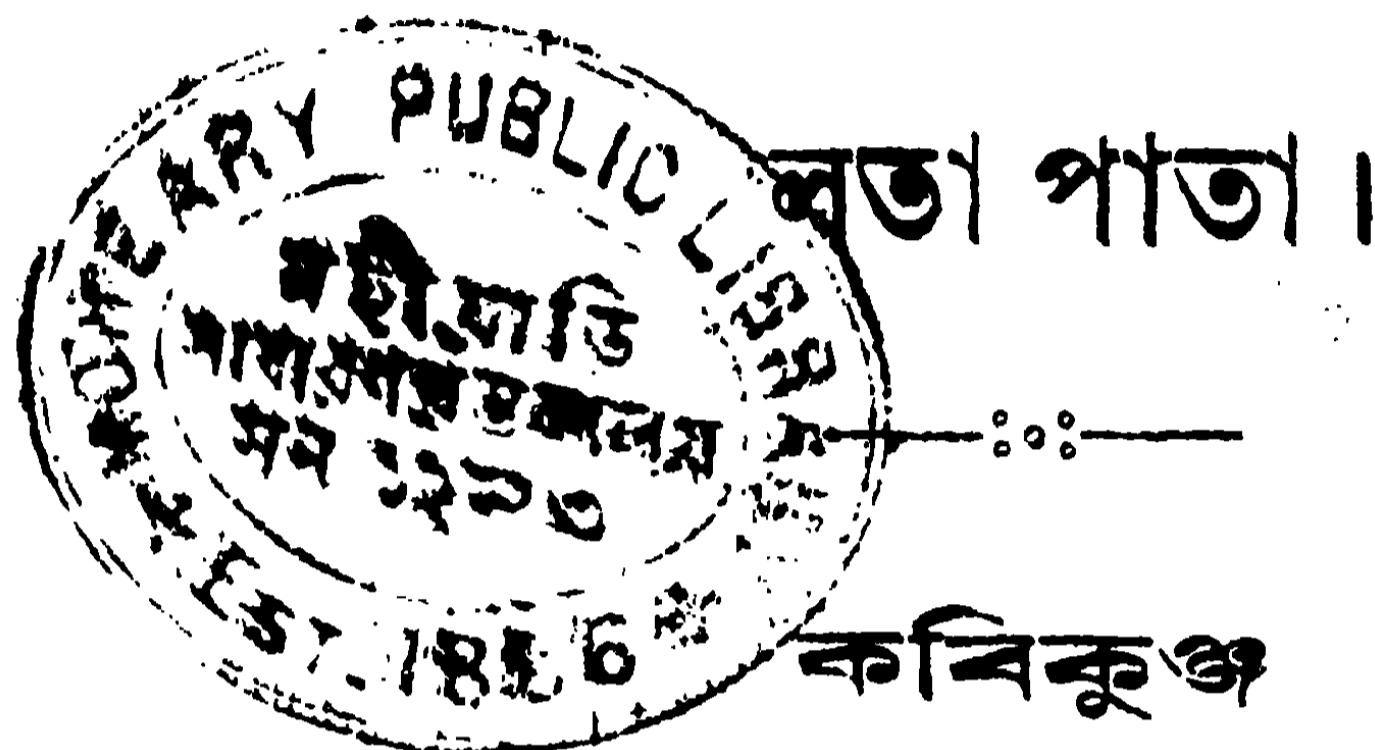
আচরণ করলে

ভক্তি অর্ঘ্য

প্রদান করিলাম ।

Presently
 Janoy Chatty
 Calcutta

চোট পথখানি সেই, হেরি অনিবার,
 শামলতা পাতা মেথা, মাঠ শোভাসার ।
 কোমল গালিচা থানি পাতা একধারে,
 মধুর নীলিমা হেরি আকাশের পুরে ।
 ফল-ফল-লতা-পাতা, হরিৎ-সবুজে,
 শুনির্ধল নদী-রেখা ঝাঁকা রহে মাঝে ।
 নিপুণ-সৃজন ছবি, ভাবি পথ-বাঁকে,
 অতুল তুলিকা কার হেন রং ঝাঁকে ।
 হেরিয়াছি রামধনু আকাশের পটে,
 নবীন মেঘের গায় কত রং ঘটে ।
 উজ্জল সবুজ ওই, কোমল সোণালি,
 অলস-পরশ লাগে, স্নিফ ঝাঁথি মেলি ।
 ভবন সেথায় পল্লী, পত্র-পুষ্প-ময়,
 পাশে তার ঝিল এক, হৃদ সম রং ।

ଲତା ପାତା ।

ମୁଖ୍ୟତୀ, ସୁଧାମତୀ, କଳ-କଳୋଲିନୀ,
ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାହିନୀ, କରୁ ରଣ-ଡ଼୍ୟାନ୍ଦିନୀ ।

ଏ ଦରାର ବଙ୍ଗ'ପରେ ଏହି ଛବିଥାନି,
ଏକ ପ୍ରାନ୍ତେ ପଡ଼ି ରହେ ପୁଲକେର ବାଣୀ ।
ନବ ନବ ଝତୁ ଆସେ, ନବ ନବ ଶୋଭା,
ହନ୍ୟ ଉଚ୍ଛାସି ଉଠେ, ଫୁଟେ ହାସି କିବା ।
ଆନନ୍ଦ ଲୁକାନ ରହେ ମୌନର୍ଦୟେର ମାଝେ,
ମୁଖ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ରାଜେ ।
ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ ମୁଖ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ବାତାସ,
ମର୍ମରିଯା କାପେ ହର୍ଦି, ଜାଗେ ନବ ଆଶ ।
ଏହି ବଙ୍ଗ-ମଙ୍ଗେ ହବେ ଅଭିନୟ ଯତ,
ଆମାର ଚେତନା ଶୁଭ ଆନନ୍ଦେତେ ରତ ।
ଅକୁରନ୍ତ ଲୀଲା ଏର, ଦୃଶ୍ୟ ନବ ନବ,
ଅକୁରନ୍ତ ଆନନ୍ଦେତେ ନିତୁଇ ଭାସିବ ।
ଏ ଦରାର କୁଞ୍ଜବନେ ନିତ୍ୟ ନବ ମୁଖ୍ୟ,
ଆମି ବିହରିବ ମେଥା ଆନନ୍ଦେତେ ଶୁଭ ।
ସଦି କରୁ ଶ୍ରାନ୍ତ ଆସେ, କ୍ଳାନ୍ତ ଘନ ଘମ,
ହେରିବ ଏ ଛବିଥାନି, କରୁ ମନୋରମ ।

পঞ্জী ভবন

আবার আসিলু গ্রামে আবার কোকিল ডাকে,
আত্ম শাখা অন্তরালে গহন পাতার ফাঁকে।
মেই লতা পাতা ছায়ে বনে রৌদ্র ছায়া খেলা,
মেই ত বিজন পথে সারাদিন হেলাফেলা।
মেই ত কাননে ধেরা শোভাময় গ্রামধানি,
স্মিথচ্ছায়ে ডাকে মোরে দুলে ওঠে প্রাণধানি।
পুন মেই পথে চলি, শিরপরে তরুশাখে,
কুহরি কাঁপায়ে বন, কোকিল আবার ডাকে।

শ্যামল মে ঘাসময় পথ খানি শোভেরে,
শ্যামল গাছের পাতা গায়ে কিবা লাগেরে।
ওরে তোরা ফুল ফল এতদিন ছিলি কোথা,
গভীর বিজন হ'তে তোদিকে কে আনে হেথা।
আমাৰ এ মন খানি তোদেৱই তৈৰে রয়,
তোদেৱ পৰণ পেয়ে পুন ধেন প্ৰাণ বয়।
এতদিন বিৱহেতে শুষ্ক এ প্ৰাণেৱ ধাৱা,
সঙ্গীবিত হ'ল আজি পেয়ে কুল কুল সাজা।

ଲତା ପାତା ।

ପଣ୍ଡୀର ପୋଷା ପାଥୀ କୋକିଳ ଯେ ଡାକ ତୁମି,
ଆମାର ଏ ପ୍ରାଣ ମାରେ ବାହିରାୟ ପ୍ରାଣଥାନି ।
ଗଭୀର ଏ ପ୍ରାଣ ମାରେ କଞ୍ଚମ ବହେ ଧାରା,
ଗଭୀର କୋକିଳ ଡାକେ ଉଛଲେ ପାଗଳ ପାରା ।
ହଦିସନେ ଗାଁଥା ଛବି, ହାୟ ହାରାୟେ ଛିଲ କି ।
ଫୁନ୍ ସେ ପରଶ ପେଯେ ଏବେ ଉଥଲି ଓଠେ କି !
ଆବାର ହେ ପଣ୍ଡୀ ! ଆଜି ତୋରି କାହେ ଆସିଯାଛି,
ପ୍ରାଣ ଆଜି ବ'ଲେ ଓଠେ ତୋରେ ଭାଲ ବାସିଯାଛି ।

ଓଗୋ ପାତା ଧୀରି ଛଲି କେନ ଡାକ କି ଯେ କଥା,
କି ମଧୁର ଶୋଭା ମରି, ବାରେକ ଚୁମିବ ହେଥା ।
ଓଗୋ କି କୋମଳ କର, ଗଲାଥାନି ବେଡ଼ି ଧରେ,
ପେଲବ ଅଧର ବୁଲାୟ, କି କୁଥ ପରଶ ରେ ।
ନ୍ତ୍ରିକ୍ଷମ ମାଟା ପାଯେ ଲାଗେ, ନୟନ ରଙ୍ଗନ ଶୋଭା,
ଫଳ ଫୁଲେ ପଣ୍ଡୀରାଣୀ, ସାଜିଯାଛେ ମନୋଲୋଭା ।
ଆମି ଗୋ ଏଦେରି, ଓଗୋ ଏରା ଯେ ଆମାରି
ନ୍ତ୍ରିକ୍ଷମ ଶ୍ୟାମଳ ଶୋଭା, ଆମରି, ଆମରି ।

ନଘଦେହେ ତୁମି କେ ଗୋ ଚଲି ଯାଓ ହାସି ହାସି,
ତୋମାରେଓ ଭାଲବାସି, ତୋମାରେଓ ଭାଲବାସି ।

ଲତା ପାତା ।

ଶ୍ୟାମଳ ବରଣ ତବ, ସରଲତା ମାଥାରେ ।
ଇହାଦେରେ ଫଳଫୁଲେ ନାହିକ ପ୍ରଭେଦ ରେ ।
ଆମି ପଲ୍ଲୀ ଭାଲବାସି, ପଲ୍ଲବ ଭାଲବାସି,
ଶ୍ରିଷ୍ଟମାଟୀ ଭାଲବାସି ସବୁଜ ଗୋ ଭାଲବାସି ।
ଇହାଦେର ମଧ୍ୟ ଦିଯା ତୁମି ଯାଓ କେ ଓ ଚଲେ,
ଇହାଦେର ମାଥୀ ବୁଝି ଆମାରେ ମାଥୀ ହ'ଲେ ।

ମଲିଲ ବିଗଲ କିବା ଶ୍ରିଷ୍ଟ ମାଟୀ ଚୁମେରେ,
ଘାସେର କୋମଲ ଶୋଭା ମନୋଲୋଭା ଲାଗେରେ ।
ସୁଚିକଣ ଗାତୀ ଶ୍ରୀଯେ, ଚୋଥ ବୁଝେ ଘାସ ଥାୟ,
କି ସୁଖ ଓଦେର ମରି, ଘାସ ପରେ ଘୁମ ଯାୟ ।
ଫୁଲ ଫୁଟେ ରହେ ହୋଥା, ଫୁଲ-ହାସେ କିବା ଶୁଖେ,
ଆଦରେ ଚୁମିବ ଓରେ, ଧରିବ ଆଦରେ ବୁକେ ।
ପଲ୍ଲୀର ବନଛାୟା, ଶୁନିବିଡ଼ ଆତ୍ମଶାଖେ,
କୋକିଲ କୁହରେ ମେଥା, ମନ ଭୁଲେ ପଥେ ପଥେ ।

ବ୍ୟୁ

ପ୍ରକୁରେର ପାଡ଼େ ନିତୁଇ ନେହାରି ବଧୁ ଆସେ ଯାଏ କାଜେ,
ନୋଲକ ଦୋଲାନ ମୁଥିଥାନି ଆଲୋ ବଡ଼ ଶୁନ୍ଦର ମାଜେ,

লতা পাতা ।

আত্মের পরে কোকিলা কুহরে ঘন বন কাঁপি যায়,
বধূর হৃদয়ে গভীর মনেতে বারেক শিহরি রয় ।
বধূর অঙ্গের কাল পাড় ধানি পড়ে পুকুরের ঘাটে,
গভীর অতল পুকুরের জল নিবিড় সে কাল রঁটে ।
ঘনছায় তীরে পুকুরের নীরে একলাটী বধূ রাজে
তিন্টী প্রহরে নিতুই নেহারি বধূ আসে যায় কাজে ।

পুকুরের নীর গভীর সে খির আঁধার করেছে বাসা,
ভোঁড় বেলা সেথা রবিকর রেখা দেয়না আলোর আশা ।
ঘনবন শাথে পুকুরের পথে লতাবন ছুলি পড়ে
বধূর সবুজ কর পক্ষজ শ্যাওলাৰ দলে নড়ে ।
ছপুরের কালে পাতাময় জালে পশেগো আলোৱ বাণী
পুকুরের নীরে রবিকর পড়ে পরশে পক্ষখনি ।
এমন সময় ইঁস বুকে রয় বধূ সেই ঘাটে রাজে,
তিন্টী প্রহরে নিতুই নেহারি বধূ আসে যায় কাজে ।

বৈকাল বেলা কুহরে কোকিলা অলস পুকুর পাড়ে,
কুছু কুছু করি মন ভেদ করি, বধূর মন্টী নড়ে ।

ଲତା ପାତା ।

ଅଳମ ଦେ କାହା ମହିର ଛାଯା ସବୁଜ ଶ୍ୟା ଓଲା ଦଲେ,
ମେହି ଫାକାଙ୍ଗଣେ କି ଜାନି କି ମନେ ବଧୁ ଆସେ ଆମ-ତଳେ ।
ଘନବନ ଶାଖେ କୋକିଲା କି ଡାକେ ବଧୁର ମାଥାର ପରେ,
ଚକିତେ ମେ ବଧୁ ଶିହରି ଗୋ ଶୁଦ୍ଧ କାଳା ମୁଖଥାନି ହେବେ ।
ମଞ୍ଜାର ଛାଯ ଦୀର୍ଘଶାଥୀୟ କାଲୋ ଜଳ ମେଥା ବାଜେ,
ତିନ୍ତଟା ପ୍ରହରେ ନିତୁଇ ନେହାରି ବଧୁ ଆସେ ଯାଏ କାଜେ ।

କୋକିଲ

କୋକିଲ ତୋମାର ଝୋପେର ଭିତର
ଶୁଦ୍ଧି ଡାକ ବନେ,
ତୋମାର କୁହର ସତଇ ଶୁନି
ଚମକେ ଉଠି ମନେ ।
ହାୟରେ ତୋମାର ଝୋପେର ବାମାର,
ଲୁକାନ କତ ଫାଦ ।
(ଯଦି) ପଥେର ପଥିକ ସହସା ମେଥାୟ,
ଭୂଲେଇ ପଡେ ଘାନ ;
ମେ ବିରଲ ଗଭୀର କୁଞ୍ଜ ବନେର,
ମଞ୍ଜାନଟା ଗୋପନ ।

ଲତା ପାତା ।

ମେ ସେ ଲତା ପାତାର ନିଳଯ ଘେରି,
ମାୟାର ଆବରଣ ।
ସଦି ଉତ୍ସନ୍ମା ମେ ଅଧୀର ଗତି,
ବେଧେ ପଡ଼େନ ବଧୁ ।
ଆରୋ ଗଭୀର ଜାଲେ ଜଡ଼ାଯେ ତାରେ
କୋକିଲ ଡାକ ଶୁଧୁ ।

ବିଚ୍ଛେଦ

ତରଣୀ ବାହିୟା ଆଜି ଚଲେଛି ପ୍ରବାସେ
ଦୀର୍ଘ ଅବକାଶ ପର । ଘନ ଦୀର୍ଘଶ୍ଵାସେ
ଶୁକ୍ଳ ମନ । ଯାପି ବହୁଦିନ ସ୍ଵପ୍ନସମ
ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ଆକାଶେ ବିହଙ୍ଗ ଯେନ,
ମାଠେ ଘାଟେ ପ୍ରାନ୍ତରେ ବନେ, ଆଜି ପ୍ରବାସେ
ଚଲେଛି । ଶୃତି ଥାନି କାନ୍ଦି ଓଠେ ହତାଶେ ।
ଦୁଇ ପାଶେ ବନଛାଯା । ଘନ ଆସ୍ରବନେ ।
ଆମାର ଜ୍ଞାନ୍ୟ ଥାନି ଯେନ ସ୍ଯତନେ
ରେଖେଚେ ଆବରି, ବିଷାଦିତ ମନେ ଆଜି
ନିରଥି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ରବି କର, ବନଗାଜି
ଉଦ୍ବାସ ଦୀଡ଼ାଯେ

ଲତା ପାତା ।

ଗ୍ରାମପ୍ରାନ୍ତେ ବନରେଥା,
ମେଥା ହତେ ଭେସେ ଆସେ ପ୍ରକୃତିର ଶେଥା
ଅତି ସୁମଧୁର କୋକିଳ ଗୀତି, କିବା ମେ
ଏନେ ଦେଇ ମନେ । ରବି କର ହେଥା ପଣେ
ମୋନାର ବରଣ ମାଥି ହାସିମୟ ଆଲୋ
ଥାନି, ମେଥା ନଦୀ ତୀରେ ମମୀର ଦୋଳାମୋ
ମବୁଜ ମେ ଧାନ୍ତବନ କଚି ଅଙ୍ଗେ ଦୁଲେ,
ଶ୍ରୀତଳ ବାୟୁ ଡ'ରେ ପଡ଼ିତେଛେ ହେଲେ,
କାର ବିଲୋଲ ପରଶ ଆଶେ । ଆଜି ଚଲି
କୋନ ଦୂରେ ଭାସିଯା ଭାସିଯା । ନିରିବିଲି
ଓଠେ କଲତାନ, ଓନି ଅଫୁଟ କୁଞ୍ଜନ
ବିହଗ ନିନାଦ ତଙ୍କପରେ, ହାୟ ମନ
ଆଲୋଡ଼ିତ ଅତଳାରେ କିବା ସ୍ଵତିମୋହେ !

(ମେଥା) ହକ୍କ ଶ୍ରୋତ ସମ ନଦୀ ବ୍ୟାକୁଳ ପ୍ରବାହେ
ଧେଯେ ଚ'ଲେ ଯେତ ଆନ୍ତିହୀନ କଲରୋଲ
ମାଝେ । ଉଦାର ମେ ନଦୀବନ୍ଧ, ନିରମଳ
କୁଳ । କରୁ ଉଡ଼େ ସାଦା ପାଲ, ମମୀରଣ
ଭରେ । ମଧୁମତୀ ପରେ ବହିତ ଉଜ୍ଜାନ

ଲତା ପାତା ।

ତରୀ । କତ ତରୀ ଗାନ ଗେଯେ ଗେଯେ ଭେଦେ
ଚଲେ ସେତ, କତ ଦୂରେ ଦୂରେ ବାଁକ ପାଶେ
ଦେଖି ସେତ ପାଲଥାନି, ହିଲୋଲେ ଘୁରିଯା
ସେତ । କିବା ମେ ଅନ୍ତ କଲୋଲ ଧରିଯା
ଉଠି, ଶାନ୍ତିର ଅଫ୍ଟ୍ ଆରାବ, ବିଲୀନ
ହୁଁୟେ ସେତ ମଙ୍ଗ୍ୟା କୋଡ଼େ ଢାଳି ମର୍ମତାନ ।
ଅମଳ ନଦୀର ପାଶେ ଶ୍ରୀ ନବତଟ
ଭୂମି, ମରି, କୋମଳ ହଦ୍ୟଥାନି ଦିତ
ମେଲି, ତାରି ପରେ ସବୁଜ ମେ କଚିଧାନ,
ହେରି, ଆମାର ଏ ହଦ୍ୟଥାନି, ଆପନ
ମିଳାତେ ଚାହେ ମେ ତଟପରେ, ଶୁକୋମଳ
ତତ୍ତ୍ଵ ମନେ । ନଦୀ ତଟେ ମୃଦୁଲ ଅନିଲ
ଦୋଲାଇତ ଧାନ୍ତଶୀରେ, ଆମି ଆଞ୍ଚହାରା
ହୟେ ଅତୁଳ ପୁଲକେ ପ୍ରକୃତିର ସତ୍ତ୍ଵ କରା
ଶ୍ୟାମଳ ଶୋଭାର ମଧ୍ୟେ କରିତାମ ମମ
ମାଙ୍ଗ୍ୟ ଭରଣ । ଶ୍ୟାମ ବାଲା ଧେନ ସରମ
ଭରେ ଦିତ ମୋରେ ପେଲବ ଚୁଷନ । ତରୁ
ଶାଖେ ତଟପରେ କୋକିଲ କୁହରେ କତ୍ତ ;
ବନେର ଶ୍ୟାମଲତା ମରି ଭାଲବାସିତ
ଆମାରେ, ପଲ୍ଲବଦଳ ଧୀରେ ଦୋଲାଇତ
ଆହାଦେ କତ, ଆମି ସେତାମ ଭୁଲି । ..

লতা পাতা ।

ধীরে

সেখা গোধুলি আসিত নামি, পাথী ফিরে
যেত আলয়ে. অশ্বুট ধৰনি শুনিতাম
আমি বৃক্ষনীড়ে, জল নিয়ে ধীরে, গ্রাম
পানে চলে যেত বধু আন্তপদে । কত
ক্ষণ পরে আর দেখা যেত নাত ! কল
কল ব'য়ে যেত নদী । সঙ্ক্ষা কেলে ছায়া,
মৌন আঁধারে মুহূর্মান । গাড়ী ঐ দীঢ়ায়ে
এক দৃষ্টে পথ পরে । ভিথারিণী মেয়ে
একাকিনী ঝাস্ত পদে চলি যেত, শেষে
যেত পথ ঘুরি । পৃথি বিরহিনী চাহি
র'ত শোকাকুলা ;—

হায় ! কোন স্থানে রাহি
আমি, ছল ছল তরী বহে, সঙ্ক্ষা আসে
প্রবাস পথেতে এবে । হেথা দুই পাশে
বন ছায়া, নদী জল আবরে আঁধারে
গ্রাম ছায়া মাঝে কুটার প্রদীপ ধীরে
উঠিল জলিয়া । নদী পাশে গাড়ীগণ

লতা পাতা ।

কৃষকের সাথে গোধূলিতে গৃহপানে
ধায় । মোর মন ধায়, যেখা পল্লীমাঝে
সঁারের আকাশে নক্ষত্র কতনা রাজে ।
প্রণতা বধূর ছবি তুলসীর মূলে,
ওগো জাগে মোর চিতে ! কাল নদীজলে
তরী চলে ভেসে ভেসে কোথা রহে কুল
ওগো,—

আজি সাধ হয়, মাধুরী অতুল
আছে যা জগতে, এ জীবনে স্বথ-রাশি
পেয়েছি যা কিছু, মোর পল্লী-শোভা-হাসি
মনে দেব কি তুলনা ! বাল্যস্মৃতি, মোর
মরি, পল্লীর সৌন্দর্য মাঝে, আথি-লোর
সহ তাসে হৃদে ।—কল্পনা ছবিটা আকা
নন্দন-কানন চিত্রে—তপ্ত অঙ্গ মাখা,—
ব্যাথিতের কঙ্গ-বেদন ।

জ্যোৎস্না-র
আলো ছড়াল সলিলে এবে । আকাশের
ভালো শোভে হাসি-ঠান্ড-মুখ । জলে স্ফূলে
ঝরিলরে স্বধা-কর-ধারা ।

হনি তলে
আহত বেদনা কি যে উঠিল অলিয়া
এই শাস্ত-স্বধা-রশ্মি-পাতে, বিদ্যারিয়া

ଅତାପାତା ।

ବୁକ !—ମର୍ଦ୍ଦ୍ଵାମେ ବାତାସ ବହିଷ୍ଠା ଗେଛେ
ଦୌର୍ଧ-ଶାଖା ପରେ । ପାପିଯା ଗାହିଷ୍ଠା ଗେଛେ
ନିଶାର ବିତୀଯ ଯାମ ।—ମେଥା ଏକା ଆମି
ବିମେ ଶୁଦ୍ଧ । ଭାବିଯାଛି, ଏହି ପଲ୍ଲୀଭୂମି
ମହାସ୍ତର ଅତୁଳ ଫୁଥେ ପାଲିଯାଛେ ମୋରେ ;
ଏହି ଯାଟା ଦେଛେ ମୋରେ ସରମତା, ତ'ରେ
ନବୀନ-ହୃଦୟ । ଏହି କଲ୍ପନା ଆମାର
ଜୀବନ-ମୁକୁଲେ ରାଙ୍ଗିଯା ଦେଛେ ଆଶାର
ସ୍ଵପନ । ବାଲ୍ୟ-ଜୀବନ ସଥନ, ତକ୍ଷଣ
ଆନନ୍ଦ, ଅବୋଧ ପ୍ରକଳ୍ପି ଲ'ମେ କାନନ-
କାନ୍ତାରେ, କର୍ଚି ସାମ-ଭରା ପଥେ, ଶ୍ରାମଲ
ମାଟେତେ ଭ୍ରମିତାମ ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ ବିରଳ
ପ୍ରଦେଶେ, ସେନ ରଙ୍ଗୀନ ପ୍ରଜାପଂତି ଉଡ଼ି
ନିର୍ବର୍ଧକ, ଯାମ ସଥା ତଥା ଘୁରି ଫିରି ।
ଜନନୀର ସମ, ଏହି ଭୟଭୂମି, ମୋର
ବାଲକ ହୃଦୟେ, ମମ କୋମଳ ହିଂସାର
ଭିତର କରେଛିଲ ସଜ୍ଜିତ କଲ୍ପନାର
ରୁକ୍ଷଭୂମି ସମ୍ଭାବ ଲାଲନେ ।

ନିରାଶାର

ବ୍ୟଥିତ ଝାଖିତେ ଜ୍ଞାନ ହ'ରେ ପଡ଼ି ଗେଲ
ଅପକ୍ରମ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଲାବଣ୍ୟ । ନିଭେ ଗେଲ
ତଟିନୀର ଶୋଭା ଚଞ୍ଚ-କରୋଞ୍ଜଳ । ମାମା

ଲତାପାତା ।

ଲହାଜାଳ ହୃଦୟେର ପରତେ ବାଧିଯା
ଜଡ଼ାସେ ରେଖେଛେ ମୋରେ । ଏ ବନ୍ଦନ, ହାସ
କେମନେ ଛିଡିବ, କେମନେ ଭୁଲିବ ତାସ ।
ଏହି ଶ୍ରୀ ହାସି-ହାସି ଭାସି ଯାସ ଦୂରେ,
ରଙ୍ଗତ କୌମୁଦୀ-ରାଶି ଉଚଳିଯା ପଡ଼େ ।
ତରଙ୍ଗିନୀ କଙ୍ଗୋଲିନୀ ବାଶରୀ ବାଜାୟ
ପଲ୍ଲବ-ପଣିତ-ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ବନାନୀ ଭୁଲାୟ ।
ଆମି ଭାବି କତ କଥା, କତ ସ୍ଵତି-ରାଜି
ମଥିଯା ଉଠିଛେ ହଦେ, ସଷତନେ ଆଜି
ଗୀଧିବ କି ମେହେ ରହୁଥାର । ଯଦି ଏହି
ଭାଲ ଲାଗେ, ନତ ମୁଖେ ବ'ରେ ଭାବି ତାଇ ।—
ସ୍ଵତିର ସ୍ଵପନ ।— ଏରେ ନହେ ସ୍ଵତି ମାନି,—
ହୃଦୟେର ଯରମ ଶ୍ଵାନ—ଟ୍ରେସ ଭୂମି,
ନାଡ଼ୀର ସଂଘୋଗ—ତାଇ ଆଜି ବିଚ୍ଛଦେର
କାଳେ, ପ୍ରାଣ କାନ୍ଦେ ଗୁମରିଯା, ମରମେର
ସତ ପାଶ, ଚରଣେ ଜଡ଼ାସେ ଧରେ । ଛବି
ରାଶି ଯତ ଗେଥେଛି ହୃଦୟେ, ବଲେ “କବି
ଭେବେ ଦେଖ, କୋଥା ଭିନ୍ନ ତୁମି ! ଜୀବନେର
ମାଝେ, ଯଦି, ବିଚିତ୍ର ଉତ୍କାଳ୍ପ ବେଶୀ ହେବ
କିନ୍ତୁ ଆପନାରେ, କିନ୍ତୁ ନାହି ମନେ ପଡ଼େ
ଆମାଦେର ସ୍ଵତି, ତବୁ ଜୀବିଓ ଅନ୍ତରେ,
ଆମାଦେରି ମର୍ମ ଦିଯେ ରଚା ସିଂହାସନେ

ଲତାପାତା ।

ବସି ରବେ ତୁମି । ଓଗୋ ପ୍ରିସ୍ତମ ! ମନେ
ରେ'ଥ ଭାଲବାସା ! ମୁଛନା ଏ ଆଧିଜଳ,
ହଦୟେ ଗାଧିଯା ରେଖ ମୁକ୍ତା ହାର ତୁଳ ।”
ସକଳଣ ବିଦ୍ୟାରୁବେଦନା ମଧ୍ୟିଲ ଏ
ମର୍ମଧାନି । ଦୂର ଶୁତି ଅନ୍ତକୁଳ ବାପ୍ପେ
ହ'ଲ ଜଡ଼ୀଭୂତ । ମନ ମାରେ, ଶୁଧୁ ମୌନ
ବେଦନା ଏକ ରହିଲ ଜାଗିଯା । ନୟନ
ଚାହିଯା ର'ଲ ଦିଗନ୍ତର ପାନେ । ସେଥା
ଜୋଃଙ୍ଗା ଶାବଣ୍ୟମୟୀ ଶୁଧୁ ନୃତ୍ୟ-ରତା ।

ପଞ୍ଜୀ-ଶୁତି ।

ଛୋଟ ପଞ୍ଜୀର ଶୁଧମୟନୀଡ଼ ବନେ ବନେ ଘେରା ଛାଯା
ଛେଡେଛେ ସେ ଜନ ମେ ଜାନେ ବେଦନ, ଫିରେ-ଫିରେ-ଚାଓଯା-ମାଯା ।
ବନଶ୍ରାମଲତା ଫୁଲ ଫଳ ପାତା ଦୂରେ ଦୂରେ ନଦୀ ବାକେ,
ଆଧିନୀରେ କିମେ, ସାବେ ଚଲି ଭେମେ, ଶୁତିଧାନି ଶୁଧୁ ରେଖେ !
ତାଇ ମନେ ପଡ଼େ, ଏହି ଛବିଟିରେ, ଚୋଥେ ଜଳ, ମୁଖେ ହାସି,
ଲେଖା ରଯ୍ୟ ବୁକେ ଛବି ଏକେ ଏକେ, ଓଗୋ ଏବେ ଭାଲ ବାସି ।
ମନେ ଉଠେ ପୁନ ବିଦ୍ୟା କଳଣ ଛି ଛି ଏକି ବ୍ୟଥା ମ୍ଲାନ,
ଯାବ ହାସି ହାସି ବିଦେଶେ ପ୍ରସାଦୀ, ନୃତ୍ୟ ଉତ୍ସମ ପ୍ରାଣ ।

ଲତାପାତା ।

ସତ କଥା ଶ୍ରାଣେ ସାଜନା ଆନେ ସତ ଉଂସବ-ବାଖି
ପରାଣ ମାଝାରେ, ଫୁଟାଇ ବିଥରେ, ଶୋଭା ଗାନ କତ ହାସି ।
ତବୁ ତାର ମାଝେ ଶୈନ ବିରାଜେ ମ୍ଲାନ ପଞ୍ଚବ ଆକା,
ନତ ଆଖି ଦୁଟା ଧୀରେ ଉଠେ ଫୁଟି, ସଙ୍କ୍ଷାର ଛାୟା ମାଥା ।
ପଞ୍ଜୀର ସ୍ଵତି ଭବା ପ୍ରୀତି ଏକେ ଏକେ ଫୁଟେ ଉଠେ
(ମେ ସେ) ମ୍ଲାନ ଛାୟା ମାଥା ଘାଟେ ମାଠେ ଆକା, ମରମେ ମରମେ ଲୁଟେ ।

ଏହି ମାଠଖାନି ଆଜୋ ରହେ ଜାନି ଶାମଳ ଘାସେତେ ଢାକା
ଚିହ୍ନ କି ତାର ଆଛେ କୋନ ଧାର ! ଆଛେ କୋନ ସ୍ଵତି ଆକା ।
କୈଶୋର ବେଳା ଫୁଟବଳ ଖେଳା ସନ୍ଧାର ଆଗେ ଆଗେ ।
ସୋନାର ତପନ କୋଥା ମେ ସ୍ଵପନ ହୃଦୟେ ହୃଦୟେ ଜାଗେ ।
ଧୀରେ ଧୀରେ ବ'ରେ ଗେଛେ ଶେଷ ହୟେ ଅତୌତ ଦିବସଗୁଲି
ମାଠ ଭବା ପ୍ରୀତି ଢେଳେ ଗେଛି ନିତି ଯାତନା ବେଦନା ଭୁଲି ;
ମନେ ପଡ଼େ ମୋର ସୁଖ-କୈଶୋର ସୁଖ-ଫୁଟବଳ ଖେଳା
କତ ମାଠ ଭେଦେ ଗେଛି ଭିନ୍ ଗ୍ରାମେ ଆସିତେ ରଜନୀ ବେଳା ।
ନବ ପ୍ରଣୟେତେ ଗୁହେ ଫିରେ ଯେତେ ହୃଦୟେ ବାଥାର ଟୀନ,
ନଦୀ ଧାରେ ଧାରେ ନିଛି ଶ୍ରାଣଭରେ କଳମର୍ଦ୍ଦର ତାନ ।
ନଦୀ ତୀରେ ଥେଲା ସାଇନିତ ପାଓଯା ମେଥା କଳରବେ ତୃପ୍ତି
ଆକାଶେର ତଳେ ତାରାର ଜଟଲେ ପ୍ରଲେପେ ମୁହାୟ କ୍ଳାନ୍ତି ;
ଆକାଶେର ତାରା ହେରି ଶ୍ରାଣ-ହାରା ମଧୁର ସଙ୍କ୍ଷାଖାନି
ସମୀର ଆବେଶେ ଗେଛି ଭେଦେ ଭେଦେ ମିଳନ ରଜନୀ ମାନି ;
ଆଜି ପଡ଼େ ମନେ ବନ-ଭୋଜନେ ଦଲେ ଦଲେ ମବେ ମାତି
ଆଜ୍ଞାର ତଳେ ଛାୟାୟ ବିରଲେ ଥେଯେଛି ପର୍ଣ ପାତି ।

ଶତାପାତା ।

ହରଷେ ଉଲ୍ଲାସେ ବିଭୋର ଆବେଶେ ନାନା ମୁଦେ କାଜ କରା
ଶ୍ରୀ ପ୍ରଭାତ ଉକି ଯେରେ ସେତ, ବନଫାକେ ରହି ମୋରା ।
ବାଣୀ ପୂଜା ତରେ ଉତ୍ସବ ଭ'ରେ କତ ସ୍ଵତି ମନେ ଆକା,
ଛୋଟ ହାତ ଗୁଲି ପୁଞ୍ଚାଙ୍ଗଳି ଚନ୍ଦନ ମୁଖେ ମାଥା ।
ଅମଳ ବନନା ଶେତ ଶୋଭନା ଗରିମା କିରୌଟ ଡାମେ,
ମୁକ୍ତାର କରେ ବୀଣା ଝକାରେ ମାଘ ବିଶନ୍ଦାକାଶେ ।
ପଲ୍ଲୀର ସେଇ ପଲ୍ଲବ ଛାୟେ ମନେ ପଡ଼େ ଓଗୋ ମାତା
ନବନୀ କୋମଳ ଛୋଟ ଶିଶୁଦଳ କତ ନିବେଦନ କଥା ।
ତଥନ ଫାଣୁନ ପ୍ରଥମ ରଙ୍ଗୀନ କଚିକିସଲମ୍ ମହ
ରାଜୀ ଫାଗ ମାରି ପିଚୁକାରୀ ଛୁଡ଼ି ରାଗେ ରଞ୍ଜିତ ରେହ ;
ନବ ପଲ୍ଲବେ ଉଲ୍ଲାସେ ସବେ ବନ ମର୍ମରେ ମାତି,
କାଣ୍ଡଗ ଆବୀରେ ଅନ୍ତର ଭ'ରେ କେଟେଛେ ଦିବମ ରାତି ।
ଓଗୋ ଗୋଗଭୂମି ଛିଲେ ପ୍ରାଣଭୂମି, ସ୍ଵାତିର ଆଗାର ମୋର,
କତ ନା କୁଟୀର ଓପାରେର ତୌର ପ୍ରଥମ ଶୌତେର ଘୋର ।
ଦେଇ ଦୋଳ-ଦୋଳ ଶକ୍ତ ବିଭୋଲ ସମୀରେ ସମୀରେ ଧେଲା
ଝିଲ ପାଶେ ପାଶେ ଦଲେ ଦଲେ ବ'ମେ ଅପରାହ୍ନେ ବେଲା ।
ପ୍ରସାଦୀ ଶୁରେ ଚାବୀ ଗାନ ଧ'ରେ ପାଖୀ ଫିରେ ସାମ ଶ୍ରାନ୍ତ,
ଡୁବେ ସାମ ରବି, ମନ୍ଦ୍ୟାର ଛବି, ମୁଣ୍ଡ ମସାର ଚିତ୍ତ ।
ବାଶଙ୍କାଳ ଗୁଲି ର'ତ ଗଲାଗଲି ମାୟାର ସ୍ଵପନେ ବନ୍ଦ,
ମନ୍ଦ୍ୟାତପନ ଗେଛେ କୋନ ଧ'ନ ବୁଲାଯେ ମୋଣାର ଦଣ ।
ଶ୍ରୋଣ୍ମା ସବେ ନାମିତ ନୀରବେ ଝିଲ ମୈକତ ପରେ,
ମଧୁର ହରଷେ ପରାଣ ଉଲ୍ଲସେ ସେତାମ ବିଜନ ଧାରେ ।

ଲଭାପାତା ।

ପାପିଯା ଲହରୀ ସନ୍ତୀତ ମରି ଉଠିତ ନିଶ୍ଚିଧ ଟୁଟି,
(ଆମି) ଆପନାରେ ଭୁଲି ପଡ଼ିତାମ ଟ'ଲି ଚେତନା ଷାଇତ ଲୁଟି ।
ମଧୁର ସ୍ଵପନ କୁଞ୍ଜ ମିଳନ ଚେତନା ରହିତ ଡୋର,
ଅତୀତ ସେଦିନ ପୃତି ଅମଲିନ ତାଇ ଝରେ ଆଖିଲୋର ।

ଶୀତକାଳେ ମୋରା ରାଇଫୁଲେ ଡ'ରା ଗିଯାଛି ଶକ୍ତ କେତେ,
ରାତିର କାଳେ ରମ ଚୁରି କ'ରେ ଥେଯେଛି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ମାଠେ ।
ହାତ ମେ ବରଷା ସଲିଲ ସରସା ଜାମେ ଜମମୟ ଦେଶ,
ଆମନ ଧାନ୍ୟେ ସବୁଜ ବନ୍ଧୀ ମାଠେତେ ଭରେ ଅଶେଷ,
ପାଣୀ ଦିଯେଛି ଜିତେଛି ହେରେଛି ଡୁବାୟେ ଦିଯେଛି ତରୀ,
ହାସାହାସି କରି ଜମ ମାଥାମାଥି ପରାଣ ଗିଯାଛେ ଭରି ।
ଗାସିର ଦିନେ ବାହ ବଙ୍କନେ ରାତ ନା ଷାଇତେ ତୋର,
ହାୟରେ ମେ ରାଧୀ ! ଡ'ରେ ଆସେ ଆୟି ହାୟରେ ହଲୁଦ ଡୋର ।
କୁଞ୍ଜମ ଶୋଭିତ ପଲ୍ଲୀର ପଥ କତ ଗେଛି ନିରଜନ,
ଆତ୍ମର ଶାଖାଶିର ପରେ ଆକା, ଥରେ ଥରେ ଫୁଲବନ ।
ଆଜିକେ ଐ ଯେତୋକିଳ ଡାକିଛେ ପୁନ କୁହ କୁହ ଥରେ
ଶୁଥେର ମିଳନେ ପ୍ରୀତି ବଙ୍କନେ ଉନିଯାଛି କତ ଓରେ ।
ନବ ବୈଶାଖେ ମଧୁର ପ୍ରଭାତେ କୁଞ୍ଜମ ତୁଳିତେ ଥେଯେ
ନବୀନ ଫାଣ୍ଟଣେ ଆସ୍ର କାନନେ ସହସା ଉଠେଛେ ଗେସେ ।

ମଧୁର ଜୀବନ ଅତୀତ ସ୍ଵପନ ଫିରିବେନା ଫିରିବେନା,
ମନେ ପଡେ ସତ ଚଞ୍ଚଳ ମତ, ଏବ ଆର ପାବନା ।
ମନେ ପଡେ ହେ ! ଏହି ନୀଡ଼ ଗେହେ, ଛିମୁ ଡାଇ ଡାଇ ମତ,
ନିବିଡ଼ ପ୍ରେମେ ଧରିଯା ମରମେ, ଏହି ସବ ଆରୋ କତ !

ଲତାପାତା ।

ଅନେ ପଡ଼େ ଆଜି ଯେହି ପଥେ ଗେଛି ନିତି ନିତି ସାଂଘରା ଆସା,
ମେହି ପଥ ଡ'ରେ ଛଡ଼ାନ ରହେରେ ପରାଣେର ଭାଲବାସା !
ତକାଯେ ସାବେ କି କୁଞ୍ଚମ ହାସିଟି ଝ'ରେ କି ପଡ଼ିବେ ଦଳ,
ଏହି ପଥେ ଆର ଆସିବ ଆବାର ଫେଲେ ସାବ ଆଁଧି ଜଳ ।
ମେହି କଳ ହାସି ଯତ ଭାଲବାସି ପୁନଃ ଦେଖିବାର ଛଲେ,
ବିଜନ ବାତାମେ କାଦିବ ହତାଶେ ଭାସି ନମ୍ବନେର ଅଳେ ।
ଏଇମାଠ ଡ'ରେ ଘୁରିବ ଯବେରେ କେହି ଚିନିବେନା ଆର,
ବିଜନେ କୋକିଲ ଜାଗାବେ ଅନଳ ଜୀବନ ବିଷମ ଭାର ।
ତବେ ମୁଛେ ଫେଲ ଶୁତିର ଅନଳ ମୋଛରେ ଅଞ୍ଚ-ରେଥା,
ଶୁନ୍ତରେ ଆଶା, ହାସି ଭାଲବାସା ହୁଦି ଶୁଧୁ ବିଷ ମାଥ ।

ପଲ୍ଲୀ ବାଲା ।

ପଲ୍ଲୀର ଶୁଶ୍ଯାମଳ ଆତ୍ମବନ-ଛାସେ ଐ
ସେ କୋକିଲ କୁହରିଛେ କର୍ଣ୍ଣଭେବ କରି

জাপাতা ।

বড় তৌরে, ওরি সাথে কতদিন
হেরিয়াছি তারে এই ছাঁপথে, লৈন
ই'য়ে রহে শ্যামল পল্লব মাঝে । নাম
ছিল তার আঙ্গাকাণ্ডী, বর্ণ ছিল শ্যাম
কিসময় । আঙ্গা, আঘনা, ঘঘনা, পাঙ্গা,
ঘেঁঙা কত নাম ছিল তার । ওগো না না
অমাদৃতা নাম তার । ছিল নদী ধার,
বিজন প্রাঞ্চির আর পুকুরের, পাড় ।
ঘন আত্মবন বিচরণ নিতি । হাস,—
বার বার মনে পড়ে ।

হেধা নিরালায়

বাতাস ছে খাসে কাদি ফিরে বিজন
মাঠে মাঠে । নদী হোধা পড়ি রহে যেন
প্রকাণ্ড মরা মাপ, উল্টায়ে সাদা, এত-
টুকু নাহি চঞ্চলতা । সেই মাঠ ঘাট
সব যেন খা খা করে, ভুলে গেছে পূর্ব
কথা । কুসুম পড়েছে ঝরিয়া, অমর
ভুলেছে আসিতে । সব মৌন বিজনতা
মাঝে কোকিলের ডাক বহিছে বাস্তা
পূর্ব স্বত্তিময়—আর কাঙ্গা—আঙ্গা—হা হা
দাকণ হতাশে ।

ଲତାପାତା ।

ମେ ଛିଲ ପଲ୍ଲୀ ପ୍ରତିମା
ସନ୍ଧାରିଣୀ ଆନନ୍ଦ ଯୁକ୍ତି, ସେନ ସଜ୍ଜୀବ
ଲକ୍ଷ୍ମୀ । କତ ଯେ ହେବେଛି ତାରେ, ଏହି ରବ
ହୀନ ପଲ୍ଲୀ ମାଝେ ହନ୍ଦୁ-ଆନନ୍ଦ ମନେ
କତ ଗୋ କହିବ । ହେଥା ଗୀଦା ଫୁଲ ବନେ
ଛୋଟ ରେଡ଼ାଖାନି, ବାଶ ବନେ କୁକୁଳୀର
ଡାକ । ବାଶ କାଟା ଠକ୍ ଠକ୍ କୁଷାଣେର
କାଜ । ଏହି ମତ ପଲ୍ଲୀର ଶତ ବିଜନ
କର୍ମ ଗତି ମାଝେ ହେବିଯାଛି ତାରେ ଯେନ
ଆନନ୍ଦେର ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାଯୁ । ମେ ଛିଲ ଚଞ୍ଚଳ
ପ୍ରତିମା ନିଷ୍ଠକ ପଲ୍ଲୀର - ଆଜି ବିରଳ
ପଲ୍ଲୀ ହାରାୟେ ତାରେ, ରହେ ଶୋକ-ମୁଛିତ
ସମ ।

ମେ ମୋର ଅଶାସ୍ତ୍ର ପଲ୍ଲୀବାଳୀ ଆଟ
ବଚରେର ମେଘେ । ସଦା ନେଚେ ବେଡ଼ାଇତ
ପଲ୍ଲୀଯନ୍ତି, କାରୋ କଥା କହୁ ନା ଉନିତ
ଯେନ ନିର୍ବିରିଣୀ । କତ ହେବିଯାଛି ତାରେ
ଆମକଳ ବନେ ଦ୍ଵିପହରେ, ବୃକ୍ଷ ପରେ
ଦୋଳାଇଲା ପା ଛ'ଥାନି । ନାମିତେ ବଲିଲେ
ଡାଳ ନାଡ଼େ । ଦୂର ହ'ତେ ପିତାକେ ଦେଖିଲେ

ଲଭାପାତା ।

ଶାସ୍ତ ହିର । କଥନୋ ବା ଦେଖିଯାଛି ତାରେ
ଦୌଡ଼ିତେଛେ ପାଖୀ ଧରିବାରେ ବିଳ ତୌରେ ।
କଥନୋ ବା ବିଳେ ନାମି ଘୋଲା କରେ ଜଳ,
ମାଛ ଖର ବଲେ । ନିରତିଶୟ ଚପଳ
ଅକ୍ରତି । ହପୁରେ କାଦା ମାଥା ହେଁସେ ବାଟି
ଫିରେ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଝାଁଝା ଝାଁଝା ରୌଙ୍ଗେ ବିଜନ ମାଠ
ଛିଲ ତାର କୌଡ଼ା-ଭୂମି । ହେରିଯାଛି ତାରେ
ବୈଶାଖେର ରୌଙ୍ଗ ତଳେ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ପ୍ରାନ୍ତରେ
ସେନ ଛବିଧାନି, ଧରିଯା ବନ୍ସ-ଶିଖ
ଗଲା । ଚକ୍ର ମୁଦି ଚର୍ବଣରୁତ ମେ ପଞ୍ଚ
ଗନ୍ଧାର ରହେ ମାନବ ଆଦରେ । ଆଜିରେ
ଦେଇ ଷ୍ଟେହ-ନାବଡ଼ ଶ୍ଵର-ମୂର୍ତ୍ତି ବାଲାରେ
ହେରି ସେନ ନସନ ସମୁଦ୍ରେ ଭାସେ । ହାୟ,
ମୃତ୍ୟ କରିଲିତ ଭାବି ଶିହରେ ହୃଦୟ,
ଅକାଳେ ହରେଛେ ତାରେ କାଳ !

ଅକ୍ରତିର

ସହସ୍ର ମୌଳଦ୍ୟ ମାରେ, କ୍ରତ ହରିଣୀର
ଗତି, ହେରିଯାଛି ତାରେ ପଞ୍ଚାରାଣୀ ମମା ।
ଆନନ୍ଦ ନିର୍ବାର— ଉନ୍ମୁକ୍ତ-ଅଳକ-ରମା ।
ଉଚ୍ଛଳ ଗେଛେ ମେ ବର୍ଧାର ଅତଳ ଜଳେ

ଲତାପାତା ।

କରବୀ ଏଲାଗେ । ଶରତ୍ତେର ଶତଦମେ
ଶ୍ଵର-ବସନ୍ତ ଚମନରତା ହେରି ତାରେ ।
ବସନ୍ତେର ମୁଖ୍ୟିତ ତଙ୍କଶାଥେ କୁହରେ
କୋକିଳ । ବନମାରେ ଉଧା ଓ ଛୁଟିମା ମେ
କୁଉ କରିଯାଇଛେ କତ । ଆକୁଳ ବାତାମେ
କେଶ ଉଡ଼ାଇଯା, ମର୍ମିତ ଉପବନେ
ତୁଳିଯାଇଛେ ଯୁଇ, ବେଳ, ଚାପା, ମିରଜନେ
ମାଳା ଗାଥିଯାଇଛେ କତୁ । ହେଥା ବୈଶାଖେର
ମଧୁର ପ୍ରଭାତେ ହେରିଯାଇଛି କତ ତାରେ
ବାପୀକୁଳେ ପଞ୍ଜବଛାଗେ । ମଧୁରା ବାଲା,
ପଥେ ପଥେ ଖେଳିଯାଇଛେ ବନ କରି ଆଲା ।
ହାୟ ! କାମିନୀ କୁଞ୍ଚମ ହବେ ବୃକ୍ଷଚୂର୍ଯ୍ୟ
ଅକାଳେ ଯେ ବଜ୍ରାଘାତେ କେ ତାହା ଜ୍ଞାନିତ,
ନିଷ୍ଠର ଶମନ ଅତି;—

ଆଜି ଆଲୋଡ଼ିତ ।

ସୁତିତଳ, ବ୍ୟଥିମ୍ବା ଉଠିଲ ମର୍ମ କତ
କଥା ଭାବି । ଏହି ପଣ୍ଡିତ୍ତମ୍, ଏହି ଶ୍ୟାମ
ବନ-ଛାୟ ଆମାର ମନେର ସକଳଣ
ଲୌଲାଭୂମି, ସୁତିର ଅନ୍ତ ରତ୍ନାଗାର ।

অতাপাতা ।

কত সাথী বঙ্গুজন ছিল হেথা মোর
ঐ কোকিলের কুহসনে মনে পড়ে তা
সবারে অলস্ত দাহসম । বিজনতা
ভ'রি দেয় তারা মোর । আজি তারি সনে
এই স্বাতির পরিজ্ঞ তীর্থ-ক্ষেত্রে মনে
পড়ে সেই অকাল কবলিতা দরিদ্রা
পল্লীবালারে । পরাণে বাজি উঠে দাগা ।
হায় ! হায় ! কত কাছে ছিল মে যে মনে,
এই পথখানি পরিচিত তারি সনে ।
এই পূর্ণ বৃক্ষটা গো আজি গরবিনৌ
কুহম-শোভায় বহে তার স্বতিধানি ।
দুরস্ত শ্রেষ্ঠতি তার, তবু ছিল কত
ভালবাসামন । পল্লী কতু ভোলে না ত
কোমল পল্লব রসে সরসিতে হৃদি ।
আহা, মনে পড়ে একদা শ্রাবণ টাঁদে
স্নানাগোক প্রাবিত করেছে অবনী,
চিমুমেঘে লুকোচুরি খেলিছে গগনে
টান । শুধু বিষাদের আলো-ছায়া ভ'রে
দেয় যন, আমি সে নিষ্কৃত পথপরে
শৃঙ্গ হৃদয়ে কি যেন ভাবিতেছিলাম ।
শ্রাবণের টান অজ্ঞানা বিয়হ সম,
ব্যথায় আলোড়ি দেয় হৃদি ;—ছিল, ছিল,

ଲତାପାତା ।

ଏବେ ନାହିଁ, ନାହିଁ । କାହା ଆସେ ଶକ୍ତାକୁଳ
ଯନେ । ହେବ ସମୟ ନିଶ୍ଚିଥେ ମର୍କିତ
ପଦଶବ୍ଦେ ଚାହିମୁ ଫିରିଯା, ଆଜି କତ
ଯନେ ପଡେ ମେହି କଚି ମୁଖୁଟୁକୁ—ଆମା
ମେଥା କାହେ ଆସି ଦିଲ ମର୍କଳନ
ଫୁଲ ଠାକୁର-ପ୍ରସାଦ । ମର୍କରୋଗ ସାଯ
ସାରି ତାତେ । ନାରୀଯଣ ଦୈବେ ନିରାମୟ
ମର୍କବ୍ୟାଧି । ଆହା ମେହି ମରଲ ବିଶାସ ;
ଆହା ମେହି ଶ୍ରୀ ଇଚ୍ଛାଟୁକୁ ! ହତାଖାମେ
ବଜି, ‘ଓଗୋ ଶ୍ରୀକାଞ୍ଜନୀ କିଛୁଟ ଆର
ନାହିଁ ତୋର କରିବାରେ ଏ ବିପୁଳ ଭାର
ଜଗଃ ମାଝାରେ । ତାଇ ଚଲେ ଗେଲି ଶୁଦ୍ଧ
ରାଧି ଶୀତଳ ନିଶାମଟୁକୁ ଏହି ଧୂ ଧୂ
ମଙ୍ଗବକ୍ଷେ । ଆର ତ ଆସିବ ନାରେ, ନିବେ
ଗେଲି ଅନ୍ତ ଅଂଧାରେ ; ଚିହ୍ନ କିଛୁ ରବେ
ନ । ତ ଆର ଏ ପୃଥିପରେ !

ଆହା, ବାଲିକା

ଜୀବନେର ପ୍ରଭାତେ ଫୁ'ଟେ ଛିଲ ଘୁଷିକା
ଫୁଲେର ମତ, ବାତାମେ ହେଶିତ, ଦୁଲିତ,
ଖେଲିତରେ, ପୃଥିବୀତେ ହାସି ବିଲାଇତ ।

ଲତାପାତା ।

ହାୟ ! ପ୍ରଭାତେର ଆଗେ ଝରିଯା ପଡ଼ିଲ,
ଦୁମ୍କୟେର ଅକ୍ଷୁଟ ସୁବାସେ ନା ଜାନିଲ
କେହ । ଜୀବନେର ଏହି ଅନ୍ତ ଯାତ୍ରାୟ
ଅନ୍ତ ଉଦେଶେ କତ ଶତ ପ୍ରାଣ ଯାୟ
ବୁଦ୍ଧଦେର ମତ ମିଳାୟେ, କେ ଥୋଜ ରାଖେ ?
ଅନାମୃତ ନିଭୂତେ ଚଲିଯା ଯାୟ କେ ଦେଖେ ?
ଆପନାର ଦୁମ୍କୟେର ନିଭୂତ ପ୍ରଦେଶେ
ମଞ୍ଚିତ ବ୍ୟଥାର କାହିନୀ ନିଯେ ଡୁବେ ସେ
ଅନ୍ତ ଅତଳେ, ଚିତ୍ତମାତ୍ର ରହେ ନା ତ
ଏ ସୁବିଗୁଳା ପୃଥ୍ବୀପରେ, ଲୋକେ ବିଶ୍ଵତ ।
ସେ ଏମେଛିଲ ହାୟ ଅନାମୃତା, ଆର ନା
ବଳି ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାତ ଅନମ ତାର ; ମସନା
ଭାକ ଶନିବାର ଆଗେ ଅନାମୃତା ଚଲେ
ଗେଲ, ଚିର ଶାନ୍ତି ଲାଭ ପ୍ରକୃତିର କୋଲେ ।
ଆହା ମେହି ପରିତାଙ୍କ ହରି ଖାନି ଚାର
ସ୍ନେହେର ସିଙ୍କନ ସରମ-ସୁଧାରା, ତାଇ
ହାସି ମୁଖ ଖାନି ଧରେ ସବାର ସମୁଖେ,
ସଦି କେଉ ହାସି ମୁଖେ, ଫୁଟି ତୋଲେ ବୁକେ
(ମରି) ମଙ୍ଗର କୁଶମ । ସଦି ବାରେକେର ତରେ
ଶେଷ କ୍ଷଣେ ଅନାମୃତ ହଦୟଟିରେ
ଭାକରେ ସ୍ନେହେର ସୁନ୍ଦରେ ଏ ମହାପୁଣ୍ୟ
ତବ ଜ୍ଞେନ ମନେ । ମୃମ୍ଭୁର ଆଶାଦାନ,

ଶତପାତା ।

ଆହା ମାନବ ସଞ୍ଚାନେ ଦୟା । ହାୟ, ଆଜି
ବିରଲେ ସସିଯା ଆମୋଡ଼ିଛି ଫଞ୍ଚାରାଜି ;
ଜୀବନେ ଜୁଲି ବିଚିତ୍ର ଗତିତେ କତ
ମାଥୀବନ୍ଧୁ ଘଟନାର ପ୍ରବାନେ, ହୃଦ
ଭୂଲିବ ଏ କୃଜ୍ଞା ଦରିଜ୍ଞା ପଣ୍ଡି ବାଲାରେ
କିନ୍ତୁ ଏହି କ୍ଷଣେ ମନ ଶୁଦ୍ଧ ହାହାକାରେ
ଭାବି ତାର କଥା । ଅନାମୃତା ପଣ୍ଡିବାଲା,
ମୋର ମେହେ ସନେ ଦିଇ ଏହି ଅଞ୍ଚ ମାଳା ।

ଦୁଃଖ ଦୂର ।

ନୀକର ତଥନ ବଚର ବାର ବହସ
କଲ୍ପକାତାତେ ଚାକରି କରୁବେ ବଲେ
ଖୋସାମୋଦ କୌନାକାଟାର ବହ ଯେହାନତେ
ଆଜ୍ଞୀଷ୍ଟ ବାଟି ଏକଟୁ ଠାଇ ନିଲେ ।

ହଲ୍ଦେ ଚୋଥ ପେଟ୍ଟି ମୋଟାତାର,
ମ୍ୟାଲେରିଆୟ ଶକ ହାଡେର ଭାର,
“ଖେଳୋନା କିଛୁ ଲଜ୍ଜନ ଦାଓ ଜରେ ;”
ରୋଗ ସାବେ କି ତାତେ

ଲତାପାତ୍ର ।

ନୌକ ସଥିନ ଭାଲ ଧାକେ ଶୁଘେ ଶୁଘେ ଭାବେ
ମା'ର ହୃଦ ଚାକ୍ରି କରୁଲେ ଏକେବାରେ ଯାବେ.
ହାଯ, ଅପନ ଦେଖେ ରାତେ ।

কল্কাতাৰ সহৰেতে কত বড় লোক,
ল্যাণ্ডে ফিটন্ মটৱ চ'ডে যাৱ,
আন্লা পাখে নৌক শুয়ে দেখে আৱ ভাবে,
কেউকি হোধা তাঙ্গাৰ আছে, হায় !

ଗୁହର ବଳେ ନୌକ ଅଞ୍ଚ ସାମଗ୍ରୀ ଦେଖ,
ଏହି ପଥେ ଦେଖି ଯାଏ ହୋଟିଲେର ପଥ,
ତାର, କେଉଁ ଯେ ଆର ନାହିଁରେ ।

ନୌକ ସଥିନ ଜରେର ଜାଲାସ ବେହସ ପଡ଼େ ଥାକେ
ଡାକେ ଓଧୁ—ଆମାର ହୁଃଖୀ ମା
ଏତ୍ତ. ବାଣ—ରାମେର ବାଣ ହାରିଯେ ଲିଯେଲେ ଷେ
କୁଟୀର ମାଝେ ଡାକେ ଆମାର ମା,

ଲତାପାତା ।

ହାସରେ ! ମାର କୋମଳ ହନ୍ଦି ଥାନି !—
ଆଏକେ ଓଠେ ମାରୁଣ ବ୍ୟଥାଇ ମାନି
ନାଡ଼ୀ ଛେଡ଼ା ମୁକ୍ତାନ ଆଚେ ଯାସ,
ମେହେ ଜ୍ଞାନେ ମେ ତୁରେର ଦହନ ଥାନି
ମା ଆମାର—ମା ଆମାର ‘ହାସ ରେ ମେ ଆହୁାନ !—
ଆପନ କାଜେ ମନ୍ତ୍ର ବିଶ୍ୱ ଦେଇ ନା କରୁ କାଣ
ଆଶକ୍ଷାତେ ଲୁଟେ ପ୍ରାଣୀ ।

ଅବିରାମ ନୌକର ଜର ଘୋଟେ ଛାଡ଼େ ନାକ,
ନୟ ଦଶ ଦିନ ଟୋପଫସେଡର ଜର
ଗୃହତ ବ'ଲେ ‘ମ୍ୟାଜୁଲେରିଆ ଅସି ଅସି ସାରେ
ନୌକ ଭାବେ ‘ମା ଛାଡ଼ା କତ କରେ ପର ?

ହାସରେ କୋଥାର ରଯରେ ଜନନୀ,•
ମନ୍ତ୍ରଳ ଚେଯେ ଆପନ ବୁକଥାନି
ହାସରେ ! ମେହେ ବ୍ୟଥି ମୁଖେ ଶିଯରେ ଝେଗେ ଥାକା
ସାମା ନିଶ୍ଚ ଭୋର

ଅଜ୍ଞାନ ହୟେ ଜରେ ‘ନୌକ ମନ୍ତ୍ରମୂତ୍ରେ ଶ୍ରୟେ
ଅଳାପ ବକେ “ଓଗୋ ମା ଏବାର ଚାକୁରି କ’ରେ
ସାବୁବୋ ଛଃଥ ତୋର ।”

ମହିଳାରେ ମାର ପ୍ରାଣ ବଡ଼ି କେଦେ ଓଠେ,
ମାସ ଧାନେକ ତ କୋନାହି ଥବର ନାହିଁ

ଲତାପାତା !

ହର କରାର ଚେନା ବ୍ୟାଗ୍ ଦେଖିଲେ ଶୁଦ୍ଧ ଥୋଜେନ

ହାୟ ! ଲେଖା କାଗଜ ତୁଳେନେମ୍ ତାଇ ।

ଆକୁଳ ଭାବେ କେନ୍ଦ୍ରୀ ବେଡ଼ାନ ମା—,

ଏ ସଂସାରେ ହାୟ ନାଇକ, ଉପମା

ଚଞ୍ଚ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେଥାୟ ଓଠେ, ଆମାର କଥା ଶୋନ

ଏମନ କିଛୁ ନେଟେ ରେ ସେମନ ମା

ଏକଦିନେତେ ବାତି ଶେଷେ ଚମକେ ସ୍ଵପ୍ନ ହେୟେ,

ନୌକ ବଲେ ମା ତୋର ଦୁଃଖ ସାର୍ବ ଚାକରି କରେ

ରାତି ଶେଷେଇ ଲୁଟେ ପଲ ମା !—

ପରଦିନ ଲୋକ ଥୋଜେ, କୋଥାୟ ନୌକର ମା

ଆଜୀବ ବୁଝି ଲିଖେଛେ ତାର ନାମେ

ତାରେ ଛେଡେ, ସଂସାର ଛେଡେ ନୌକ ଚଲେ ଗେଛେ

‘ଅଞ୍ଜାନ ମା ଠିକ୍ରେ ପଲ ଭୂମେ ।

ହାୟରେ ତୋର ଦୁଃଖ ଦୂର କରା

ହାୟରେ ମାର ଦୁଃଖ ନିଶାହରା

ଏକଟୁ ପାନି ଝଲକ ନିଯେ କେନ

କେଡେ ନିଲି ଅକୁଳ ଅଷ୍ଟକାରେ ।

“ମା ଦୁଃଖ ଦୂର କର,” “ମା କର୍ବ—ଚାକରି କରେ”

ସାରା ନିଶୀଥ କାନି ଫିରେ କେଗୋ ବେଡ଼ାର ଧାରେ

ହାୟରେ ପ୍ରେତେର ଦୃଷ୍ଟ ତୃଷ୍ଣାଧାନି

ମାରେ ତାର ଥୁଞ୍ଜି ଥୁଞ୍ଜି ଫିରେ ।

ଶତାପାତା ।

ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ।

ଦରିଜ ଗେହେର କୁଧିତ ସ୍ନେହେର	ମାରୀ ଅନ୍ତର ଧନ,
ବିଧବୀ ଜୁନନୀ	ଅଞ୍ଚଳେ ଟାନି ବୁକେ ଲୟ ନନ୍ଦନ ।
ମୋର ହୃଦି ମାଝେ	ସେହ ନୌଡ଼ ରାଜେ ତାରି ମାଝେ ତାର ବାସା
ପଣ୍ଡୀର ନୌଡ଼େ	କାନ୍ତର ତରେ କତ ଛିଲ ଭାଲବାସା ।
ଛୋଟ ଗ୍ରାମ ମେହି,	ମାଠ ପଥେ ଘାଇ ବସି ମୋରା ଏକମେ
ଶୁଗଭୌର ବ୍ୟଥା	ମରମେର କଥା କତ ହ'ତ କାନେ କାନେ ।
ତାର କାଳ ଆଁଖ	ଆଗଥାନ ମାଥି ଚାହିତ ରେ ମୁଖ ପରେ ।
ମୋର ପ୍ରାଣ ଧାନି	କତ ସେହ ମାନି ପରଶିତ ଧୀରେ ଧୀରେ
ପରାଣ ବିଭୋର	କଷ୍ଟ ରେ ମୋର ଭୁବନ ଭୋଲାନ ହାସି
ହୃଦୟେର ମାଝେ	ନିଭୃତେରେ ରାଜେ ଆଜି ଏହି ଭାଲବାସି ।

କୁଟିଲ ପାପେର	ଭୁବନ ମାଝାରେ	କୁଟିଲ ସେ ଶତ ପଥ,
ଆମି ନୟନେର ଜଲେ	ନିବାଇ ଅନଲେ	ତବୁ ମେ ପୋଡ଼ାୟ କତ ।
ଓଗୋ ଦୌନ-ସଥା	ହୃଦୟେର ବ୍ୟଥା	ଚରଣ କମଳେ ରାଧି ।
ବ୍ୟଧିତ ସେଜନ	କର'ନା ମୋଚନ	ତାହାର ମଜଳ ଆଁଖ ।
ଅପମାନ ବାଜେ,	ହୃଦି ମରେ ଲାଜେ,	କୁଂସା ରଟାର ସବେ,
ଏକ ଆଚରଣ,	ଦୌନରେ ଫେଙ୍ଗନ	ତାରି ପରେ ଦଳ ବୈଧେ !
ଧିକ୍କାରେ ମାତା	ତ୍ୟଜିଲେନ ମେଥା	ଦୁଃଖ-ଭରୀ ଦେହ-ଭାର,
(ଆମି) ମେହି ଶୁତି ମରି ହୃଦୟେ ଗୁମରି		ମୁଛିତେ ପାରି ନା ଆର ।
ଅଭାଗୀ ମେ ମଧ୍ୟା	କାନ୍ତ ରେ ମେଥା	ନମିଳ ଚିତାର ପ୍ରତି,
ଅଗ୍ନତୁମିରେ	ଅନମେର ତରେ	ନମିଳ ବିଦ୍ୟାୟ ନତି ।

ଲତାପାତା ।

ଏ ଜୀବନେ ଆମି କରିଯାଛି ସ୍ଵାମି	ଚରଣେ କତ ନା ପାପ,
ସ୍ରେହେର-ହୃଦୟ	ପାଶରିଯା ହାୟ ଦିଇଛି ବ୍ୟଥାର ତାପ ।
(ଆଜି) ଆଁଖି ଜଳ-ଡ଼ରା ବ୍ୟଥାର ପଶରା	ନିଯେ ଫିରି ସାର ତରେ,
(ତାରେ) ଏକ କୋଟା ଦାନେ ଦୁଃଖ ଅପମାନେ	ମୁଢାଇନି ଅନ୍ତରେ ।
ଏହି ଧରଣୀର	ଭୂଭାଗେର ପର କୋଥାଯି କାନ୍ତ ମଧ୍ୟ,
ଧୂଲିର ଉପର	ହେଁଛେ କି ତାର ଶେଷ ଶୟାଟା ପାତା ?
ହାସ, ସ୍ରେହହୀନ	ବନ୍ଧୁ ବିହୀନ କଠୋର ଜଗৎ ପରେ
ମେହି କାଳ ଆଁଖି	ଚାନ୍ଦ ଥାକି ଥାକି ଯାନ ହେଁ ଆସେ ଫିରେ ।
ସମରାଙ୍ଗନେ	ଏହି ସଂଗ୍ରାମେ ଜୀବନ-ମୃତ୍ୟୁପଣ,
ଜନନୀର ବ୍ୟଥା	ଆମାର ମେ ମଧ୍ୟ କୋଥାୟ କାନ୍ତ ଧନ ।
· ଚିତ୍ତାର ଅନଳେ	ଯାନ ଆଁଖି ତଙ୍ଗେ ଝରେଛେ ସେ କୋଟା ଜଳ,
(ମେହି) ମୁକ୍ତାର ହାରେ	ମୁଖାନି ଶୋଭେରେ, ଆଁଖି କରେ ଛଳଛଳ,
ଧୂଲାୟ ମଲିନ	ଧୂଲାୟ ଆସନ, ଆମାର କାନ୍ତ ମଧ୍ୟ,
ବାଲ୍ମୀର ମାଥୀ	ଧାରେ ଭାଲବାସି ଚିନ୍ତାୟ ମଦ୍ଦା ମାତ୍ର ।
ବହ ବରବେର	ବହ ନଗରେର ଅତୀତ କାହିନୀ ତାରି
ହୃଦୟେର ମାରେ	ତୁଳି ତୁଳି ବାଜେ ଜୀବନ ଉଠିଲ ପୁରି ।
ବହଦିନ ପର	ଶ୍ରକୋମଳକର ବାଧିଲାମ ହୁନି ମନେ
ମେହି କାଳ ଆଁଖି	ମେହି ବ୍ୟଥା ମାଧି ଚାହିଲ ମୁଖେର ପାନେ ।
ହୃଦୟେର କଥା	ହୃଦୟେ ରହିଲ, ମୁଖର ଆଁଖିର ବାଣୀ
କି ସେ ବ୍ୟଥା ଆନେ	ବାଜେ ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ, ଆମାର କାନ୍ତମଣି ।

ଲତାଗାତୀ ।

କୈଶ୍ରେଷ୍ଠ କଥା ।

ମହ୍ୟାର ନକ୍ଷତ୍ର ମୃଦୁ ସ୍ନିଙ୍ଗ ଭାତି, ମାନି
ତାରେ ବ୍ୟଧାର ଦରଦୀ । ଚୁଣ ଆଲୋଧାନି
ଆନେ ଶ୍ଵୟପ୍ତି ଧରଣୀ ଉପରେ,—ମଦିର
କ୍ଲାନ୍ତି-ହାରା ସେଇ । ଆଞ୍ଚ ଏ ଦେହ ନିବିଡ଼
ଆଞ୍ଚର ପରେ—ହେରି ରାଜି ଧାନି ତାରକା
ଶୋଭିତ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶୁମଧୁର ଆଶ-ମାଧ୍ୟ
ନୈଶ ସମୀରଣ,—

ହେଥା ଏବେ ଥେମେ ଗେଛେ

ଜୌଡ଼ା କୋଳାହଳ—ହର୍ଷଧନି ମିଳାସେଇ,—
ବାଲକେର କିଶୋର ହୃଦୟ, କତ ପ୍ରୀତି
ପାଇ ହେରି,—ସଂସାରେର କୁଟିଲତା ରୌତି
ନାହି ଜାନେ—ଜୌଡ଼ା ମତ୍ତସବେ—ବକ୍ତୁ ପ୍ରତି
ମରଳ ଅଣୟ କତ,—

ଦୂରେ, ଜ୍ଞାତ ଗତି

ବାଲ୍ମୀଯ ଶକ୍ତି ଚଲି ଗେଲ, ବିସର୍ପିଣୀ,
ଆଲୋକେର ମାଳା,—ଦୂର-ଆଞ୍ଚର-ବ୍ୟାପିନୀ ।
କଲରବ ତାରି,—କତ ହୃଦେ କତ ଆଶା
କତ ଭାବା,—କତ ମଧୁର-ଆଣୟ-ବାସା
ଅଥବା ଦୁରାଶା ନିଯେ ଗେଲ ବହି, ଦୂର—
ଦୂରାଞ୍ଚରେ,—ହାସ—

ଲତାପାତା !

ଅଧାର ପ୍ରାନ୍ତର ପର

ନିରାଶେ ରହିଛୁ, ପରାଜିତ ଘୋଷା ସମ,—
କତ କଥା ଓଠେ,—କଳନାର ଚିତ୍ର, ମାନ
ଶିରେ ଭାବି,—ଆଖି ଜଳ ଲୁଟେ,—କତ ଶୁତି
ଜ୍ଵାଳାଭୂତ ମରି, ହତାଶ ହୃଦୟ ପ୍ରୀତି
ମାନେ କି ସେ ଆଲୋଡ଼ିଯା, କାନେ କାନେ ଆଶା
କୁହରିଛେ—ହାରାନ ରତନ,—

ଭାଲବାସା

ଏ ଜୀବନେ ମେହେ ପୁରାତନ କଥା ଓଠେ
ଆଜି ଶୁଣି' ଶୁଣି' ହୃଦୟେ ବାହିରେ, ଲୁଟେ—
ପ୍ରେମିକ ହୃଦୟ । କି ସେନ ନିରାଶା ପୁନ,
ନାହି—ନାହି—ଜୀବନେର ବ୍ୟର୍ଦ୍ଧତା ଦାରୁଣ
ହାହାକାରେ ଆକୁଳ କ୍ରମନେ କତ ଶୁଖ
ଗିଯାଛେ ଲୁଟିଯା, ମରମେତେ କତ ଦୁଖ
କେନ୍ଦେଚେ ମରମ ତଳେ । ଓଗୋ ଭାଲବାସା
ଭ'ରେଛେ ଏ ଜୀବନ ଆମାର । ଭାଲବାସା
ପଶରା ଭରିଯା ଦେଛେ, ଏ ଜ ବନ ଭ'ରେ
ବହିବ ବ୍ୟଥାର ଡାଲି ତା ଓ ଭାଲ ।

ଧୀରେ

ଏକେ ଏକେ ଚଲେ ଗେଛେ ସବ, ତାହାଦେର
ଦିର୍ଷେଛି ବିଦ୍ୟାଯ,—ମନେ ପଡ଼େ ବିଦ୍ୟାଯେର

লতাপাতা ।

কালে প্রাণ ভাঙ্গা কঙ্গনতা হাহাকার ;
য়ান আঁধি, অঞ্চ সিঙ্গ মরি বারেবার
চেয়ে গেল মোর প্রতি, আমি পাশরিতে
নারি,—সকঙ্গ ছবি সেই আবরিতে
সঙ্ক্ষ্যা এল ঘনায়ে হৃদয়ে । এইমত
বিজন প্রান্তরে রহিছু আধাৰে শূট
তাৱা পানে চাহি ! বিদায়, বিদায়, ছোট
ছুটি কথা কত ভাঙ্গিয়াছে মৰ্ম্মতট
মোৱা, ভীবন-প্ৰবাহে ষত জন চলি
গেছে নিয়ে ভালবাসা মোৱা, বাছ তুলি,
বলি গেছে বিদায়, বিদায়, আমি কানি
কত লুটাই পড়েছি সেখা, মৰ্ম্মবিধি
ৱহে ষত বিদায়ের স্মৃতি ।

আজি তাই
ভাবি, কাৱা এল, কাৱা চলে গেল । এই
গেহে এসেছিল যাবা উৎসব বাতি
প্ৰতিৱাজে আলাইয়া গেছে ; ছিল নিতি
সুখ ব্রাতি নিম্নভৱা আঁধি ছুটি ধৌরি
প্ৰমুদিত স্বপনে আমাৱ, ওগো মৱি
প্ৰণয়-স্বপনে আমাৱ,—আহা সোহাগ
চুম্বন-ভৱা নিতি ঝাগৱণ, বেহাগ

ଲତାପାତା ।

ରାଗଣୀ-ସ୍ଵପନ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—ମେ ସେ କୈଶୋର
ଶୁଦ୍ଧ-ସ୍ମୃତି ଧାନୀ—ନବ-ଅହୁରାଗ-ଭୋର
ଆଗେର ସଙ୍ଗୀତ । ମଧୁର କୈଶୋର ହାୟ
ସ୍ଵରଗ ସ୍ଵପନ ସେନ ଧରାର ହିୟାଯ
ଶାରଳ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା-ରାତି ବାଣୀର ସଙ୍ଗୀତେ,
ପ୍ରିୟାର ମିଳନ ଛବି ବିରହୀର ଚିତ୍ତେ
ସହସା କୋକିଳ ଧରନି ବସନ୍ତେର ମନେ,
ବିଶ୍ଵତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରୁତି ଦୂର ଶ୍ରୁତ ତାନେ ;
ଉତ୍ସାସିତ ମନେ ସବେ ଆଜି ମେହି ମତ,
ପୁଞ୍ଜକେ ହିୟାର ମାଝେ ଧୌରେ ସମୁଦ୍ରିତ
କୈଶୋର ସ୍ଵପନ ସ୍ଵମଧୁର । ମନେ ପଡେ,
ଭାଲ ବାସିତାମ କୈଶୋରେର କାଳେ କାରେ,
କତ ଆକୁଳ ହୁଦୟେ । ମୋର ମର୍ମ ଡରା
ଆବେଶ ବିଶ୍ଵଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ହାରା
ନିଶ୍ଚିଧୀନି—ମୋହାଗ ଶୟାମ ଦିଛି ଚେଲେ
ପରାଣ ଆମାର କହିତାମ କର୍ଣ୍ଣ ମୂଳେ
ପ୍ରେମ ନିବେଦନ, କୈଶୋର ପରାଣ ମୋର
ଦୁଲି ଦୁଲି ଉଠିତ ମର୍ମରି ମେ ବିଭୋର
ରଙ୍ଗନୀ ଘରି ! ନିରାଶ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୁଣ୍ଡିଯା
କିରେଛି କତ ସେ—ଆହା ସାଧିଯା ସାଧିଯା ;
ବିକଳ କୁମ୍ଭ ପ୍ରେମେ ଫିରିଲ ସେଜନ
ମେ ସେ ପିଯାମୀ ଭମର,—ହତାର୍ଥ-ଗୁରୁନ

ଲତାପାତା ।

ଥାମିବେ ନା ଅଭାଗାର,—ନିରାଶ ପ୍ରଗମ୍ଭୀ ;—
କୈଶୋରେ ଆଖିପାତେ ଝରେଛିଲ ଯେହି
ଅଞ୍ଚ ଅଭିଶପ୍ତ ପ୍ରଗୟେ ଆମାର, ମନେ
ମେହି ଅତୁଳନ । ଭାବିଯାଛି ଏ ଜୀବନେ
ମହିବେ ନା ଆର—ମକଳଣ ବାଥୀ ଥାନି
କାଦିଯାଛେ ହୃଦୟେର ତଳେ, ଆଜି ମାନି
ମେହି ଅଞ୍ଚ ମୁକ୍ତାମଳ ସମ, ମରି—

ଆଜି,

ମନ୍ଦ୍ୟା ଅବସାନେ ଭାବି ମନେ ଚିନ୍ତାରାଙ୍ଗି,
ଜୀବନ ତଟିନୌ ସଂଦିନ ଏହି ଘନ ବ'ସେ
ଷେତ କୁଳୁ କୁଳୁ ହୃଦୟେର ହାସି ନିଯେ,
କିବା କ୍ଷତି ଛିଲ । ଆମି ତରଳ ଜୀବନ
ନଦୀ ଅବାଧେ ବ'ହାୟେ ଦିଛି, ସତ୍ତ୍ଵହୀନ
ହାସି, ଅଞ୍ଚ ଫୁଲ ରାଶି କତ ଫୁଟିଯାଛେ
ନଦୀ କୁଳ ବନେ, କତ ଝରେ ପଡ଼େ ଗେଛେ,
ଆମି ପାରିନି ଗାଥିତେ ମାଲା,—ଝରା ଫୁଲ
ମାନ ଗଢ଼ ତାଓ କତ ବାସିଯାଛି ଡାଲ ।
ଆଜି ହେରି ପ୍ରାନ୍ତରେ ଘନ ଅଞ୍ଚକାରେ
କୁଳୁଧରି ମହେଶ୍ଵର ଥାମିଲ, ସମାପ୍ତ ଏ
ତଟିନୌର ଗତି, ମୃତ୍ୟୁ ମନେ ପରିଚୟ
ନିର୍କାପିତ ଅନ୍ଧି ଭୟ,—

ଲତାପାତା ।

ମୁଖ ନିରାଳାରୁ

ସଜ୍ଜା-ଶାସ୍ତ୍ର-ନଦୀ-କୁଳେ କଳମର୍ମରିତ
ତାମେ ଗେହେଛିଲ ଉତ୍ସିମାଳୀ, ପ୍ରେସ୍ଫୁଟିତ
ତାରା ସମ ନତ ଆଁଥି ହଟୀ ମେହି ଧ'ନେ
ଧୌରେ ଧୌରେ ଅନିମେଷ ଚେଷେ ଯୋର ପାନେ,
ଢେଲେ ଦେଛେ ହର୍ଦ-ମାରେ ସୁଧାର ସୁଧାରା ।
ବେଦନା କରୁଣ ଆଁଥି ମେହି, ବ୍ୟଥା ହାରା
ଯବେ କହିଲରେ ମୁଖ-ପାନେ, ଅର୍ଦ୍ଧକୁଟ
ମର୍ମ-ଭାଷ ଜାନାଲ ବିଦାୟ,— ଉଚ୍ଛ୍ଵସିତ
ମର୍ମକୁଳ ନିଭେ ଗେଲ ଗଭୀର ଆଁଧାରେ ।
ପ୍ରୟୁକ୍ତମ ସାଥୀ ୮'ଲେ ସାବେ ଯୁତ୍ୟ ପାରେ,
ହେରିଯାଛି ତାଇ । ଧୌରେ ଧୌରେ ଯୁତ୍ୟ ଛାୟା
ଆସିଲ ଆବରି । ଜୀବନେର ଶେଷ ମାୟା,
ଲୁଟାଳ କୀର୍ତ୍ତିମାଳା ; ଜୀବନେର ସାଥୀ ମେହି,—
ପାଞ୍ଚୁର ମୁଖପାନେ ଆମି ଚାହିରଇ
ଜନମେର ବିଦାୟେର କାଳେ । କତ ଶୁତ
କତ ଶୁଧ—କତ ଆଶା, ମରି, କତ ପ୍ରୀତି
ଆଲୋଡ଼ିତ ଅଭାଗାର ବକ୍ଷତଳେ ଥାମେ ;
ବେଦନା ମଧ୍ୟିତ ଆଁଥି ଝାରିଲ ତିଙ୍ଗାରେ,
ଥାତନା ବାହିରି ଆମେ, ଡାଳବାସା ଧାନି,
ଅନ୍ଧାର—ଜ୍ଞାଲିମା ବକ୍ଷେ, କାତର ମୁ'ଥାନି
ପୂଡିମା ମରମେ, ଧୌରେ ଧୌରେ ନିଭେ ଗେଲ,

ଲତାପାତା ।

ଜନମେର ଶୋଧ । ଦରଦୀର ଅଞ୍ଚ ଦଳ
ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ବାରିଲ ମେ ମରଣ-ମାଥତ
ବକ୍ଷ,— ଅଭାଗାର ଅଞ୍ଜମ ସମ୍ବଲ । ଗତ
ଶୈଶବେର ସାଥୀ, କୈଶୋରେର ଅଣୟୀ ମେ ।
କିଶୋର-ମୁକୁଳ-ହଦି ପ୍ରେମ-ଲତା ପାଶେ
ବେଧେ ଛିଲ ମେ, ଆଜି ଛିନ୍ନ ବଙ୍କନ ମରି,
କୁଳୁ କୁଳୁ ଜୀବନେର ଶୋତ, ଧୌରି ଧୌରି
ଅଣୟ ମଙ୍ଗୀତେ ଲହର ତୁଳିଯା ଛିଲ
ତରତର ଭାସି, ଅକ୍ଷ୍ମାଂ କୁନ୍ତ ହ'ଲ
ଗତି ; ମୃତ୍ୟୁର ଅନ୍ତ ଆଁଧାରେ ସ୍ଵଦୂର
ନିକ୍ଷେପିଯା ଦୃଷ୍ଟି,— ଆମି ସ୍ଵର ନତ ଶିର
ଭାବି ବ'ମେ,— ଆଁଧାର ପଥେର ସାନ୍ତୀ ମେହ
ଚଲି ଗେଲା ଚିର ଅଞ୍ଜାତ-ପ୍ରଦେଶେ, ଏହି
ବିଷାଦ ଧରଣୀ ପରେ ଫେଲିଯା ପଞ୍ଚାତେ
ଆମାରେ, ଜୀବନେର ଗତ ସ୍ଵାତ ଅତୀତେ
ହେଉି, ମ୍ଲାନ-ରଶ୍ମି ମାଲା ତ୍ରିମିତ ଆଲୋକ
ଦେଇ ହୃଦି ମାରେ ମାରେ, ନିର୍ବାଣ ପାବକ
ପୁନ । ଗଭୀର ଆଁଧାରେ ଦୃଷ୍ଟି ହାରା ବ'ମେ
ବୁଟ ଜୀବନେର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବିହୀନ । ପଶେ
ମନେ କରୁ, ହୋଥା ମୃତ୍ୟୁ ମାରେ ପାରିତାମ
ପ୍ରବେଶିତେ ଯଦି ଜନମେର ଶୁଖ ଧାମ
କୈଶରେର ସ୍ଵାତି ଗୁଣ ନିଯେ ସାଥୀ ଦଳ,

লতাপাতা ।

মানিতাম স্বথের জীবন লৌলা হ'ল
সমাপন,—আনন্দ মরণ আমার, নাহি
ছুটি উজ্জল কিরণ ছটা হেরি, চাহি
গৌরব মুকুট । মানি মরিচিকা তারে,
নিতে ধাক্ক আশা,—নিরাশাৰ অঙ্ককারে
স্বপন আলেঘা আস্তি ।

মৃত্যু সুখোমুখি

বসি সমাপ্ত কৈশোৱ মোৱ । ভৌত আৰ্থি,
ষাপিয়াছি আমি । এপোৱে আৰ্থিৰ ষন,
মৃত্যু ঘনৱাণি ঘনায়ে ওপাৱে, ক্ষণ
মাত্ৰ দৃষ্টি নাহি চ'লে । ভাবিষ্যাছি সেই
এক দিন, যদি নাহি আৱ কিছু, এই
অনন্ত বিস্তাৱ বিশ্বে স্বথ নিতে মোৱে,
কামনা আমাৱ সমাপ্তি জীবন তৱে ।

প্ৰাণে বিত স্বথ গেছে হিলোল চকলে
বহি', পৱাণ বাখৰী ঘত দেছে চেলে
তান ছিঞ্জে ছিঞ্জে পুৱি ধৱিতে না পাৰি
হুদে, দিবস শৰ্কৰী উঠেছে মৰ্ম্মৱি
ঘত চেতনা হাৱায়ে, মনে হয় মোৱ
সকলি বিফল ; আস্ত কু-আশা বিভোৱ
ৱেথেছে গুধু ছলনে ভুলায়ে, নিৱাশা
অঙ্ককাৱ রাণি, কুঞ্জে অমানিশা, আশ ।

লতাপাতা ।

কুহরে না শুধু প্রাঞ্চিরের অঙ্ককার
জ্ঞানী ভৌষণ কাণে আৱ ।

জীবনেৱ

দৃঃখ রাখি কভু হেন ঘনাহংসা আমে
ললাটিতে, মনে হ'য় বিফল প্ৰামে
কেন আৱ সুঝি জীবন-সংগ্ৰামে, যাই
চ'লে মৃত্যু-পৰপাৱে, জুড়াইয়া দিই
ব্যৰ্থতাৰ বুক ভৱা ক্ষত । সক্ষিক্ষণ
একুল-ওকুল, সহসাৱে শৰ্ণি যেন
স্বৰগ বাস্তাৱ আশাৱ পুলক বাণী,
উচ্ছ্ৰিয়া হৃদি ক'হে “না না এৱে যানি
জীবনেৱ নব মন্ত্ৰ” মাৰে মাৰে ষদ
নাহি পশে, হত্যাস অঙ্ককাৱ হৃদ
মাৰে—আশাৱ পুলক ছটা, আকাশেৱ
বাণী সম, অসীম—স্পন্দন জীবনেৱ
গতি কুকু হ'ত কোন কালে । প্ৰাণ মাৰে
বৌণাতাৱে কাহাৱ পৱন লাগে, বাজে
বক্ষাবিয়া তাৱে-তাৱে বাধা বত তান,
নিমেষে পৱন ধানি সৌমাৱ বাধন
ছাড়ি, অসীমে হারাবে ধায়, আনন্দেৱ
সঞ্চলণে । হেৱি যেন পূৰ্ণ জীবনেৱ
উজ্জল মহিমা ধানি । জীবনেৱ মাৰে

ଲତାପାତା ।

ଅସୌମେର ଖେଳା ନିତ୍ୟ ଏହିଭିତ ରାଜ୍ଞେ ।
ଶୁଖ-ଦୁଃଖ ଅବିରାମ, ତାରି ମାଝେ ନିତ୍ୟ
ମେ ପ୍ରଣାମୀ,—କୁଞ୍ଜତାର ଗଣ୍ଡି ଭାଙ୍ଗି, କୁଞ୍ଜ
ହୃଦୟେରେ ଅଭିସାରେ ନିଯେ ସାମ୍ବ ହୋଥା
ଜଗତେର ମାଝେ, ଅସୌମ—ଶ୍ଵରନ ସେଥା
ବାଜିତେଛେ ଅହରହ୍ୟ, ତାର ମେ ପ୍ରାଣେର
ଯୋଗ ହ'ୟେ ସାମ୍ବ ଏକକାଳେ, ଜୀବନେର
ନିତ୍ୟକାର ସମସ୍ତ-ବକ୍ଷନ ।

କି ଅମୃତ

ସଙ୍କାରିତ ହ'ଲ ହୃଦି ମାଝେ । ଛିଲ ଯତ
ବ୍ୟାଧୀ ରାଶି, ଠ'ଲ ଦୂରୀତ୍ତୁତ । ନବ ବଳ
ସଞ୍ଚୌବିତ କ'ରେ ହୃଦି ନିରାଶ ବିଫଳ
ଜୀବନେ । ମୃଦୁ-ପଦ-ସଙ୍କାରେ ମୋର ପାଶେ
ଆସି ଧୀରେ ଧୀରେ ବ'ସେ କୋନଜନ । ପଶେ
ଶୁଭ୍ରଭି ନିଶାସ ଯରମେତେ । ମନେ ହୟ
ମୋର ବ୍ୟଥା ସନେ ଆହେ ଏଇ ପରିଚୟ ।
କତହି କାହିନୀ ମୋର, ଜୀବନେର ଶୁଭି,
ମସତ୍ତେ ଅକ୍ଷିତ ଏଇ ହୃଦେ, ତାହି ପ୍ରୀତି
ଆଶା-ଭରା ଉଛଲିତ । ସେନ କହେ ମୋରେ
ଶୁଭ୍ରତାର ଯତ ବ୍ୟଥା ଆଜି ହାହାକାରେ
ଶ୍ରଗଭୀର ମର୍ମଜୁଡ଼େ ତବ, ଏକଦିନ
ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ତାହା, ମୁଦ୍ରା-ପ୍ରାବନ ମସ

লতাপাতা ।

আনন্দ উচ্ছ্বাস উঠিবে হৃদয়-মাঝে
সর্বময় । আশার আনন্দে তাঁর রাজে
এ হৃদয় । যত ক্ষুস্তি প্রণয়ের খেলা
খেলিয়াছি আমি, মিলন-বিরহ-লীলা
ভরিয়াছে জীবন আমার । জ্যোৎস্নার
মিলন-রজনী, মরমেতে স্বপ্নভার
লাগিয়াছে, তৌর স্বপ্নে আকুল স্পন্দনে
কাপিয়াছে হৃদি, বিরহ-নিশ্চীথ সনে
চালিয়াছি অঙ্গ । কত জন হাসিমুখে
চেয়ে চেয়ে গেছে মুখপানে, কারো স্বপ্নে
হাসিয়াছি আমি, কার তরে হেরি পুন
মৌন ব্যথা দৃঃখ-ভার যেন অতুলন,
রাখিয়াছি মর্ম মাঝে । শান্ত সংক্ষ্যা টুটি
চঞ্চল হৃদয়ে কারো নত ঔর্ধ্ব ফুটি
ওঠে মরমেতে, কাপায়ে হৃদয় খানি ।
করুন কাহিনী যত বিষাদ রাগিণী
আকুল সংক্ষ্যায় কত মরম বৈগায়
উঠিয়াছে বাজি' বাজি', আকুলিত তাম
প্রাণ । কত অঙ্গ ঝরে গেছে সেই ক্ষণে
গোপন ব্যথায়, আমি ছিমু আনমনে ।
সেই ক্ষুস্তি মুক্তাদল আজি হৃদি আলা
স্বতন্ত্রে মেছে ঘোর গলে বর-মালা ।

ଲତାପାତା ।

ଶତ କୁନ୍ଦ ଅତୁଳ-ରତନ ରଚିଯାଛେ
ସିଂହାସନ ଅମୁପମ । ଏହି ମାଝେ ଆଛେ
ଅଧିଷ୍ଠିତ ହୃଦୟେର ରାଜୀ, ଜ୍ୟୋତିର୍ଶୟ
ପ୍ରେମ । ଗଭୀର ଆଲୋକ ପାତେ ଏ ହୃଦୟ
ଚକିତେ ଦେଖେଛି । ଜାନି ଏହି ଉର୍ଧ୍ଵ ଥେଣା,
ନିତ୍ୟ କ୍ଷଣିକ ବିରହ, ନବ-ପ୍ରେମଲୀଲ ।
ଶ୍ରୀବାହିତ କୋଥା ହ'ତେ । ଗଭୀର ହୃଦୟେ
ଧର ଶୀର କୋଳାହଳ ନିଷ୍ଠକ ବିଲୟେ
ଲଭିଯାଛେ ଶାସ୍ତି—ପଶେନାକ ଚଞ୍ଚଳତା
ମୋହ-ବର୍ଣ୍ଣ-ଛଟା—ପ୍ରେମିକ ବିରାଜେ ସେଥା
ଆପନ ଆନନ୍ଦେ—ଶୁଗ୍ରୀର ମୌନଭାବ
ପ୍ରଶାସ୍ତ ସମୁଦ୍ର, ନାହିଁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵ ନବ ନବ
ଆନନ୍ଦେର ମନ୍ଦରଂ—ହିର ନିର୍ବିକାର
ଶୁଭହାନ୍ ପ୍ରକଟିତ । ହୃଦୟ ଆମାର
ଚିର-ତୃପ୍ତ ଲଭି କାମ୍ୟଫଳ ନିଜ । ଆଶା
ହୃଦୟେର ଉଦ୍‌ଘାମ ବାମନା,—ଭାଲବାସା,
ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଚିର ମୂର୍ତ୍ତ ବିରାଜିତ ।

ହେଉି

ଆକାଶେର ଡଳେ ଆଲୋ-ମାଳା ଜଣେ, ମରି
ସେଥା କୋନ ମୌନ-ବ୍ୟଥା ଉଠେ । କାଳ ଚୂଳେ
କୁକୁର ରାତି ଧରଣୀରେ ଗଭୀର ଅତଳେ

ଲତାଶାର୍ତ୍ତା ।

ଢାକେ, ତାମା ଜଳେ ଘଣ୍ଡି-ଅର ଜାଳ ଶିରେ,
ଗଭୀର-ନୂର କ୍ୟାଥା କାଦିଛେ ହୁଣି କ'ରେ !
କି ଏ ! ବିରହ ! ଏ କୋନ ନାହାଯି ର୍ଧବିପୁଲ
ଶୋକ ଭରେ ଦୌର୍ଗ ହୃଦୟେର ଅଞ୍ଚଳ
ରୋଧେ । ଉମୋ ହେବ, ଆୟି ଆହି ହେଥା ତବ
ଚିରସ୍ତନ ଶ୍ରେଷ୍ଠାକାଙ୍କ୍ଷୀ । ହେ ଧରଣି ! ତବ
ପ୍ରଣୟେତେ ତୁଳି ପୃଥ୍ବୀ-ମାରେ ଅଞ୍ଚଳୀମ
ରହି ସ୍ଥକ୍ତିର ଆଦିମ ହ'ତେ । ଓଗୋ ଶୋନ
ମୋର ହୁଣି ମାରେ, କ୍ୟାଥା କିମ୍ବ କ୍ରମନେର
କଳରୋଲ ଉଠେ । ଏ ଜୀବରେ ବିରହେ
ନିତୁଇ ସଂକ୍ଷମ । ପ୍ରଣୟେର ଲୌଳା କ୍ଷଣ
ନିତ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ କବି ଲଗ ହୁଣି । ଆମେ ଫୁଲ
ନବୀନ ବିରହ । ହେ ରମଣୀ ! ତବ ମ'ନେ
ହେଥା ମୟ ପରିଚୟ । ତବ କୁଣ୍ଡଳେ
ନିତ୍ୟ ଅଭିସାର ମୋର କତ ଦିନେ ହ'ବେ
ଅବସାନ । ପ୍ରଣୟେର ସତ ଲୌଳା ଦେବେ
ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଶ୍ରେଷ୍ଠିକ ଦୁଗଳେ, ଆଲିଙ୍ଗନ
ମୋହ ପାଶେ କହ ରବ ଦୋହେ । ଏକଦିନ
ଶେଷ ହେବେ ଓହି ଲୌଳା, ମିଶେ ସାବ କୋନ
ଅନନ୍ତର କାହେ । ଏ ନକ୍ଷତ୍ର ହୋଥା ଚାହି
ରହି କୁନ୍ଦୁର ଆକାଶେ, ମୋର ପାନେ ରହି
ରହି ଜଳେ ରିଟି ମିଟି । ରହିନୁ ଚାହିସା

ଲଭାପାତା ।

ଉରି ପାନେ ସତ ଚିତ୍ତା ଥୋତ ମୁହି ଦିଯା
ଶର୍ଷ ହ'ତେ । ଆଉ ଅଞ୍ଚ ମାଳୀ, ଶୁକ୍ଳମାଳୀ
ମୋର ଉତ୍ତଲିଥୀ ଧରି ହୋଥା, ହୁଦି ଆଲୀ ।
ତାରପର ଏକଦିନ କର୍ଣ୍ଣ ଅବସାନେ
ସଙ୍କ୍ଷୟା ଶାନ୍ତ ନଦୀ କୂଳେ ଅସ୍ତତେର ଆନେ
କୁଳି ବାଧା ଆଲା, ଆୟି ବାବ ଅର୍ଦ୍ଧ ମହ
ଶୁଦ୍ଧ ଆକାଶେ ନବ ଜ୍ୟୋତିର୍ତ୍ତମ ଦେହ ।

ପ୍ରତ୍ୟାଗତ ।

ଡୁବେ ଗେଛେ ରବି, ସଙ୍କ୍ଷୟା ଆମେ ନାୟି ଧୀରେ
ଧୂମର ନିର୍ଜନ ମେ ପରିବ ପ୍ରାନ୍ତ ପରେ ।
ଧେମେ ଗେଛେ ମୃବ କୋଲାହଳ, ମୌନ ଶାନ୍ତ
ପଦଭାର ଧୀରେ ଧୀରେ ବହି ପଥପ୍ରାନ୍ତ
ପାନେ ପଥିକ ଗିଯାଇଁ ମିଶି, ପଥ ଢାଇ,
ଧୂଳା ଟୁକୁ ଧରେ ବକ୍ଷେ କ୍ଷୋଣ ଶ୍ଵତି ପ୍ରାୟ ।
ମଧ୍ୟମ ଗୋଦୁଳି ଏବେ ଆସିଇଁ ଆବରି,
ଦିବସେର ଶେଷେ ବାହୁଡ଼ ଆସିଇଁ ଫିରି
କ୍ଲାନ୍ତ ପକ୍ଷ ବାହି ମ୍ଲାନ ଗଗନ । ସଙ୍କ୍ଷୟାର
କୁଟ ତାରା ରହେ ପ୍ରଶ୍ନ ଜାଗି ଧରଣୀର
ପାନେ ଚାହି । ମୁକ ଭାସା ତକ ହଦିତଳ
ବତ ଶୁମରି ଓଠେ ଦୀର୍ଘଶାମେ ।

ବିବଳ

ଲତାପାତା ।

ପର୍ବତ ପରେ ସମି ଆପନାର କୁଟୀର
ଆହମେ ବୃଦ୍ଧ କୁଷକ ଏ ବିଶାମ ହିର
ରହେ ଅଶ୍ଵିକୁଣ୍ଡ ପାନେ ଚାହି । ହୋଖା କୁଞ୍ଜ
ପରିବାର ତାର କର୍ମରତ । ବ୍ରଜନୀର
ତରେ କୁଟୀ ସେବିତେଛେ, ଆଜି ଆର ବାର
ଆଖ ପୋଡ଼ା କୁଟୀ । ଆହା ବୃଦ୍ଧ ! ବହିତାର
ଜୀବ ନୟନ କାତରେ ସରିଛେ ଅଞ୍ଚ
ପାରାଣ ଦ୍ରବିଯା । କାଦିଛେ ପରାଣ, ତର
କାଦେ ପାରାଣ ଉପରେ ତୁଙ୍କ ନିଶ୍ଚଥୀନି
ମହ । ମନେ ପଡ଼େ ତାର ଅତୀତ କାହିନୀ
ଷତ ବେଦନାର ଶୁଦ୍ଧି ଆଜି ମନେ ପଡ଼େ
ତାର ଶୋକାଳିଷ୍ଟ ଛିମ୍ବ ଧିମ୍ବ ଜୀବନେର
ଆରଞ୍ଜ, ହାୟ ମେ ଛିଲ ଏକ ମାତ୍ର ପୁଅ
ତାର, ଏ ଜୀବନେର କିରଣୋଜ୍ଜଳ ଶୂଯ
ମତ,—ଚଲେ ଗେଛେ ଦେଶୋଜ୍ଜରେ ଦମ୍ପତୀର
ଆଶା ମରୌଚିକା ମୁହଁ । ଚାହେ ଅଧିକୁରୈ
ମୁକ୍ତାସମ ବାଧିତେ ମେ ଛବି । ଆମେ ଶ୍ରାନ୍ତି
ଘନାୟେ, ଅଳ୍ପ ଅଞ୍ଚ ମାଗିଛେ ନିଷ୍ଠତି,
କୋଥା ଆଲୋ କୋଥା ଆଲୋ, ହାୟ ମରୌଚିକା
ଗେଛେ ଗୋ ନିଭେ—

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ! ଆଜି ମନୋକଥା,
ବ୍ୟଥାର ଏ ଅଞ୍ଚ ତୁଇ ତ ଦେଖିଲି ନା ବେ !

ଅଭାଗିତା ।

ସନ୍ଧ୍ୟାର୍ଥବିଷାଦ ନତ ପଞ୍ଜରେ ପରେ
ଶିଶିର-ବିକୁସମ ରହିଛେ ମୃଦୁ ଆଶା
ତାରି ବିଷାଦିତ ଜୀବନେର ସମ୍ବଲ । ସେ
ହେବେ ଶ୍ରୀପ କୁଟୀରେ ଈ, ହାସ ତାରି
କୌଣ ଆଲୋ ହେଥା ସମାଜମ ଅନ୍ଧକାରେ ।
ଅତି ମୃଦୁଗତି ପ୍ରାଣ, ନାହି କୋନ ତାମ
କମ୍ପନ ଆବେଗ । କତ କି ସେ ଆସେ, ଧାସ,
କତ ଚଲେ, ନିଯଥି ସେ ଆପନ କୁଟୀରେ
ଭୟ ପ୍ରାଣ ତାବେ କତ କଥା । ଧାସ ଧୀରେ
ଜଳ କଲ୍ପାଳ ବହି, ଅଭାତ ସନ୍ଧ୍ୟା ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ
ଆଭରଣେ ଥର୍ଚିତ ତରଳେ ମେଶେ ପର୍ଣ୍ଣ
କୁଟୀରେ ତାର ଆସେ ଶୂର୍ଧ୍ୟାଗୋକ, ଅଂଧାର
ଆବରେ ପୁନଃ । ନୀରବେ ବସି ଓହି ତାର
ପୁତ୍ରବଧୁ ବିଷାଦମର୍ମୀ ପ୍ରତିମାଧାନି ;
ଶୁକାଯେଛେ ଅଶ୍ରୁଧାର, ବ୍ୟଥା ନାହି ମାନି
ଆପନାର, ଅଙ୍ଗାନ୍ତ ଶୁଙ୍କରା ରତ୍ନ ଗୁରୁ
ଶୁଙ୍କଦେବେର । ପର୍ଥିକ ଧାସ କତ ଦୁର୍କ
ଦୁର୍କ କାପି ଉଠେ ହିସା ଭାନି ସଚକିତେ
ପଦ ଶବ୍ଦ, ପୁନଃ ହାସ ନିରାଶ ଅଂଧିତେ
ଧାସ ମିଶାଇସା, ମୁଦିତ କମଳ ସଥା
ଦିଧା ଅଧ୍ୟାନେ । ବିରଳେ ଜନନୀ ହୋଥା
ଅବିରଳଧାରେ ଫେଲେନ ନମ୍ବନ ବାରି

লজ্জাপাতা ।

মরম আসাৰ, হায় অবিৱলে শ্মৰি
সেই ধনে, বড় ব্যাথায় কাহে পৱাণ
বিকল, লুক্ষিত ধৱণী পৱে রতন
হাৱায়ে দৱিজ্ঞ, সৱমী পৱে মৃণাল
অতল যথা নবোৎ পলহৈন

কল—

কল ব'য়ে ধায় দূৰে তৌআ শ্ৰোতুষ্মনী
সন্ধ্যাৰ অঙ্গকাৰ কোড়ে সে প্ৰবাহিণী
নাহি মানে আস্তি । দূৰে দেওদাৰ মাৰ্খে
উঠিল কি শব্দ, নীৱৰ আবাৰ । বাজে
ঝিল্লিৱ । পৰ্বত উপৱে নীৱৰতা
বাজে গভীৰ নিথৱ । বিকট বাৰতা
ঘোষি গেল আকাশে কি পৃথী, সন্ধ্যাতাৱা
ৱহে কুটি নিঃশব্দ আকাশে পৃথীকাৱা
মাৰ্খে দেৱ দীৰ্ঘাস অসংখ্য বন্দীৱ
দল

হে পথিক হেৱ দূৰে পথ পাই
এবে আঁধাৱ আসিছে ঘনায়ে, চৱণে
বাজিছে আস্তি, ক্লান্ত ধূলিকণা আনে
ডাৰাক্কাস্ত পথ সন্ধুখে বিস্তৃত । কত
দূৰে ধাৰে, কোন পথ প্ৰাণ্টে ৱহে নত
আধি তব ৰেখা সন্ধ্যাৰ আধাৱে এবে
দীপখানি উঠেছে জলিয়া । ঝি ঝি ৱবে

ଲଭାପାତା ।

ବିଜ୍ଞ ଡାକେ, ରାଥାଳ ଫିରେଛେ ଗୁହେ, ଦୂରେ
ଗୃହଙ୍କ ପ୍ରାନ୍ତନ ହ'ତେ, ଆସେ ତାର ତରେ
କଳକର୍ତ୍ତ ଧରି । ଐ ହୋଥା ପଥ ପ୍ରାଣେ କି
କି ଆବାର ଚଲିବେ ? ଫୁରାବେ ନା ପଥ । ଆଁଖି
ତୁମ୍ଭ ରହିବେ ପ୍ରସାରି ଧୂମର ଦିଗନ୍ତ
ପାନେ, ଛାୟାପଥ ସମ,—

“ଆଜବଡ଼ ଶୌତ”

ଦୂର ବନ-ପାର ଚାହି ଅକ୍ଷୁଟେ କହିଲା
ବୁନ୍ଦ, ତମତ୍ରାରଜ୍ଞନୀ ମାଝେ ନୀରବିଲା
ମେ ଦ୍ୱର ! ହୋଥା ପଥ ପରେ ଡେଦି ତାମ୍ଭୀ
ରାଜି ସାଯ କୋନ ପଥିକ । ପର୍ବିତ ବାସୀ
ପରିଜନ ହେବି ପଥ ହ'ତେ ଉପଜିଲ
ମେଥା ମେଜନ, ନିବାରିତେ ଶୌତ ଅନଳ
କୁଣ୍ଡେ । ହେବି ମେ ନବୀନ ଯୁବା ଡନ୍ତାଚନ୍ଦ୍ର
ସମ୍ବ୍ୟାସୀରେ କହିଲ ବୁନ୍ଦ “ଗହନ ବନ
ମାଝେ, ହୋଥା ରହେ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ଭୌଷଣ କମ୍ପ
ଦେହ ଆଜି ତୁହିନ ଶୌତେ । କୋଥା ହେ ନୟ
ପଥିକ ମମ, ସାବେ ତୁମି ଆଜ ? କୋମଳ
ନବୀନ ଦେହେ ମହେ କି ଗୋ କ୍ଲେଶ । ଧିରଳ
ଭବନ ହେଥା ମୋର । ରହ ତୁମି ହେ ପାହୁ
ଶୁଭ୍ରମୟ, ଆଜି ।” ଏତ ବଲି ଛିନ୍ନ କହା
ଧାନି ଦିଲ ଅଗ୍ରସରି ।

লতাপাতা ।

পথিক বসিয়।

তাহে দিল কি বে পরিচয়। নেহারিয়।
তারে বৃক্ষের মরম মাঝে কোন শৃঙ্গি
উঠিল ব্যথিয়া, কতবার চাহি প্রীতি
না মানিল নমন। ছিল হায় মরম
কাহিনী যত, সঞ্চিত বারি রাখিসম
এবে বাধাহৌন পড়িল ঝরিয়া ঝর
ঝরে “হে পাথিক ছিল ধন, পুজ মোর
একমাত্র, এবে কত বিরলে আপন
হৃথে স্বারি তারে—সে চলি গেছে নিষ্কল
বনে নাহি মানি জনকের বাধা ! আর
কি কহিব ? ভষ্ট আঁধি এবে হায় ! তাৰ
আশা-পথ পানে চাহি ! এ কঙ্কাল জীৰ্ণ
হৃদয়-পিঙ্গৱ, এবে রে নিষ্পন্দ, শৌর
বক্ষ মাঝে ডুবে গেছে হায়, যথা ভগ
গৃহ সন্ধ্যার তিমিৱে ! আছে শৃঙ্গি যথা
প্রাণ তাৰি ভাবনায়, মনোহৃথে কান্দি ।
ওই পুত্ৰবধূ যম, হেৱ আঁধি মুদি
ৱহে মলিনা কপোতী আধাৰে কুলায়ে
শোক বিমলিনা । কাদিলা বৃক্ষ ভিজারে
কঠিন পাষাণ ভূমি—অক্ষ অনিবার,
মৃদুখাসে নিৱিলা পথিক ।

গঙ্গীৱ

ଲଜ୍ଜାପାତ୍ର ।

ଅସବ ତଳେ ଡାତିଳ ତାରକା ନିଚର
ଅସୁନ୍ଦ ଏବେ । ଅମାଟ ମହେ ବହି ଯାଇ
ବାୟୁ ଶନ୍ ଶନ୍ ରବେ । କି ଅଞ୍ଚଟ କଂଳେ
ଛାଯା ହେରି ବନ ମାଝେ, ଦୂରେ ତଙ୍କ ତଳେ
ସରୀଶୁପ କରେ କରଣ ନିନାମ । ଶୁଦ୍ଧ
ଧରଣୀ ଏକଦୃଷ୍ଟି ଚାହି ରହେ ନିଃଶ୍ଵର
ଆକାଶେ ଏବେ ସମୁଜ୍ଜ୍ବଳ । ପରିତ ତଳେ
କଣ୍ଠୋଲିନୀ କଣ୍ଠୋଲିତୀ, ଏବେ କଳକଳେ
ମୁଖରେ ଘିଲନ ଗୀତି ଉପଲେ, ଶୁଦ୍ଧ ଅନ୍ତର
ଆବେଶେ—ଶୁଦ୍ଧ, —

“ହେ ପିତଃ” କହିଲା ପାହ
ସକଳଣେ ସହସା ଶୁଦ୍ଧକାରି ଅନ୍ତର
ନିଶାୟ ଟୁଟି, ଆଜି କମା କର ଏ ଭାନ୍ତ
ତନୟେ ତୋମାର, ଅପରାଧ ରାଶି ବହି
ଆନିର୍ବାହି ଚରଣେ ତୋମାର—ଆଜି ଦହି
ମରି, ଏ କିଣି ପରାଣୀ ଦହେ ଆଜି ତାରି
ଷାତନାଥ “ପଡ଼ିଲା ପିତୃଚରଣ ଧରି
ଅଛୁତାପୀ । ବେଦନାକୁ ଅନ୍ତର ଗଲି
ଟେମ ଟେମ ବରିଲ ଅଶ୍ରୁ, ଶୁଦ୍ଧ ଆକୁଳି
ମନ—ବ୍ୟଥା ଜ୍ଵରମୟୀ । ଆହତା ବେଦନା
ହଦେ ଉଠିଲ ଉଥିଲି । ବିରଳେ ସାତନା
ଅସୁନ୍ଦ ପରଣ ପାଇ ଆଜି । ମନ୍ତ୍ରାନେର

ଲତାପାତା ।

ତଥ୍ ପୂର୍ବ ପରେ, ଅରୋରେ କରେ ପିତାର
ମ୍ରେହରାଶି ମୁକ୍ତାବିଜ୍ଞୁସମ—ବାଧାହୀନ
ଶ୍ରୋତ ବେଗେ । ନୈଶ ନୌରବତା ମାରେ ଯନୋ
ବ୍ୟଥା କତ ହନ୍ଦି ଅହୁତାପ ରାଶି ଏବେ
ଉଠିଲ ଖନିଯା ।

ନତ ମୁଖୀ ମନ୍ଦା ଏବେ
ବରେ ମେଲିଯା ସହସ୍ର ନୟନ ଧରଣୀ
ଉପରେ, ଶିହରେ ପର୍ବତ ଅଙ୍ଗ ବୁଝି କି
ପରଶେ । କଞ୍ଚୋଲିନୀ ଗୌଡ଼ି ଆର ନା ପଶେ
ଶୋଷ ବଣେ । ଝୁବତାରା ଜ୍ୟୋତି-ଭାତି ଆସେ
ନାତ ଆର । ଦୂରେ ଏବେ ଦେଓରାର ବନେ
ହେଥାକାର ନୟନେର ନୌରବ ଆହ୍ଵାନେ
ପାପିଙ୍ଗା ଗାହିଯା ଗେଲ କାପିଙ୍ଗା କାପିଙ୍ଗା,
ସମୀରେ ଶିହର ଉଧୁ ରହିଲ ଜାଗିଯା ।

ତୁଳେର ପଥେ ।

ମାଠେର ମାରେ ପଥଟି ଛୋଟ,
ଗେଛେ ବହି' ନଦୀର ଡଟ,
କୋମଳ ଚର, ଜଳେର ମତ,
ଭାଗଚେ ତାରି ଆଗେ ।

ଲତାପାତା ।

ଚରଣ ଛଟୀ ସେଇ ପଥେତେ,
ଅଳସ ଘୁରେ ଆନମନାତେ,
ବହଦିନେର ବିଜ୍ଞେଦେତେ
ନ୍ରିଙ୍ଗ ଶୋଭାଲାଗେ ।

ମହାର ମାଧେ ଇଟେର ବାଡ଼ୀ
ପାଥର କାଠେ ରମ୍ଭେଚେ ବିରି,
କଠିନ ଅତି, ନୌରସ ତାରି
କର୍କଶତା ଚୋଥେ,

ଏହି ଯେ ଶ୍ୟାମଳ-ନ୍ରିଙ୍ଗ-ରମ,
ଲାଗଛେ ଅଳସ ମଧୁର ସମ,
ବ୍ୟଥାର କ୍ଷତେ ବୁଲାଯ ଘେନ
ଶ୍ରଦ୍ଧାର ପ୍ରଲେପ ବୁକେ ।

ଏହି ସେ ଦୂରେ ଆକାଶ ଧାନି,
ଅମୀମ ଖେଳାର ମାଠଟୀ ଜାନି,
ମୁକ୍ତ ଉଦାର ପ୍ରାଣଟୀ ମାନି
ବଡ଼ଇ ମଧୁର ଲାଗେ ।

ଏ ସେ ହୋଥା ନଦୀର ପାଶେ,
ଅମଳ-ଛବି ବାକେର ଶେଷେ
କୋମଳ-ତମ୍ଭ ଚରଟୀ ଭାସେ,
ହୋଥାୟ ଛିହୁ ଆଗେ ।

লতাপাতা ।

বাংলা-দেশে মাঠ্টী জুড়ে,
কোমল মাটীর হৃদয় পরে ;
ধানের ক্ষেতে শস্য ঝরে,
ওরেই দেখি কত ;

আত্ম-শাখা আঁকা বাঁকা,
খেজুর গাছে দীর্ঘ শাখা
বকুল কলে সুর্ণলতা
জড়িয়ে ধরে পথ ।

পুরান কত পল্লীভূমি,
হেবুচি যেন মৃতন আমি,
শুক চোখে সরস-বাণী
কোমলতায় ভ'রা, .

মাঠের পথে নগ্ন পদে,
সরস মাটীর পরশ নিতে,
কোমল তৃণে চরণ বাঁধে,
কোমল-ক্লাস্তি-হারা ।

এই সে মাটী এই সে তৃণ,
জুড়ায় আমার প্রাণটী যেন,
পরাণ মাথা পরশ যেন,
লাগে অঙ্গ পরে,

লতাপাতা ।

জাগ্ন যনে, এই মে পরশ,
নিত্য পুরাণ করুছে সরস,
আকুল তৃষ্ণা, মর্ম বিরস
এব বিরহ ডরে ।

ভূখের সাথে চিত্ত আমার
উধাও হ'ল মত আবার,
ভূখের মাঠ শোভার সার,
এরেই ভালবাসি,

কোথায় আমি ছিলু হায়রে,
ভূখের শোভা নাইক হেরে,
এদের চোখে গেছেই কারে,
কত অঙ্গ হাসি ।

কতট মধুর প্রভাত-বেলা,
ছল্পত পলে শিশির-মালা
নবীন আলোয় হাসির আলা
পুলক কাপা তৃণ,

সঙ্ক্ষয়বেলা ঘূমিয়ে পড়ে,
দিনের গতি অসাচ ধৌরে,
মাটের স্ফুরণ ছড়িয়ে পড়ে
অঁধির পাতায় ধেন ।

ଲତାପାତା ।

କତଗ୍ରୀଘ୍ର, ସର୍ବାଷଳ,
ଶର୍ବ ନିଶି ହୃଦୟ ସମ,
ତୃଣେର ପ୍ରାଣେ କୁଟୀର୍ବ ସେନ,
ହାସିର ରାଶି ରାଶି,

ଚୈଞ୍ଚିଆସେ ମୃଦୁର ଧୀଯ,
ତୃଣେର ପାଞ୍ଜା ଦୋହୁଳ ତାସ,
ମନ୍ଦ୍ୟା ସମୀର ବୁଲାଷେ ଧାସ
କାହାର ପରାଣ ଧାଶୀ ।

ଏହି ମେ ଆମ୍ବର ଘାଟେର ତୃଣ,
ଛଡ଼ିଯେ ଦେହେ ମୁକ୍ତ ପ୍ରାଣ,
କ୍ରପ, ରସ, ଗନ୍ଧ ଗାନ
ନେଯରେ ପରାଣ ଡ'ରି,

ସତ ଶୋଭା ବିଶମାବେ,
ତୃଣେର ପ୍ରାଣେ ଆକୁଳ ରାଜେ,
ନବୀନ ଅତୁ ନବୀନ ସାଙ୍ଗେ,
ଧୀଯରେ ରଜ କରି ।

ନବୀନ ସେଷେ ଗୁରୁଜନେ,
ପୁଲକ ଆନେ କୁଷକ ପ୍ରାଣେ,
ଶିହର ଓଠେ ତୃଣେର ସନେ,
ଦୋହୁଳ-ଦୋଳ ଘାଟେ ;

ଲତାପାତା

ବର୍ଷା ପେଯେ ପୁଳକ ଘନ,
ମଦୀନ ତୃଣ ମୁକ୍ତା ସମ
ଶୁଭ ଶୋଭାର ନୃତ୍ୟ ସେନ
ତୃଣେର ଦଲେ ଝଟେ

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଝରେ ଶୁଧାର ଧାରା,
ତୃଣେର ମାଠେ ପାଗଳ-ପାରା,
ପରାଣ ଥାନି ଆକୁଳ ହାରା,
ତୃଣେର କୋମଳ ପ୍ରାଣ ।

କୋନ କଥାଟି ଜୁମେ' ଜମେ'
ଆକୁଳ ହସ ତୃଣେର ପ୍ରାଣେ,
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା-ହାରା ନିଶ୍ଚିଥ-ସାମେ
ନୌରବ ତୃଣେର ଗାନ !

କତଟି ଶୋଭା, କତଇ ଶୁ
ନେଛେ ତୃଣେର ପରାଣ-ବୁଦ୍ଧ;
ଶୋଭାର ସଞ୍ଚୟ ତାଇରେ ଶୁ
ତୃଣେର ପରାଣ ଥାନି,

ଏରେଇ ହେବି ଆଜକେ ପ୍ରାଣେ,
ଉତ୍ତଳ ହ'ଲ ଆକୁଳ ତାନେ,
କତିର ବ୍ୟଥା ପ୍ରଷ୍ଟ ମନେ,
ଛଡାଯ ବିଷାଦ ବାଣୀ ।

ଲତାପାତା ।

ଆକାଶ-ଭର୍ବା ହାସିର ଛଡ଼ୀ,
ଶୋଭାର ମାର ଫୁବନ-ଭର୍ବା,
ନବୀନ ମାଜେ ନବୀନ ଧରା
କତହି ହେମେ ପେଚେ,

ଆମି ତଥନ କୁକୁ ଦ୍ୱାରେ
ସେଇବା ଛିହୁ ଇଟ୍ ପାଥରେ,
ଶୋଭାର ମାଳ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ୟ ଭାରେ
ଚଲେଇ ଗେଲ ମିଛେ ।

ମୃତନ ଚରେରୁ ପାଶେ, ପାଶେ,
ନିବିଡ଼ ହ'ଲ କୋମଳ-ସାସେ,
ମନଟୀ ଯେମନ ଲୁକୁ ଆଶେ,
ଭ୍ରମର ସମ ସୁରେ,

ଆକାଶ ଓରେ ପାଠ୍ୟ ବାଣୀ
ନଦୀ ଯୋଗାଯି ମଲିଲ ଆନି
ମାଠେର ମୁକ୍ତ ବାତାସ-ଥାନି
ଜୀବନ ଆନେ ଭ'ରେ :

ଇଚ୍ଛା ହୟ ଓଦେର ମଳ,
ପରାଣ ହବେ ଉଦ୍ଦାର ଭ୍ରତ,
ଆକାଶ ତଳେ ନଦୀର ତଟ,
ଶୟନ ହବେ ମୋର,

ଲକ୍ଷ୍ମୀପାତା ।

ବର୍ଣ୍ଣ ଜଳେ ନବୀନ ଆନ,
ଶର୍ଵ-ମିଶ୍ର ହଥୀର ପ୍ରାଣ,
ଚୈତ୍ର-ମହା-ଆକୁଳ-ତାନ
ପରାଣ ରବେ ଭୋଗ ।

ଶେଷକାଳି ତଳେ ।

ଶେଷକାଳି ତଳେ,
ପେଛିରୁ ଆସି,
ମଧୁର ଉଦୟ

ଆଶେର ଆସି !

ବାହିଲ କୁଳ,
ଶିଶିର-ମାଧ୍ୟା,—

କୋମଳ ଦୁର୍ବା

ଚରଣ-ଅଂକା ।

ସିନ୍ଧୁ-ଶୀତଳ,
ବନେର କେଶ,
ଆକୁଳ ବାହିଲ
ଶିଶିଲ ବେଶ ।

ଲତାପାତା ।

ତଥନେ କାନନେ
    ସାଧାନି ରାତ,
ଆସେନି ତଙ୍କଣ
    ଅଙ୍ଗଣ ଭାତି ।

ତଥନ ପାପିଯା
    ବିହଗ-କୁଳ,
ଧରେନି କାନନେ
    ପ୍ରାଣେରି ବୁଲ ।
ଆମିହି ଜାପିଯା
    ନୟନ ମେଲି,
.ଶିଶିର-ମିକ୍ତ
    ଶେଫାଲି ତୁଳି ।

—

ବଞ୍ଚେ ଶକ୍ତଃ ।

ଶର୍ଵ ପ୍ରଭାତ ଧାନି
ଉଲାସେ ଜାଗିଧା ହେରିଛୁ କି ସାଜ
ଆକୁଳ ପୁଲକ ଧାନି ।

ଗ୍ରାମ ପ୍ରାଣେ କୁଝାମା,
ଏମେହେ ନବୀନ-ଉଜ୍ଜଳ ରୌଦ୍ର,
ଜାଗିଲ ହୁମ୍ମେ କି-ଆଶଃ ।

ଲତାପାତା ।

ଶିଶିରେ ଛେଯେଚେ ନବ-ତୃଣ-ଦଳ,
ଗ୍ରାମ ପଥ ଧାନି ଉତ୍ତର ବିମଳ,
ପ୍ରଭାତେର ମାଠେ ବାସୁ ନିରମଳ,
ଆନନ୍ଦ-ଆଭାସ ଡାମେ,
ହଳ-ପଦ୍ମର ବିକଷିତ ଦଳ
କାନନେ କାନନେ ହାମେ ।

ଶୁନୌଳ ମାଧୁରୀ ଅହର ତଳେ,
ଉତ୍ତର ମେଘେର ଡାର,
ବିକଷିତ କାଶ ନମାଟି କୁଳେକୁଳେ,
ଫେନ-ପୂଞ୍ଜେର ହାର ।

ପନ୍ଦୀର ଧାରେ ଆଖି ନନ୍ଦୀତୌରେ,
ଗେଛିମୁ ଅଳ୍ପ ଘନେ,
ଆମରି ! ଆମରି ! କି ଶୋଭା ହେରିଲୁ
ଶର୍ଵ-ଶୋଭିତ ଗ୍ରାମେ ।

ନନ୍ଦୀକୁଳେ କୁଳେ ଛୋଟ ସେଇ ଗ୍ରାମ
ବର୍ଷ ବରେ ବାଡ଼ୀ ରୌଜୁ-ନିକାନ,
ଆଜନ-ତଳ ଉତ୍ତର ବିମଳ
ତାଙ୍କ ଆହନା ଝାକା ।

ଡାକେ ଡାକେ ଧାନ ରହେ ମେଳା,
ପ୍ରଜାପତି ଦଳେ ରଙ୍ଗେ ରଙ୍ଗେ ଖେଳା
ମେଘ-ଛାଯା ଧାସ, ଚକ୍ରନ-ଆସ
ତାଙ୍କି ଶାଧୁରୀ ମାଥା ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀପାତ୍ର :

ଅଚୂର ହାମେ ଏମେହ, ଜନନି !

କଳ-ମୁଖରିତ ଗ୍ରାମ,

ଦଲେ ଦଲେ ବସେ ଶରତ୍ତେର ମେଲା,

ମୋଦେର ଆନ ଧାମ

ଶର୍ବ ଗୋଧୁଲି-ରାଣି !

ସୋଣା-ଡ଼ରା କ୍ଷେତ୍ରେ ବାଂଲାର ମାଠ

ପେତେଛେ ଅଁଚଳ ଧାନି ।

ହେବିଛୁ ପଥେର ମାଝେ,

ଚାବି-ଭାଇ ଢାଳେ ଶୁଧାର ଶୁଧାରା

ଶରତ୍ତେ ସୋଣାର କାଞ୍ଜେ ।

କେ ଆସିବେ ତାଇ ଆନନ୍ଦ ମଗନ,

ଶିହରି' ଶିହରି' ଉଠିଲ ପରାଣେ,

ଆଟି ଡରା ଧାନ, ହରଷିତ ଫନ,

କୁଷକ ଭବନେ ଘାସ,

ଶର୍ବ ଗଗନେ ଗୋଧୁଲି ଲଗଣେ

ଆଗମନୀ କାର ଭାସ ।

କୃତ୍ସନ୍ଧ୍ୱାନ କଟଳି :

ରଙ୍ଗତ-ଜ୍ୟୋତିଶ୍ଵା-ରାଶି, ଚଞ୍ଚମା-ଉଞ୍ଜଳ

ବିମଳ-ଚନ୍ଦନ ଝଞ୍ଜି, ପ୍ରାଣ ପୁଲକିତ,

ଶରତ୍ତେର ଶଶୀହାସେ, ସାମିନୀ ଅତୁଳ,

ଲତାପାତା

ଦୂର-ସୁଧ-ସ୍ମୃତି ଥାନି ଜାଗିଛେ ନିଭୃତ ।
କୁଷକଳି ପୁଷ୍ପବୃକ୍ଷ ଛିଳ ବିକଶିତ
ଚଞ୍ଚ-ମା-ୟାମିନୀ ବୁଝି କରିତେଛେ ପାନ,
ସୁଧାଯ ନିବିଡ଼ ହ'ଲ କୁମୁଦ ତୃଷିତ,
ଗଲିଆ ଝରିଛେ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମା, ଶାନ୍ତ-ସ୍ନିଦ୍ଧ-ସ୍ଵାନ ।
ପରଶ ବୁଲାସେ ଯାଇ କୁଷକ କଳି ପରେ,
ଅମିଛେ କୋମଳ ପ୍ରାଣେ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମା ପେଲବ,
ଦୁଲିଆ ଉଠିଲ ବୃକ୍ଷ, ଗଭୀର ନୀରବ,
ଗଭୀର ପ୍ରାଣେ ଛାଯା ଦୋଳେ ଯେନ ଧାରେ ।
ଶୁନୀଲ ଆକାଶେ ତଳେ ଶୁଦ୍ଧୁମାର ଝରେ,
କୁକକଳି ପୁଷ୍ପବୃକ୍ଷ ରହେ ନତଶିରେ ।

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମା ।

ଏମନ ମଧୁର ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାଥାନି,
ଓରେ ଦଶଦିଶ ଡ'ରେ ନେମେଛେ
ଏମନ ମଧୁର ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାଥାନି ।

ଓହ ଶଶଧର ସୁଧାମର ହାସେ, ଶାଦୀ ମେଘ ଆସେ ପାଶେ ପାଶେ ଭାସେ
ଚୁମ୍ବିଲା ବଦନ ଘାସ ଭେସେ ଦୂରେ
ଉଜ୍ଜଳ ବରଣୀ ।
ଏମନ ମଧୁର ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମା ଥାନି ।
ଏକି ଶୁଦ୍ଧ-ରଜତ-ବରଣୀ !

ଲତାପାତ୍ର

ଆଲୋସ ଆଲୋସ ଯେତେହେ ଧରଣୀ ।
କୁପେର ଫୋସ୍ତାରା ଖୋଲେ ନିଶିଥୀନି ।
ପ୍ରାବିଯା ବହିଯା ଯାସରେ ଧରଣୀ ।

শারদ আকাশে নেমেছে
এমন মধুর জ্যোৎস্না পানি ।

ওয়ে কেবা গান আজি গায়বে,
কার বাণী আজি বাজেবে,
আজি জ্যোৎস্না-হস্ত মধুমতী তৌরে
উন্মাদ নিশি ওগেবে ।

ওগো সপী আজি উলসে হৃদয়
পুর্ণকৃত ধৰা হেৱ মধুময়,
হৃদয়ে হৃদয়ে আজি বিনিময়,
গাব আজি প্রাণ ভ'বে ।

কাপাম্বে বক্ষ, বাজাইব বাণী
শিহবে উঠিবে মধুময় নিশি,
মোরা স্বথের পৱনে বিভোর আবেশে,
যুমায়ে পড়িব সেখা ।

তোমার অধরে টান হাসিবে,
নষ্টনে তোমার টান ভাসিবে,
আমি তৃষ্ণিত অধরে স্বধা পান কৱি ।
যুমায়ে পড়িব সেখা ।

ଲତାପାତ୍ର !

ଓৱে সমীরণ বংশ শুধি হলোনে ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବନ୍ଦମ ଉଡ଼ାଇଁ ।

ଆଜି କୁଝେ କୁଝେ ସୁବକ ସୁବତୀ ।

ମଦିରା ଦିଲାଛେ ଛଡାଯେ ।

শুধাকর আজি

ମଧୁରା ସାମନ୍ଦୀ

ନିଶ୍ଚିଥ ଟୁଟିବା ରୂପ ।

ওগো জানালাৰ পাশে পাণি ।-পাণি মুখ

କରା ଆଜି ରୟ ମାଡ଼ାମେ ।

શ્રદ્ધાળ હાસિટી યાથારે પિંગાછે

ଆଜି ରାତେ ଝୋଛନାମ ।

ଚକ୍ର ହାସିଛେ ଯାଥାର ଉପରେ ।

କୋକିଳ କୁଞ୍ଜିଛେ ତଙ୍କ ଶିରପ

ହାମି ଯେନ ଶତଶବୀ

ଅନ୍ତରୀ କୁମର ଭାଗ

ଅତୀତ ଦିନେଟେ ଅତୀତ କଥାରୁ

ମାକାରିବେ ଗୋ ବିରହା ଅନାଦି

ବୀରେ ନସ୍ତିନେତ୍ର ଧାର

ଭୂବନୋର୍ବେ ଗୋଟିଏ

ଅନ୍ତରେ ଯାତା ନାହିଁ ଗଲାହେ,

ମତାପାତ୍ର ।

তবুত স্মিরিতে ধরিয়া রেখেছে

ତୋମାଘ ନସ୍ତନେ ନସ୍ତନେ ।

ଶୁଣେ ବିରହ ବେଦନା ଜାଗିଛେବେ କାର୍ଯ୍ୟ

বিরহ-বেদন! জাগিছে,

ଚକ୍ରମପ୍ରାଣେ ପଞ୍ଚମ ତାନେ

ଚୋଥା ଚୋଥା ବାଣ ବିଧିଛେ ;

କତ୍ତବ୍ୟନ ମେଥୀ

ফেলে আধি অন

କାଞ୍ଚଲେର ରେଥୀ

ମୁଛେ ଅବିରଳ,

ନିଶ୍ଚିଥୀନି ଉଥୀ

ବସିଯା ସାପିଲ

ଶିଖରେ ଅଞ୍ଚଳୀ,

ପ୍ରକାଶକ ବିଭାଗ

ମିଳନେର ରାତ୍ରେ

ଓগো নিরুজনে

କାପିଆ ବୁକେଟେ

ମେ ଯେ ପ୍ରିମ୍ବନେ

‘বাবণ করেছে,

ধিক টাম ছলনার ।

৭৮

कृत कवि कृत गाहियाचे गान

ତୋମାର ଦରଶେ ପୁଲାକ,

ତରେ ଉଥିଲି ଅଗେଛେ ନିଶ୍ଚୀଧ

ତୋମାଙ୍କ ନିରଖି ନିରଖି ।

କଣ ପ୍ରେସର୍ ତୋଷାତେ ଅଡାୟେ,

ପୁଅ ପୁଅ ଯେଥେହ ଦୂରୟେ,

कठ नाम्बकेर कठ नायिका,

ହୁନା ରେଖେଛ ଧରିଯା,

ଲତାପାତା ।

ଓମ୍ବୋ   ନିଶୀଥ ଜାଗିଯା ରଚିବ ସେ ଗାଥା,
                               ନିଶାଭୋର ଆଜି ଡରିଯା ।
ଆଜି କୋକିଳ ଡାକିଛେ ପଲ୍ଲୀ କୁଠେ
                               ମର୍ଦ୍ଦେର ତାନ ଆଗାଯେ !
ଗ୍ରାମ ପ୍ରାଞ୍ଚରେ ଭେମେ ଆସେ ଗାନ
                               ମାରା ନିଶିଥୀନି କାପାଯେ ।
ପଲ୍ଲବ ବୀଥି ଛେଯେଛେ କାନନ
ଫାକେ ଫାକେ ରଯ ଜ୍ୟୋଛନା ବୁନନ
ଆଲୋ ଛାଯା ମାବେ ମୃଦୁ କମ୍ପନ,
                               ବଲମଳ କରେ ତାର ।
ହେରି ନାରିକେଳ ପାଂତା ଶିଶିର ଉଦ୍‌ଦ
                               ଶାରଦ ହ୍ୟୋଂଶ୍ଵାରାତେ,
ପଲ୍ଲୀର ଘନ ପଲ୍ଲବ ତଳେ
                               ପରୀରା ପୁଲକେ ମାତେ ।
ବସନ   ବିଲୋଳ
ଲାଗେ   ହିଲୋଳ,
ଦେ ଦୋଳ   ଦୋଳ,
                               ସୁରିଯା ନାଚେ,
ଧେଲେ   ଚଥା ଚଥା
ମେଳପ   ନିରବି
ଘରେ ଦେଇ   ଉକି ।
                               ଆନଳା ମୌଚେ ।

ଲତାପାତା ।

ମହୀୟା ବୀଶର୍ବୀ ବାଜାଇଲ କେବେ
ଶୁଥେର ମନ୍ଦିରୀ ଭରା,
ମାରା ଜ୍ୟୋତସ୍ନା ଗାହିୟା ଉଠିଲ
ପୂଲକେ ପରାଣ-କାଡ଼ା,
ଓରେ ନମ୍ବୀ ତଟେ ଆଜି ।

ଜୋତସ୍ନା ଜୋଯାର ଏମେଛେ,
ଉଚଳେ ଉଚଳେ ରଙ୍ଗତେର ଜଳ,
ଉଜଳିଛେ କିବା ଶ୍ରଦ୍ଧା ମେ ପାଲ ;
ତରୀ ଗ'ରେ ବ'ସି, କେ ବାଜାୟ ବୀଶି
କେ ଗାହି ତ୍ରୀ ଚଲେଛେ ।

ଆଜି ପୁଲିକିଳ ନିଶି ହେରି ଦଶନିଶି ।

ପରାଣ ଭାସିଯା ଚଲେଛେ ।

ଡକ୍ଟର

ତୋର ବେଳାତେ ଭାଗ୍ଲ ଧୀରେ ଉସା କଚି ଘେସେ,
ପାଶକ ଘେଲେ ଝୁଟିଲ ପାଥୀ ଆକାଶେତେ ଧେସେ,
ପୂରବ ପ୍ରାନ୍ତେ ବିକାଶିଲ ଏକଟୁ ରାତା ଆଭା,
ଉଦ୍‌ବାରାଣୀର ଚମକ ଠୋଟେ ମୃଦୁଲ ହାସି ମାଥା ।

ଲଭାପାତୀ ।

ନିବଳ ମେଥା ପ୍ରଦୀପ ଧାନି ଉଷାର ବାତାସ ଲାଗି
ବାସର ଘରେ ଉଷାର ଦିନ୍ତି ବରେ ଦରଶ ମାଗି' ।
ବଧୁର ଆଖି ପଞ୍ଚ ମୁକୁଳ ଲୁଟୋସ ଶ୍ଵୟାପରେ,
ଉଷାର ହାସି ବର୍ତ୍ତ ଅକୁଣ ଡାକୁଲେ ଆମର କରେ,
ଶିଉଲିତଲେ ଝରୁଳ କତ ଶାଦୀ କୁଲେର ରାଶ,
ଆମର କ'ରେ ସମୀର ପ୍ରାଣେ ଚେଲେଇ ନେଛେ ବାସ ।
ତିସୀ ଘାସେର କୋମଳ-ଆଖି ନତୁନ କେବଳ ମେଲେ,
କର୍ଣ୍ଣମୂଳେ ବକୁଳ-ପରା, ଉଷା କେବଳ ଏଲେ ।
ମୁକୁଳ-କୁଳେ ପ୍ରଣୟ ଫୋଟେ, ଯଧୁର ଆଶାର ବାସ,
ଲଙ୍ଘାଧାନ ରଙ୍ଗାନ ହ'ମେ ବାଧଳ ପ୍ରେମେର ଭାବ,
ଶତିକତ ମେ ହିନ୍ଦାର ମାରେ କାଳୀଳ ପରଶ ପେଯେ
ଅପନ-ମାଥା ସୋହାଗ-ର୍ଯାକା ମୁଦ୍ରଳ ଆଶାର ଭୟେ ।
ଉଷା ରାଗୀର ଯଧୁର ଡାକେ ଜ୍ଞାଗ ଲେ ମେଥା ବାଲା
ବରେର ପାଯେ ହାତ ଲାଗିଲେ ଦେଖିଲେ ନୟନ-ମେଳା ।
ଝଲକ ରଙ୍ଗ ଜମ୍ବୁ ମେଥା ଅକୁଣ-ରାଙ୍ଗା ମୁଖେ,
ଉଷା ସଥୀର ରାଙ୍ଗା ଠୋଟେ ଲୁହା ହାସି ମୁହଁ

ଜ୍ୟୋତିଶ୍ଚା-କୁଞ୍ଜଙ୍ଗ ।

ଜ୍ୟୋତିଶ୍ଚାର-କୁଞ୍ଜ-ତଳେ କେ ଓମୋ ବନିଆ ତୁମି,
ଝଲମଳ କ୍ରପ ରାଶି, ଆଲୋ କରି ବନ ତୁମି ।

ଲତାପାତା ।

ଶ୍ରୀମଦ୍ ବକୁଳ-ରାଶି ବିଚାର ଜ୍ୟୋତିଷା ତଳେ
ଅମ୍ବସ ଅନନ୍ତ ପ୍ରିୟା ହାମେ ସେନ ଫୁଲ-ଦଳେ ।
କୋମଳ ଅଧର ଛୁଟେ ନିଲୌନ ମାଧୁରୀ ଡାସେ,
ଟାଦେର ପ୍ରଥମ ଚୁମ୍ବା ଶର୍ଵେ ଶୂନ୍ୟିଲାକାଶେ ।
ନିଶ୍ଚ-ସାମେ ଅର୍ଦ୍ଧ ଟାନ ଲତାବନ କୁଞ୍ଜମାରୋ ।
ତାହାରି ସ୍ଵପନ-ମାୟା-ର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତୋଣେ ନିତି ରାଜେ ।
ସାଗର-ହୃଦୟ-ମାରୋ ଚନ୍ଦ୍ରମା ବିଜନେ ଫୁଟେ
ଚକ୍ରଲ ଆକୁଳ ଉର୍ଧ୍ଵ ଉଚ୍ଛ୍ଵସିତ ହର୍ବେ ଲୁଟେ ।
ରାଚଳା କୋମଳ ବକ୍ଷ ମାଗର-ଉଚ୍ଛାସ ଭରା
ଆବେଗେ ହୃଦୟ ଧାତ ଆକୁଳ-ପୁଲକ-ହାରା ।
ଶର୍ଵ-କୁଞ୍ଜ-ମଙ୍ଗ୍ୟା ରଙ୍ଗାନ ଅକ୍ଷଳ ଧାନି
ଜଡ଼ାୟେ ପେଟର ଅନ୍ଦେ, ମଧୁର ରଜନୀ ଧାନି ।
ଆମୀର ଜ୍ୟୋତିଷୀ-ସ୍ଵପନ କୁଳମୌର ହାସି ମାଧ୍ୟ,
ମାନମୌ କଲନା ଭ'ରେ ପ୍ରନୟ-ହବିଟି ଆଁକା ।

ବିଷଳେତା

ଓରେ ପ୍ରଭାତେର ବେଳା ନବୀନ ହରଯେ
ପଶିଲି କୁଞ୍ଜମ କାନନେ,
ଶରେ ବିଷମ ମେ କୌଟନ୍‌ଦିଶିଲ ତେରେ
ଜଳିଯା ମରିଲି ମରମେ ।

ଲତାପାତା ।

ଥରେ ଥରେ ସେଥାରହେ ଫୁଲଦଳ,
ତୁମିତେ ଯେଷେ ସେ ବିଷମଳ ଫଳ
ଓରେ ପ୍ରଭାତେର ଆଗେ ଝରିଯା ପଡ଼ିଲି
ବ୍ୟର୍ଧ ବିକଳ ଜୀବନେ ।

ଓରେ କେନ ତୁଇଛେଥା ଆସିଲି,
କାର ବୀଶରୀର ରବେ ମୁଢ଼ ହଇଯା
ଆପନାରେ ତୁଟେ ଭୁଲିଲି ।

ଭମର ଗାତିବେ ଶୁଣ ଶୁଣ ରବେ
ଉନ୍ଧାସ ତୋରେ କରିବେ,
ତୋର ସତ ଗାନ ବ୍ୟର୍ଧ ବିକଳ
ଏକଟାଓ ନାହି ଝରିବେ ।

କଞ୍ଚ ଶୋଭା ହେଥା ଆସେ ଆର ଯାଯ
ବକୁଳେର ଡଲେ ଦଧିନେର ବାୟ,
ତୁଇ ଅଧୁ ହେଥା ବସିଯା ବସିଯା
କାନ୍ଦିବ ଆକୁଳ ପରାଣେ ।

ସଙ୍କ୍ଷାର ବେଳୀ ଫୁଲ ଘାବେ ଝରେ,
ତୁଇ ତାର ମନେ ନିଜେ ସାମରେ,
ଆସିନ ନା ଆର ଏ ବ୍ୟର୍ଧ ଜୀବନେ
ହତାଶ ଅନଳ-ମହନେ ।

লতাপাতা ।
 কাজের ফাঁদে ।
 আম-দেহে ছুটে ছিমু
 ক্ষান্ত আনন খানি
 কর্মার্থে বিরামেতে
 শাস্তি আর না মানি ।
 ভেবে ছিমু গৃহেয় ফিরে,
 সক্ষ্যা ধখন আস্বে ঘরে
 করুব অম অপনোদন
 কাজের নকাশ টানি ।
 বাজারেতে ভিড়ের মেলা,
 ক
 পাশ কাটিয়ে হন হানয়ে
 আমার চরণ চলে,
 প্রান্তরেতে সক্ষ্যা ঘুরে,
 জোংস্বা সেথা নাম্বু ধৌরে,
 বকুল ফুলের আচল যেন
 বিছায় মাঠের কোলে
 একটু ফুলের একটু স্বনাম
 আন্তেছিল উতল বাতাস,
 হঠাৎ মনে জাগ্ন কি আশ,
 একটু খেমে যাই,

ଶତାପାତ୍ର ।

କର୍ମପତି ଚାବୁକ ମାରେ,
ଶୁଦ୍ଧାର୍ଥ “ଅଲସ ! ବଳିସ କିରେ ?”
ଆବାର ଚଲି ବିଶୁଦ୍ଧ-ଗତି
ଆମଳ କାଜେ ଧାଇ

କର୍ମ ଆଜି ବାଜାର ଚାଲେ,
ବୁଦ୍ଧିରେ ତାର ମଞ୍ଜୀ ବ'ଲେ,
ଅଲସ ବେ ଅନ ଚାପେଇ ମରେ—
ବ୍ୟଥି ହୃଦି କାନ୍ଦେ,

ଜୋଙ୍ଗାର ଦେଇ ଅଚଳ ଧାନି
ଜଡ଼ିଯେ ଧରେ, ଫେଲି ଟାନି,
ମାଠେର ଶେଷେ ବାଙ୍ଗ ପଥେତେ
ଚଲି କାଜେର କାନ୍ଦେ ।

ଅଞ୍ଚରାର କଣ୍ଠଧାନି,
ପଥେର ମାଝେ ଉଠିଲ ଧାନି,’
କାମିନୀର-ଶୁଦ୍ଧା-କୁଣ୍ଡ
ମାତ୍ରି ପଥେର ମାଝେ,
ଶୁଦ୍ଧ-ଯୋହନ ହରେର ଖେଳା,

ପୁର ବାଜେ ଚରଣ ଦୋଳା
ନାନାନ୍ ସଞ୍ଚେ ବାହାରିଲ,
ଆମି ବ୍ୟତ କାଜେ ।

ଶତପାତା ।

পিঘাসী মন বলে শোন,
এই ধানেতে একটু ধাম,
কখ সুধা পান করিব
না না বলি আমি,

বাতায়নে মুখ টী লুটে,
আমার নয়ন পড়ল লুটে,
চরণ গতি বাড়িয়ে দিলু
ক্ষণেক নাহি থামি ।

আমার ক্রত গতির মাঝে
একটী বালক মলিন সাজে
সুধায় বাবু একটী পয়সা
কাজে ব্যস্ত অতি,

কোথায় পকেট, কোথায় পহুঁচা,
হায়রে বালক বিকল আশা,
ব্যথিতের সজ্জল— আঁধি
বুইল খে কুটি

পথের ধারে বৃক্ষ ও'য়ে
ক্রত চরণ পড়ল গিয়ে,
কঠোর আঘাত লাগল বুঁধি
সমস্ত নাইক মোর,

সাঞ্জনারি কোমল করে,
বুদ্ধাইনি তার ব্যথার পরে

ଲତାପାତା ।

ମହାମୁଲୀ କାଜେର ଜ୍ଞାନ

ମନ୍ତ୍ରୀ ରାଧି ଶୋଗ ।

ସଙ୍କ୍ଷୟା ଶେଷେ ଗୁହେ ଫିରି,
କାଜେର ହିମାବ ନିକାଶ କରି,
ହେରିଛୁ ହାୟ, କାଜେର ମାବେ
ମସ୍ତ ଗୁହେ ଫାକୀ,

ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠିଲ ଫୁଟି,
ମକଳ କରମ ଗରବ ଟୁଟି,
ବାଲକେର ମର୍ଲିନ ଯୁଥ

କାତର ଅଞ୍ଚମାଥା ।
ତାତେ ଏକଟି ପଦ୍ମମା ବାଧେ,
କଟକେରି ତୁଳ୍ୟ ବିଧେ,
ଏକଟି ପଦ୍ମମା ଦାନେ ଆମି,
ଲଇନି କାଜ କରେ,

ମେହି ବ୍ୟଥାଟୀ ମନେ ମନେ,
ଯୁରେ କରେ ସଙ୍କ୍ଷୟା ଥ'ନେ,
କଞ୍ଚ ମାବେ ଫାର୍କିର ବ୍ୟଥା

ମକଳ ହୃଦୟ ଡରେ ।

କଠିନ ଆଧାତ ଲୋଲ ଚର୍ଷେ
ବଲେ ଛିଲ “ତୋମାର କର୍ଷେ
ଓ ଗୋ ପଥିକ ! ଭିଥାରିନ୍ଦୀ
ବାରେକ ସତନ ଚାମା”

লতাপাতা ।

আমি বলি “নেই গো সময়”
হামরে মৃচের আস্ত হৃদয়,
ফাঁকির দশা হাহাকারে —
হৃদয় জুড়ে রঘ ।

আস্তরেতে জ্যোৎস্না রাণী
বিছায়ে দেছে আঁচল ধানি’
হৃদয় ধারে আকুলতা,—
কঠোর করে টেলি,

তারাই সব প্রাণের মাঝে,
ব্যাকুল বাঁশীর স্বরে বাজে,
শূন্যাতারি মর্শ ক্ষুধা,—
হৃদয় ধানি দলি’ ।

আজি সন্ধ্যা অবসানে
ভাব্চি ব’সে প্রাণে প্রাণে,
অকাজের আহ্বান উঠে,
কাহার আদেশ বাণী

বলে আমায় “ওরে নিরাখ,
পরের জনে দিলিই বাস,
আপন জনে তাড়িয়ে দিলি
কিমের লোভে শনি ।”

ଲତାପାତା ।

ମର୍ଦ୍ଦ କୃଧାର ବ୍ୟାକୁଳତା,
ଡ'ରେ ଆମାର ସକଳ ଚିତ୍ତା,
ବ୍ୟଧାର ଭାବେ ଜୀବିଯେ ଦେଇ ଗୋ
ଅମସ କାଟେ ବେଳା ।

ଅପମାନେ ଯୁରି ଫିରି,
ଶୁଭରିହା ଲାଜେ ମରି,
ବିଷଳତାର ହତାଖାସେ
ଧୂଳାୟ ଅଞ୍ଚ ଫେଳା ।

ତବୁ ମିଥ୍ୟା କାଜେର ଛଲେ,
ଶାଇ ଗୋ ଚ'ଲେ ଆପନ ବ'ଲେ,
ମରନ ଜନେ ଡାକେ ସତ
ଅବହେଲା ଘୋର,

ଯେଥାରୁ ଆମି ରାଜାର ଯତ,
ପ୍ରେସ୍‌ସୌରା ଅଜୁଗତ,
ଆଲିଙ୍ଗନ ମେ ଏଡ଼ିଛେ ଏମେ,
ଫେଲୁଛି ଝାଖି ଲୋର ।

— — —

ଲତାପାତା ।

ନବୀନ ମେଘ ।

ଉଡ଼ିଲ ନବୀନ ମେଘ—କୃଷକ-ଆନନ୍ଦ,
ଶୁରୁକେବେ ସୋର ଛାଯା ଆସିଲ ଆବରି,
ନବୀନଙ୍କୁଳେ ଖେଳାଘାଟେ ଚଲାଚଲ ବନ୍ଧ,
କାଳମେଘେ ଶାନ୍ତା ବକ ଧାୟ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ।
ଆସି ଶାଖେ କାକ ଧାୟ କୁଳାୟ ତ୍ରାଜିଯା,
ଆସିଲା ଘନ, ଡାକେ ମେଘ ଦଳ,
ଉଜ୍ଜାମେ ବାଲକ ଛୁଟେ ଶାମନ ଭୁଲିଯା,
ଶୁଫଳ ଆଶାୟ ସବେ ପାଇ ନବ ବଳ ।
ନିର୍ମାଣ-ତାପିତ ଧରା—ପ୍ରଥର-କିରଣେ,
ଦାବଦର୍ଢ ମର ସମ ଛିଲରେ ତୃଷିତ ;
ନବୀନ-ଜଳନ-ଜାଳ ଶାମ-ଶ୍ରିଷ୍ଟ-କାନ୍ତ,
ଉଡ଼ିଲ ଆକାଶ ଡଳେ ସଜଳ ବରଣେ ।
କୁର୍ତ୍ତାଳ ନମନ ମୋବ, ତଥ-କୁଟ ଆଖି,
ନବ ଅଳଧର ରୂପ ଶାମଳ ନିର୍ବିଧ ॥

—————

ଲତାପାତା ।

ବର୍ଷାକୁ ।

ଅବିରଳ ଧାରେ ବାରି ଝର ଝରେ,
ଛାତେର ଆଲିମେ କାଳ ଛାସା ପଡେ,
ଖଡ଼ ଚାଲେ ଧାରା ବାଲିକା ନେହାରେ
ମେଘ ଛାସା ନଦୀ କୁଳେ ;

ଡାକିଛେ କେକା, ଡାକିଛେ ଦାଢ଼ାରୀ,
ତମାଲେର ଗା ଭିଜେ ଝୁରି ଝୁରି,
ଅଶ୍ଵଥେର ତଳେ ଚଲେ ଶ୍ରୋତବାରି
ଭାଙ୍ଗନେ ନଦୀର ଭଲେ ।

ଆଜିକେ ସ୍ଵରଣ, ଜୀବନ ହରଣ,
ଏ ମମ ହୃଦୟେ କରେଛି ବରଣ,
ମେରଭରା ଈ ସନ୍ଧ୍ୟା ଗଗନ,
ହୃଦୟ ନିଯେଛି କାଢ଼ି ,

ହରିହରଣ ଗଗନେର ଶ୍ରୋତେ
କି ଏମେହେ ଈ ବୃଣ୍ଡାର ସାଥେ
ରହିଥାଂ ରହିଥାଂ ଧାନ କ୍ଷେତ୍ର ହିତେ
ଶୁଭି ଆମେ କାନ୍ଦି ଭରି ।

লতাপাতা ।

আকাশের ঘরে মেঘ সন্তার,
বায়ু ড'রে ঈ উড়ে চলে পার,
ছায়া ফেলিয়াছে হৃদয়ে আমার,
পরশে ব্যাকুল প্রাণ ;

নীল মেঘ খানি বড়ই সজ্জন,
ভিজে ভিজে মন আজি অবিরল,
বর্ধার সাঁবো বনু বারা জলে
ওঠে ঝিলিয়া তান

গাছ ভালে কাক ভিজে অবিরল,
টপ টপ ঝারে বৃষ্টির জন,
এই পথ দিয়ে ভিজাই আঠল,
বধূ গেছে নদী কুলে

শৃঙ্গ কলমে কি বেজেছে বাথা,
ব্যাকুল নয়নে কি কয়েছে কথা,
ভিজে বেশু বনে কে ভিজেছে সেথা
বিরহের আধি জলে ।

উতলা বাতাসে লুটে অঞ্জল,
সমুরি বাস বধূ চঞ্চল,
ঈ বাজে তার চরণের মল,
বনের বিরহ মাঝে,

ଲଜ୍ଜାପାତା ।

ଓମୋ ବଧୁ ଆଜ ସେଇ ନାକ ସାଟେ,
ଆଜି ଏହି ସଂକେ ନିର୍ଜନ ସାଟେ,
ହେବ ମନେ ଲୟ ସନ ଘୋର ସଟା
ନାୟିବେ ପଥେର ମାରେ ।

ବଧୁର ଖୁଣ୍ଡ କଳମୀ ମରି,
ଦୁଦୟ ଆମାର ଦିଯାଛେ ଗୋ ଡରି,
ଆମି ଭାବିତେଛି କତବାର କରି
ବଧୁ ଚଲେ ଗେଛେ ତଳେ ;

ନୀରବ ବ୍ୟଥାଯ ଆଖି-ଡେଙ୍ଗୀ ସନ,
ଧରେଛେ ମେ ମୃଦୁ କମଳ ଚରଣ,
ମଳ କିନ୍ତୁ କିନି ଭାବେ ନିର୍ଜନ
ବିରହ ତମାଳ ତଳେ ;

ଶୁକ୍ଳ ବାତାସ ଝାକି ଝାକି ଫିରେ,
ମେଘ ଅଭିଶାର ଗଗନେର ପାରେ
ନିର୍ଜନ ପଥେ କେ ଆଜି ବିହରେ
କେବା ସାମ୍ଯ ଅଭିଶାରେ ;

ଦୂର ନଦୀ କୁଳେ ବିଞ୍ଚଲୀର ଛଟ୍ଟୀ,
ମେଘ ଆଜି ହେଲି ବିପୁଳ ମେ ସଟା,
ମେଘ ସୋର ଛାଯା ପିଞ୍ଜଳ କଟା
ପଡ଼ିଯାଛେ ନଦୀତୌରେ ।

ଲଭାପାତା ।

ଧୀନ କ୍ଷେତ୍ର ଅଳେ ଫୁଲେ ଫୁଲେ ଭରେ,
କାଳୋ ମେଘ ଛାୟା ତୃଣ ଦଳ ପରେ,
ମଞ୍ଜଳ ମବୁଜ ବାୟୁ ଭରେ ଦୂଲେ
ରହିସ୍ଥା ରହିସ୍ଥା ଯାଠେ ;

ରହିସ୍ଥା ରହିସ୍ଥା ବ୍ୟଥା ଡ'ରେ ଆସେ,
ଭିଜେ ବାସ କିବା ମରମେ ପରଶେ,
କିବା ହୁଥେ ମନ ବିଷାଦ ଆବେଶେ
ହରିଁ କ୍ଷେତ୍ରେ ଲୁଟେ ।

ଆଜି ଏହି ସାବେ ନିର୍ଜନ ମନେ,
ଆମି ଭାବିତେଛି କତ୍ତ ଆନମନେ,
ସଦି ଆମି ପାଇ ଏହି ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ
ଚକିତେ କାହାର ହେଥା ;

ଚପଳା ଚମକେ ଭୌମୂଳ ଗରଜେ,
ଆକାଶ କାଜଳେ ରହେ ଆୟଥ ବୁଜେ,
ମହୀୟ ଛିନ୍ନ ମେଘଦଳ ମାଝେ
କାରୋ ଅଙ୍ଗ ରେଖା,

ମସରି ତାର ଚଞ୍ଚଳ ବାସ,
କ୍ରତ ଚଲି ଧାସ ବାହି ମମ ପାଶ,
ଲୋଳ-ଅଙ୍ଗଳ-ପଳକ ପରଶ
ଦେଇ ନିର୍ଜନ ମନ,

সতাপাতা ।

সার্থক তবে বরষার বারি,
মেঘের মাঝারে চমক বিজুরী ;
সার্থক এই নৌলাকাশ পরি
নববন্ধাম অঙ্গ ।

আমি ভাবিতেছি কতমত কথা,
বর্ধা এনেছে ভরি মনোব্যধা,
বিশ্বাগ বিদ্যুর মন্দিরের কথা
কতমত কব ছলে,

তমালের পা হয়ে গেছে কাল,
কন্দমের শোভা ফুটিয়াছে ভাল ;
মেঘের বরণ স্মনিবিড় নীল
বিদ্যুর আচল দোলে ;

ধত বার আমি চাহি মেষপানে,
উলসি রস্ত ঝলকে পরাণে,
হোখা কি আছে আশা কোনখানে
কোন কিছু কার শৃতি ;

বারিভৱা মেঘ চলে বাযুভৱে,
আশাভৱা মন চলেছে ঘেনরে,
বিরহের ভরা চলে পাল ভরে
অতি মহুর গতি ।

ଲତାପାତା ।

ଅକାଶେ ବାତାମେ ଆଧାରେର ଛାୟ
ସନ୍ଧ୍ୟା ଗଗନେ ବୁଟିର ବାୟ
ତରା ବିରହୀର ନିଃଖାସ, ତାଇ
ତରା ସ୍ଵତି ମଧୁମାଥୀ ।

କତଥ'ଣ ହ'ଲ ବଧୁ ଚଲେ ଗେଛେ,
ଡତଳା ମନ କି ରେଖେ ମୋର କାହେ,
ସହସ୍ରା ବିକଳ, ମନ କେଡ଼େ ନେଛେ
ତାର ମୂର୍ଖ ଖାନି ଆକା ।

ବୁଟିର ଧାରୀ ପଡ଼େ ଅବିରଳ,
ମେଘେ ଦେସ ହାଁଯା ପ୍ରିଞ୍ଚ, ଶୌତଳ,
ଘନ ଘୋର ମାଝେ ପ୍ରିସାରେ ବିରଳ
କତଥାର ମନେ ପଡ଼େ

ଦୂରେ ଶାଳ ବନେ ବାତାମେର ଖାସ
ମୋର ହନ୍ଦି ମାଝେ ମୋଳା ଦେସ ଆଶ
କତ ଦୂରେ ମେ ଗୋ, ମନ ଛେଡ଼େ ବାସ
ଧାୟ ଏହି ମେସ ପରେ ।

କତ ଆର ଭାବି ଏହି ମତ ଆର
କତ ଆର ବ୍ରଚି ବିରହେର ଭାର,
ନବ ଘନ ମନେ ଶୁଣ୍ଠ ବିହାର
କତ ଆର କରି ମନେ ।

ଲତାପାତା ।

ବିରହ ମିଳନ ; କତ ବାର କରି,
ଶୁଣ୍ଡ ହସ୍ୟ ଦିତେଛେ ଗୋ ଡ'ରି
ଯେଷ-ଛାସା ଲାଗି ଥାଏ ବଧୁ ଯୁରି
ମିଥାା ଛଳନା ସନେ ।

ଦୂରେ ନଦୀକୁଳେ ଏଇ ବଧୁ ହାୟ,
କଳମୀ ଆକଢ଼ି ପଥ ପାନେ ଚାୟ,
ଫିରେ କି ଆସିବେ ଭାବେ ବୁଝି ତାଇ
ଏବେ ନଦୀ କୁଳ ହେବେ ,

ଅଁଧାର-ତମାଳେ ଝୋନାକି ଜଲେଛେ
କଦମ୍ବର ଫୁଲେ ପଥ ଦେଖା ଗେଛେ
ମେହ ପଥ ଚିନେ ବଧୁ କି ଆସିଛେ
ଶୁଣ୍ଡ ବାସର ତରେ ।

ବିରହ ଶୟନେ ବଧୁରା ଜାଗିଛେ—
ଧରମକେ ଧରମକେ ବର୍ଷା ଧରିଛେ,
ଚରମକେ ଚରମକେ ବିଜଳୀ ହାନିଛେ
ଆକୁଲିଯା ଦଶ ନିଶି ;

ଆମିରେ ହେଠାବ ଜାଗିଯା ବସିଯା
ହେବିବ ଏକେଳା ଯରମେ ମରିଯା,
ବିରହେ ଶୟନେ କେ ରହେ ଜାଗିଯା
ବର୍ଷା ନିବିଡ଼ ନିଶି ।

লতাপাতা ।

মেঘ-সন্তান ।

আজি মেঘ সন্তানে ঘনাড়খরে
মন্ত্রার মীড় বাজিছে,
ভস্ক নাদে ঘোর অস্তরে
অক্ষকার আসিছে ।
ওরে এ গভীর অতল অঁধার
আজ নাই সমব্যথীরে,
হায় আশা ভরে বৃথাই খুঁজেরে
দুদয় নিবিড় আধারে ।
হায় মেঘ ভার অসহ এ ভার
ঘন দুঃখ পুঞ্চান,
ওরে মেঘদল ছিন্ন করিয়া
পরাণ আজিকে বাহিরে আন ।
একি, কাল ঘন ঘটা ঘনানে আকাশে
সূক্ষ্ম জীবন মলিন করে,
কোথা তারে পাব, কোথা কুল পাব,
অসৌম বিষাদ পারাবারে ।

-- —

ଲତାପାତା ।

ତଙ୍କମୁଲେ ।

ହୋଥାୟ ବଟେର ଶାଖେ କପୋତ କପୋତୀ
ବାଧି ନୌଡ଼ ଛିଲା ସୁଥେ ଚଙ୍ଗୁ-ଆଳାପନେ ।
ଏକଦିନ ଶିକାରୀ ଆସି (ନିଠୁର-ହନ୍ଦୟ)
ବଧିଲ ମେ କପୋତେରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶରୀରାତେ ।
ହାମ ! ମେ ବିଧୁର ଶୋକେ ବିରହୀ କପୋତୀ
ଏକାକିନୀ ଶୁଣେ ନୌଡେ ଚାହିସା ଚାହିସା
ତଙ୍କଶାଖେ ବସି ଡାକି ମାରା ନିଶିଦ୍ଧିନ
ତ୍ୟଜିଲ ଜୀବନ ତାର ପ୍ରିସ୍ତମ-ହୀନ ।

ହୋଥା ଆଜି ବଟଙ୍ଗାମେ ବସିଥ ନା ମଧ୍ୟ,
ଚଙ୍ଗ ଐ ତଙ୍କମୁଲେ ହୋଥା ଝାଉଙ୍ଗାମେ
ବାତାମ ବହିଛେ ଶୁଦ୍ଧ ନୀରବତା ଆନି
ବିଜନ ପ୍ରାନ୍ତର ମାଝେ ରହିବ ହାରାମେ ।
ଶ୍ରାମଳ ଘାସେର ମୂଲେ ନଦୀ ଜଳଧାରେ
ପ୍ରିସ୍ତଙ୍ଗାମେ ବିରଲେତେ ବସିବ ଦୁଇନେ ।
ହୋଥା ଛୁଟି ଘୁଘୁ ପାଥୀ ପ୍ରେମେର ଦର୍ଶକୀ
ମାରାଦିନ କୟ କଥା ବସି ମୁଖୋମୁଖୀ,
ଚାହିସାତେ ନିମ୍ନ ଚେଥେ ନିବିଡ଼ ମିଳନେ
ପ୍ରେମେର ଅପନ ଦେଖେ ବିରଳେତେ ରହି ।
ଓମ୍ବୋ ମଧ୍ୟ ଏଇ କୁକୁ ମଧ୍ୟାଙ୍କ ପ୍ରହରେ
କଣ୍ଟକିତ ବୃକ୍ଷତଳେ ଛାମା ଗେଛେ ମରେ ।

ଲତାପାତା ।

ହେବ ଦୂରେ ମାଠ ପଥେ ରୌଜ୍ଜୁ ଝାଁ କରେ
ଶୁନ୍ମମନା ପଥିକ ଏଇ ତଥ ରୌଜ୍ଜେ ଚଲେ ।
ମୋରା ଦୁଟୀ ଶିଙ୍ଗ-ଛାୟା ଝାଉ ଶାଖା ତଳେ,
ହେରିବ ତଟିନୀ ଗଡ଼ି ମୃଦୁଲ ପ୍ରସାହେ,
ତରଳ ପ୍ରସ୍ତେହର ଧାରେ ସିଙ୍ଗି ବାଲୁଭଟ,
ମଲିଲ ଚୁମ୍ବିଯା ଯାବେ ସାମ ମୂଳନୌଚେ ।
ଆମାଦେର ଭାଲବାସା ନୌରବେ ବହିବେ
କଟିନ ମେ ତକମୂଳ ସରମ କରିଯା,
ଭୁମି ଯଦି କଣ କଥା ଡାକ ମୋରେ କତ୍ତୁ,
ତଥ ରୌଜ୍ଜୁ ନିଭେ ଯାବେ ଶୈତଳ ପଡ଼ିଯା ।
ଅନିମିଷେ ମୁଖପାନେ ରହିବ ଚାହିୟା
ମୋରା ଦୁଟୀ ସମ ପ୍ରାଣୀ ଝାଉ ଛାୟା ତଳେ ।
ହେବ ଏ ଝାଉଶାଖା ପତ୍ରେର ପ୍ରଚ୍ଛାୟ,
ଢାକିଯା ଶୂର୍ଯ୍ୟେର କର ଶିଙ୍ଗଛାୟା ଦେଇ ;
ମୋରା ସେଥା ଆଲିଙ୍ଗନେ ବନ୍ଦ ହ'ଯେ ରବ
ସଂସାରେର କୋଳାହଳ ଛାଡ଼ିଯା ବିରଲେ ।
ବିରଲେ ପବନ ଦେବେ ଶ୍ରାନ୍ତି ଦୂର କରି,
ଶୁଦ୍ଧ ପାଥୀ ଡାକିରବେ ମିଳନେର ବାଣୀ,
ଆମାର ଏ ହିୟା ଥାନି ତବ ହିୟା ତଳେ,
ନିମେଷେ ହାରାୟେ ଯାବେ ଅଚେନ ମାନି,
ଯଦି ଆମାର ନିଶାସ ଲାଗେ ତବ ମୁଖ ପର,
ଆଚଲେ ମୁହାୟେ ଦେବ କ୍ଷମା କ'ରୋ ତାମ,

ଲତାପାତା ।

ନହୀର ବ୍ୟାକୁଳ ଓଠେ ସାମେର ମତନ,
କଞ୍ଚମାନ ବୁଦ୍ଧ ହେଥା ଯୋରା ଦୁଇଜନ ।

ଓଗୋ ସଥା କପୋତୀର ପ୍ରାଣ ଫାଟୀ ଡାକା,
ତନି ସେନ କାଣେ ଆମି, ଚଲ ହେଥା ହ'ତେ,
ବିରହିନୀ ଶୁଭନୌଡ଼େ ଏକା ଏକା ଥାକୀ
ତୋମାର ଓ ଛବି ଧାନି ଝାଧାରେ ନସନେ ।

ଓଗୋ ସଥା ପାଯେ ଧରି ଚଲ ହେଥା ହ'ତେ,
ଦୁଇ ଦୁଇ ହିସ୍ତା କାପେ ଅଜାନୀ ଶକ୍ତାୟ ।

ଅଭିଶପ୍ତ ବଟଚାମ୍ବା ଜଲିଛେ ଭୀଷଣ
କପୋତୀର ଶୁନ୍ଦେ ଡାକୀ ନା ମାନେ ବାଟଣ ॥

—

ମତୋପାତ୍ର ।

ବାର୍ଷି ।

বসন্ত আসিবা গেল
বাতাস বহিবা গেল
কোকিল ডাকিয়া গেল
কে দেয় সাড়া,
তাহারি পরশ থানি
হৃদয় পরশ মণি
কি বেন কি দেয় আনি
পাগল পারা ;

ଆଖ ଚାମିମା ରେଖା,
ବକୁଳେର ସନ-ଛାଯେ
ପାପିଯା କୁହରି ଆଗେ,
ମାରାନିଶି ଡାକି ପ୍ରିୟେ ।

ଓগো মে জীবন-মণি
ওগো মে পরাণ-ধনি
আজি এ কুনি থানি
অকুলে হারা

ଲତାପାତା ।

ଦୂରସ୍ଥତି ।

କବେ କୋନ ଶୁଣି ଟାମିଆ ଉଙ୍ଗଳ ଶର୍ଵ ଆକାଶ
ଭରିଯା ରମ

ଫାନ୍ଦଣ ପିଯାଲେ ବନ ନୌଳା ତଳେ ହୃଦୟ ଆପନ
ହାରାୟେ ଘାୟ ।

ନିର୍ଜନ ପଥେ ମେ ଦିନ ଝୋଂନା କୋଧାରା ଖୁଲିଯା
ପଡ଼େଛେ ନାମି

ମେ ହିନ ଆମାର ହୃଦି ଫୁଲବନେ ସହସା ମଞ୍ଚ
ଗେଲରେ ଚର୍ମି ।

ଆଜି ମର୍ମର ଗୀତି ମୁଖର କାନନେ ନିରାଳାକୁଣ୍ଡେ
ପାପିଯା ବଧୁ,

ଆକୁଳ କୁଞ୍ଜନେ “କୋଥା ଗେଲ ବଲେ” ଆକାଶ ବାତାମେ
ଭରିଯା ଦେୟ ।

ଓଗୋ ଜୀବନ କୁଣ୍ଡିଲେ ବଧୁମା-ରାଗିଣୀ ଉଦ୍ବାସ ଶୁରେତେ
କତ ମନୋ କଥା,

ଆବେଶେ ବିଷାଦେ ମରମେର ଘାରେ ଭରି ଦେୟ ଆନି
ମେହି ଶତ ବ୍ୟଧା ।

ହେବ ଗୋ ଚନ୍ଦ୍ର ଉଠିଛେ ମଧୁର, ଦୂର ବାତାମେ
ମହିର ମନ୍ଦ୍ର,

କାହାରି ବାରତା ଆକୁଳା ପଶିଛେ, ବିବଶ ପୁଲକ
ଭରିଯା ରମ ।

ଲତାପାତା ।

ଶୁଦ୍ଧେର ନେଶା

ଆଜି ପରାଣେ କତ କଥା

ବିଷମ ବାଜେ,

ଶୁଦ୍ଧେର ନେଶାଟୁଳୁ

ଆଜି ଓ ରାଜେ,

ସଦି ମେ ଥାକିତ,

ସଦି ମେ ହାମିତ,

‘ହାଯରେ’ ଖମିଯା ଓଠେ

ଚମକ ଲାଜେ ।

ମହମା ଗାନ ଆନି

ଥେମେ ପେଲ ଆଧେ,

ମହମା ଦରଶ ଡାରି

ଆଡ଼ାଲେ ବାଧେ ।

ମେହି ଶେଷ ଚାଉସା ଥାନି

ଏଥନ ଓ ରାଜେ

ପରାଣେ କତ କଥା

ବିଷମ ବାଜେ ।

ଲତାପାତା

କଥା ପ୍ରାଣ ।

ନିବିନ୍ଧା ଗେହେ ଗୋ ଆଶାରୀ ଆଲୋଟା,

ପ୍ରଭାତ ହସେଛେ ମାନ,

ଦୂରୟ ଲତାଟୀ ଶୁକାରେ ଝରେଛେ,

ବିଫଳ ସଲିଲ ମାନ ।

ଓଗୋ ମେ କୋଥାରୁ ଶୂନ୍ୟ ଦୂରୟ

ପରାଣ କାନ୍ଦିଯା ଫିରେ,

ହାସ ! ହାସ ! ଯୋର ଏକି ହ'ଲ ଆଜି

ଭାସି ଶୁଦ୍ଧ ଆଖିନୀରେ ।

କାଳି ପ୍ରଭାତେର ଉଚ୍ଚସବ ହାସି

ଛିଲ ଗୋ ଦୂରୟ ଡରି,

"କତନାବର୍ଣ୍ଣ, ପଢ଼, ଗାନରେ

ଗିଯାଇଁ ପରଶ କରି !

ମୃଦୁ ହିଲୋଲେ ପରାଣ ଛିଲରେ

ଶୁଖର ମାଘରେ ଭାସି

ଆଜିକେ ବୁଝେବେ ଧୂନାରୁ ଶୁଟୋରେ,

ଶୁଦ୍ଧ ମାନ ସେ ହାସି

ବିଷମ ନିରାଶେ ଆଗଛି ପରାଣେ

କେମନେ ବାଚିବ ବଳ,

ହେବି ଶେଷ ସାମେ ପାତୁର ଟାଙ୍ଗେ

କୁମୁଦ ମେଲେ କି ମଳ ?

ଲଭାପାତା ।

କି ଛିଲ ରତନ, ହାରାଯେ ରତନ
କତ୍ତଦୂର ଦୂର ଖୁଜି,
ନାହି,—ନାହି,— ମନ ହାହକାରେ କୀମେ
ଆର ନା ପାଇବ ବୁଝି
ମନ୍ଦ୍ୟା ରତନ କନକ ବରଣ
ଡୁବେ ସାମ ପରପାରେ,
କଳ କଳ ଜଳ, ଚଲେ ଛଳ ଛଳ
ବିଷାଦ ଆଁଧାର ପାରେ
ଅପନେ ଛିଲାମ ମୌରଭୟ
ଜେଗେ ଦେଖି ଶୁକ୍ର କାହା ;
ନୟନେର ଜଳ ମୁହିତେ ପାରିଲେ,
ଜନମେର ଶୋଧ ଆର ନା ।
ପାଛେ ଠେସ୍ ଦିଯେ ରଯେଛି ମାତ୍ରାଯେ
ଥୁ—ଥୁ—କରେ ଥୁରେ ମାଠ,
କଲରବେ ଈ ଚଲେ ଯାଇ ଲୋକ
ଭେଦେ ଗେଛେ ବୁଝି ହାଟ
ପାଦୀ ଉଡ଼େ ସାମ ମାଧାର ଉପରେ,
ପୁବେ ଈ ଟାନ ଆକାଶେ,
ଓଗୋ ପ୍ରତିଧାନି ମୁଛେ ଫେଲେ ଦାଉ,
ନୟନ ମଲିଲେ ଭାସେ ।

— — —

ଶତାପାତ୍ର ।

ଭାଙ୍ଗାହାସି ।

ଦ୍ୱାଦ୍ଶୀର ଟାନ ଭାସିଲ ଆକାଶେ

ଶୁଭ ସାତ୍ରାର ଥ'ନେ,

କତ ଶୁତି ଛବି ଉଠିଲ ପୁଲକି,

ଶୁଧ କଲ୍ପନା ମନେ

କାର ବୀଣାଧାନି ଉଠେ ବାଜି' ବାଜି'

ପରଶେ ଧରାଣେ ଯତ ଶୁଧ-ରାଜି

ଆଜି ସାତ୍ରାୟ ଉତ୍ସନ୍ନ ପ୍ରାୟ

ଭାବିଛି ଆକୁଳ ପ୍ରାଣେ ;—

ପୂର ନିମା ଶଶୀ ବାରମ୍ବା ପଡ଼ିବେ,

ଆଲୋର ଆଲୋର ଧରଣୀ ମାତିବେ,

ମୋର ପଥେ ମରି, ପାପିଯ! ଲହରୀ

ଛଡ଼ାବେ ଶୁଷମାରାଶି

ଶ୍ରୀମାର ହାସିଟୀ ମେହ ଶୁଭଥ'ନେ,

ଅନିମେଷ ଚେଯେ ରୁବେ ମୋର ପାନେ,

ନୌରବ ଆଦରେ, ନେବ ପ୍ରାଣ ଡ'ରେ,

ଅଧରେ ଫୁଟିବେ ହାସି

ମନେ ପଡ଼େ ମୋର କୋନ ମଜ୍ଜାୟ,

ଆଧ-ଆଲୋ ବକ୍ତୁ ଦେଖା ଯାଏ ଯାଏ,

କୁଞ୍ଜ ବିତାନେ ନିମେଷେର ଥ'ନେ

ହେରିମୁ ଶ୍ରୀମାରେ ମୋର

ଲତାପାତା ।

ଆମି ସେଇ ପଥେ ଏମେହି ଚଲିଯା,
ନବ-ଶୌରଭେ ମାତିଯା ମାତିଯା,
ଆକୁଳ ହିସାର ତୀତ୍ର ପିଯାମେ
ଛନ୍ଦେ ବେଧେଛି-ଡୋର

ତାଇ ଭାବି ସବେ ଶର୍ଣ୍ଣ ରଜନୀ,
ଶୋଭାର ଆଲୋଯ ଭରିବେ ଧରଣୀ,
ଆମାର ଶ୍ରୀଯାର ସଙ୍ଗ ବିଭୋର
ନିଭୃତ ମିଳନ ଥାନି'

ସତ କଙ୍ଗନା ସୂର୍ଯ୍ୟ-ଶୁତିଭାର,
ପୁଲକେ କୋପିଯା ଉଠେ ବାରବାର,
ଶ୍ରୋଙ୍ଗା ଲଗନେ କୁଞ୍ଚ ସ୍ଵପନେ
ସବ ସାର୍ଥକ ମାନି ।

ଟୁଟିଲ ଆମାର ପ୍ରଥମ ସ୍ଵପନ,
ଧୂମର ଧୂଲାର ପଥେ,
ପ୍ରଭାତେର ଆଲୋ ପ୍ରଥମ ହଇଲ
କ୍ଲିଷ୍ଟ ଚରଣ-କ୍ଷତେ

ତକ୍କଣ ଆନନ୍ଦ ବରିଲ ଘର୍ଷ,
ଶୁକାଳ ଆମାର ଆଶାର ଘର୍ଷ,
କ୍ଲାନ୍ତ ନୟନେ ଆକାଶ ବୟାନେ
ତପ୍ତ ବାଲୁକା ଛୁଟେ

ଲଭାପାତା ।

ଅଧି କଳକେ, ପଥ-ହୀନ ମାଠ,
ଦୋକାନୀର ବାସୀ ନାହିଁ ଜନ ପାଟ;
କୋଷାର କୁଞ୍ଚ ଶ୍ୟାମଲ ପୁଣ
ବିରଳ-ମଲିଳ-ଛାରା,

ମାଠ ଭାବି ଭାବି ଚଲି ଧୀରେ ଧୀରେ,
ତାଙ୍କ-ଶାଖା ଛାସା ଦୋଳେ ଯେନ ମୂରେ,
ରୌଦ୍ରେର ପଥେ ପାରାପାର ଯାଠେ,
ଲଭିଷୁ ସ୍ଵିଷୁ ମାସା ।

କୋନମତେ ମେହି ପଥେ ଚଲି' ଚଲି,
ମହାର ଗତି କଟକ ମଳି,
ଆମର ଦୂର ଅଧିର ସର
ପୌଛିବୁ ନମୀଧାର ।

সেখান শুচল-গায়নী-তটিনী,
প্রিণ্ঠ-ব্যজনী, কল-নিনাদিনী,
পরশে বুলাল তপ্তি কপোল
হেরিছু সক্ষাত্তাতি' ।

ଲଭାପାତା ।

ମିଶ୍ରେ ହୁଦି, ରିକ୍ତ-ପଶରା
ଧୂମର ଧୂଲିତେ ପଥ ଛିଲ ଡରା,
କ୍ଲାନ୍ଟ ନୟନେ ଆସିଲ ସନ୍ଦାୟେ,
ଅଙ୍କ-ତିମିର-ରାତି ।

ଭାବିତେଛି ମନେ କିମେର ପଶରା
ବହି' ଏ ହୃଦୟ ଆନେ,
କ୍ଲାନ୍ଟ ନୟନ ଫିରିଛେ ତାକାରେ,
ଦୀର୍ଘ ପଥେର ପାନେ ।

ବେଳା ପଡ଼ି ଗେଲ, ଧୂ ଧୂ ମଙ୍ଗମାୟା,
ନିଭେ ଗେଲ ଧୀରେ, ମାଠ ପାରେ ହାଁରା,
ଆସିଲ ଡାସିଯା, ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରା
ଉଦ୍ଦାସୀ ଆଗିଲ ପ୍ରାଣେ ।

ଶ୍ୟାମଲ କୁଞ୍ଜ ମଙ୍ଗ ଛାୟା-ସନ,
ପ୍ରଥର ବୌଦ୍ଧେ ଲଭେଛି ବିରାମ,
ମେ ପଥ ବାହିଯା ବିଦୀଯ ଚାହିଯା
ଚଲିଯା ଏମେହି ଆୟି ;

ମର୍ମେ ମର୍ମେ କମ୍ପନ ଧାନି,
ସେନ ମିଳନେର ଆବେଶେର ବାଣୀ,
ନିଷ୍ଠତେ ମେ ଝାଖି, ଚାନ୍ଦ ଧାକି ଧାକି
ମେ ପଥେ ଗିରାହି ଧାରି ।

ଲତାପାତା ।

ଚଳି ଆର ବାର ଆକୁଳ ପରାଣେ,
ଶର୍ଦ୍ଦ ରୂପନୀ କୁଞ୍ଜ ସପନେ,
ବାଜାଯ ବାଶରୀ, ମେହେ ବ୍ୟଧା ମରି,
ବ୍ୟାକୁଳ କରେଛେ ପ୍ରାଣ ।

ତାଇ ପଥେ ପଥେ କଙ୍କଣ ବିଦ୍ୟାୟ,
ବୈଜେଚେ ଘରମେ କାନ୍ଦି ହାତ, ହାତ,
ଚାହିୟା ତୃଷିତ, ଅଂଧି କରି ନତ,
ଚେକେଛି ଅଞ୍ଚ-ମାନ

ରିକ୍ତ କୁଦୟେ ବ୍ୟଧାସମ ଲାଗେ,
କାତର ନୟନ ଚାହେ ଆଗେ ଆଗେ,
ନୃତ୍ୟାଭରି' ପରାଣ ଗୁମରି'
ଉଠିଲ ରୋମନ-ଛଲେ,

ଖେସାଟ ପାନେ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଛୁଟି'
ହାଟୁରିଯା ଲୋକ କରେ ହାଟାହାଟି,
ହାଟ-କୋଲାହଳ କଳ-କଳୋଳ,
ମାତେ ପ୍ରାଣପଣ ବ'ଲେ

ଲଲାଟେ ଆମାର ଛଃଥେର ଲିଖନ
କେମରେ ପାଶରି ତାରେ,
ଆହାତେ ଆକୁଳ ଥେବା କାଟେ ଆସି,
ଖେସା ଫେଲି ଗେଲ ଘୋରେ

ଲତାପାତା ।

ଅଞ୍ଚ ଆଁମିଳ ଚକ୍ର ଆଁବରି,
ଧୀରେ ସହରେ ଖେଳା ଦେଇ ପାଡ଼ି,
ଓପାରେର ପଥେ ଧାର ଲୋକ ହାଟେ,
ଅତିବ୍ୟଗ୍ରତା ଡ'ରେ ।

ନଦୀତୀରେ ତୀରେ ଗ୍ରାମ ସନ-ବନ,
ଆଧାର ସନ୍ଧ୍ୟା କରିଲ ଗୋପନ,
ତାଇ ଚେଯେ ଚେଯେ, ବ୍ୟାକୁଳ ହୃଦୟେ,
ଆର ନା ବାରଣ ମାନେ

ତାଇ କୋନମତେ ଖେଳ-ପାରାପାରେ,
ପୌଛିଲୁ ଆସି ଓପାରେର ତୀରେ,
ନଦୀ ବାଲୁତେ ଜ୍ରତ ଗତି ଟୁଟେ
ଆକୁଳତା ବାଢ଼େ ପ୍ରାଣେ

ସବ ସନ୍ଧଲ ହାରାଯେ ଯେ ଜନ,
ମରୀଚିକା ପାନେ ଧାୟ ପ୍ରାଣପଣ,
ଦୃଷ୍ଟ ନମ୍ବନେ ଆଶାର ବସାନେ,
କାତରତା ଫୁଟି ଓଠେ,

ମେହ ମତ ଲୁଟି, ଧାଇ ହାଟ-ପାନେ,
ବ୍ୟାକୁଳ ରାଶରୀ ବାଜିଲ ପରାଣେ,
ଆମାର ବେଦନା ମନ୍ଧ୍ୟା-ମଗନା
ନଦୀ-ମର୍ମରେ ଲୁଟେ

লতাপাতা ।

হাটে লোকজন করে আনাগোনা,
তার সম্মান আছে কাহো আনা,
তথাই বাহাস্য, কিন্তে না ডাকাস্য
কেনাৰেচা দৱাইয়ি ।

আমাৰ নৱন কাতৰ-ব্যথাস্য,
লুটিয়া পড়িল নিৱাশে সেধাস্য,
ভেদে গেল হাট দোকানীৰ পাট
শুছাস্যে লইল ধৌয়ি ।

পূৱণিয়া চান মধুৰ লগণে
উঠিল পথেৰ মাৰে,
বারেক কাপিয়া শিহৱে হৃদয়
নিভৃত পুলক রাজে ।

পথে ষেতে ষেতে লোক একজন,
কাণে কাণে কি কহিল তখন,
পৱান কি আশে, মাতিল হয়বে,
শৱৎ জ্যোষ্মো সঁৰে ।

দূৰ-সন্দীত ভাসিল বাতাসে,
মধুৰ চন্দ্ৰ শোভিল আকাশে’;
কোন আদৰিণী যেন হিয়াখানি
রাখিল হিয়াৱ তলে,

ଲତାପାତା ।

ଆବେଶେ ଚାହିଁମା ପ୍ରେମ-ଛାସୀ-ମାଥା,
ଅହୁରାଗେ ଚୁଯେ ସପନେର ଝାକା
ଦୋଳାସେ ମାଧାଟି ପଡ଼ିଲାରେ ଲୁଟେ,
ପ୍ରେମ ନୟନେର ଝଲେ ।

ଏବେ କ୍ରତଗତି ଆକୁଳ ହୃଦୟେ ,
ଆମିନ୍ଦୁ ଆମାର କୁଞ୍ଜ ନିଳମ୍ବେ,
ହେରିନ୍ଦୁ କୁଞ୍ଜ,—ନିଥର ଶୂନ୍ତ,
ଚର୍ଣ୍ଣ କୁଟୀର ଧାନି,

ଭାଙ୍ଗା ଗୃହ-ପଥେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ଆଲୋ,—
ଶୁଖ-କଳ୍ପନା କୋଷାୟ ମିଳାଲୋ,
ହୃଦେ ହାହାକାର, ଜାଗ ଆରବାର
ଧବନିଳ ନିରାଶ ବାଣୀ ।

ଶର୍ଣ୍ଣ ରଙ୍ଗନୀ ଆଲୋୟ ଡରିଛେ,
ଦଙ୍କ ପରାଣେ ଶୁଦ୍ଧାୟ ଲେପିଛେ,
କୁଞ୍ଜ ବିତାନ, ପାପିଷ୍ଠାର ଗାନ
ଝରେ ଗେଛେ ଆରବାରେ ।

ମନେ ଭାସି ଓଠେ ଆଜି ଧୀରେ ଧୀରେ,
ପଥେ କତ ହାସି ଚେଷ୍ଟେ ମୋର ତରେ,
ନିଯେଛେ ବିଦ୍ୟ, —ଆମି ଛୁଟି ହାସ,
ଭାଙ୍ଗା-ହାସି ଧାନି ତରେ ।

ଲତାପାତା

ଅଞ୍ଚୁମତୀ ଚରେ ।

ଦିବମ ଧୀରେ ଧୀରେ ମିଶାୟ ଆପନାରେ
ସଙ୍କ୍ଷ୍ୟାର ଅନ୍ତକାର ମାଝେ, ଢାକେ ପ୍ରାଣେର
ତଥ୍ବ ବ୍ୟଥା ରାଶି, ଶ୍ରିଫ୍ଟ ସ୍ନେହେର ଅମିଯା
ଧାରାୟ । ପ୍ରାଣେର ଦ୍ୱଦ୍ଵ କ୍ଷତ ଯତ ହୟ
କହେ ସକଳଙ୍ଗ ଭାଷେ ମର୍ମ ସ୍ନେହ ପାଶେ
ଶୀତଲିତେ ଜୋଳା “ଓଗୋ କ୍ଷମ” କଷେ ଆଶେ
ହୁନି କାଦେ “ଓଗୋ ତୁଳିଲା ହୁନ୍ଦେର
ମାଝେ”—

ସଙ୍କ୍ଷ୍ୟାର ଅନ୍ତକାର କ୍ରେଡେ ଶ୍ରୀତିର
ମହୀୟ ବାହ୍ତୁଲି, ସିଂଘ ଶାନ୍ତି ସଲିଲ
ତଥ୍ବ ଆନ୍ତ ତୌରେ, ମଧୁ ମତୀ ଏବେ କଳ
କଳ ଧାର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ଶୟନେ । ବିଜନ ମେ
ତଟ ଭୂମି ଶୁକୋମଳ ଚର । ନନ୍ଦୀ ପାଶେ
ଗାଭୀ କୁର ରେଖା କରେଛେ ପଥ ଚିହ୍ନିତ,
ହେନ କାଳେ ମୋରା ତରଣୀ ବହିଯା ହାତେ
ହାତ ଧରି ନାମିଲାମ ସେଥା ମେ ନିବିଡ଼
ଘୈନ ଛାୟେ,

ଲତାପାତା ।

କେ ଗୋ ହେଥା ଗାଁ ଗୀତ, ସ୍ଵର
ମୁଜ୍ଜନ୍ମାୟ ଡରେ ଶାସ୍ତ୍ରନଦୀ, ମମୀରଣେ
ଧୀରେ ଆସେ, ମୂରଛି ମୂରଛି ରହେ, କାଣେ
ପଶେ କିବା ଶାନ୍ତସ୍ଵର । ଓଗୋ କବି ପ୍ରାଣ
ଭୋଲା ସ୍ଵରେ ପାତକୀର ବ୍ୟଥାରାଶି ତାନ
ଜୟେ ଦେଛ ଯେ ପ୍ରକାଶି ରଚିଯା ବିଶେର
ଅପରାଧୀ ମର୍ମବ୍ୟଥା ମୁହାରେ ସ୍ଵଧାର
ପ୍ରେଲେପେ, ସାନ୍ତ୍ଵନା ପ୍ରଦାନି । ବିଶ୍ଵ ପତିର
ଚରଣେ କାତରେ ଧରି ରବେ ପାତକୀର
ହୁଲି ଥାନି ଧୌତ ଅଞ୍ଜଳେ, ଚାବେ କ୍ଷମା
କଙ୍କଣାର ଦାନ ।

ନୀରବେ ପ୍ରେବହମନା
ମଧୁମତୀ ଚରେ, ମୋରା ଏବେ ନତ ଆଖି
ରାହିଛୁ ଦୀଡାଯେ । ନୀରବେ ନୀରବେ ଥାର୍କ,
ମରମ ଭାଷିଲ ମରମେ—ମର୍ମ ନିହିତ
ବ୍ୟଥା “ଓଗୋ ସଂସାରେର ପ୍ରଲୋଭନେ କତ
ଅପରାଧେ ଅପରାଧୀ, ଏ ହୃଦୟ ମମ
ତୋମାର ହୃଦୟ ମାରେ ତୁଳି ଲାଗୁ, କ୍ଷମ
ତାରେ” କୋନ କଥା କହିଲ ନା— ଆଖିଜଳ
ପଡ଼ିଲ ନା, ଶୁଦ୍ଧ ହୃଦି ବାରେକ କାପିଲ
ହୃଦୟେର ତଳେ,—ଆକୁଳ ପରାଣୀ,—
ସନ୍ଧ୍ୟା ସନ ଅକ୍ଷକାରେ ଫେଲିଲ ନୀରବେ

ଲଭାପାତା ।

ହିଗସେ ଢାକି । ମେଥା ଯିଶେ ଗେଲ ଧରନୀ
ଆକାଶ ମନେ, ନିଧିଡ ଛାସୀ ମଧୁମତୀ ।
ତୌରେ ଢାକିଲ ମୋଦେର, ମେଥା ରହିଲ ନା
କେଉଁ, ଶୂନ୍ତ ପ୍ରାସ୍ତରେ ଶ୍ଵର୍ତ୍ତମି ଗେଲ ନା
ଦେଖା । ବାଲୁ ଚରେ ଶୁଣୁ, ମୋରା ଦୁଇ ଜନ
ନିର୍ବାକ ରହିଛୁ ଦୀଡାୟେ । ଅଂଧାର ଧନ
ମୁହିଲ ଅନ୍ତର ଧାନି ଆରୋ ଶୁଗଭୀରେ
ହାତେ ହାତ ଦୁଇ ଜନ ରହି ନତ ଶିରେ ।

ବର୍ଷଶେଷ ।

ଧୌରେ ଚଲେ ଗେଲ ବର୍ଷେର ଶେଷକ୍ଷଣ
ଟୁକୁ,—

ଆଜି ଅବସାନ ଅତୀତ ବର୍ଷ ।
ଅତୀତ ଦିବସେର, ହାୟ ! କ୍ଲିଷ୍ଟ କାହି
ଯତ, ଲୁକାଇୟା କଞ୍ଚକାଳ ବକ୍ଷ ପିଞ୍ଜରେ,
ଚଲେ ଗେଲ ଦୀର୍ଘଶାସେ ଅତୀତ ବର୍ଷ ।
ଉଗାରିଯା ଆକାଶାର ଜାଳୀ, ନିଭେ ଗେଲ
ଦୌପ ଧାନି କାଳୀର ବର୍ଷ । ଯେ ବର୍ଷ !

ଲତାପାତା ।

ଓରେ କଳ୍ପ ! ପ୍ରାଣ ପଣେ ଉଡ଼ାଇଯା ଧୂଲି,
ବହିଯା ଆପନ ପଥ ସବେଗେ ସଧୁମେ,
ଆଜି ଏହି ପ୍ରାନ୍ତ କ୍ଷଣେ କି ବାରତା ବନ୍ଦ
ଆନିଲି ଏବେ ?

ଆଶାର ବ୍ରାଗିଣୀ ହୃଦୟରେ
ଶ୍ରୀବଣେ ଏମେଛିଲି ଯବେ ତୁହି ପ୍ରଥମ
ପ୍ରଭାତେ, ବନ୍ଦେର ମଧୁ ଗୁଞ୍ଜନ ସମ,
ପରି ଦୀଥ ଭାଲେ ନବରବି ବ୍ରକ୍ତଚ୍ଛଟୀ,
ଉଷାର ଆଶୀସ୍ ମାଖି ଗାୟ, ଗେଷେଛିଲୁ
ବନ୍ଦନା ପାଥା ମାତିଯା ନବୀନ ଆଲୋକେ ।
ହରଷ ଆଶାର କେଷେଛିଲ କତକଥା !—
କତବର୍ଣେ କତଗଙ୍କେ, କତ ଛନ୍ଦେ, ସବେ
ଉତ୍ସବେ ମେତେଛିଲୁ ମୋରା ଫୁଲ ମନୀ ।
ନବ ପଞ୍ଚବ ଦଲେ କରିଦାଛି ମାଙ୍ଗଳ୍ୟ
ବ୍ରଚନୀ, ଫୁଲମାଳା କତ ଦିଲ୍ଲାଛିରେ ଗଲେ,—
ଓରେ ବରଷ, ତୁଇରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ! ଆଶାର
ସାର,—ଏ ନବ ଜୀବନେ ମୁକୁଟ ରତନ,—
ଅବହେଲେ ଫେଲେ ଦିଲି ପଥେରି ଧୂଲାୟ,
ଫୁଲ ମାଳା ନିଲିନୀ ଗଲାୟ, ଡଳ ପ୍ରାଣ,
ଚେଯେ ଝରୁ ବିଗନ୍ତେର ପାନେ । ଲୁକ ମୁଗ
ସମ ଆଶାର ଅପନେ କତ ତୁଳିଯାଇଛି
ଦ୍ୱାଦ୍ସମ ଯାମିନୀ, କଲନା ରାଜିନୀ କତ

ଲକ୍ଷ୍ମୀପାତା ।

ଗଡ଼ିଆଛେ ମାସାର ଶୁରୁତି ! ଏବେ ସବ
ଛାଇସମ ଗେଲ ମିଳାଇସା,—

ଦୀର୍ଘଶାସ

ସନେ ଝରିଛେ ସେ ଅଞ୍ଚ, ସ୍ୟଥାର ଆସାର,
ତାରି ସନେ ଆଜି ଆକୁଲିୟା ଓଠେ ମନେ
ଅତୀତ କାହିଁବୀ ଯତ-ବେଦନାର ଶୁତି,
ଦଙ୍ଗ ପ୍ରାଣେରେ ଜାଲା ଶତ ଛିନ୍ତି କରି
ବକ୍ଷ ବାହିରିଛେ ଅନଳ ଉଦ୍ଗାରି । ଓଗୋ
ବରଷ, କତ ଅଞ୍ଚ ସେ ଗାଥିୟାଛେ ମାଲା
ତବ, କତ ହୁଦି ରକ୍ତ ଶୋଭିୟାଛି ପଦେ
ବିକଶିତ ପଦ୍ମ ସମ, କୋମଳ ମରମ
କତ ପେତେଛେ ଆମନ ତବ ତରେ, କତ
ଜାନି ଆମି ତାହା, ନହେ ପ୍ରକାଶେର । ଆହା
ଫୁଲ ବନେ ଧରରବି ତାପେ ଫୁଲକୁଳ
ବିରମ ବଦନ, ଶ୍ରୀଷ୍ଟ ପତ୍ରଚଢାୟ ସେ ଗୋ
ବ୍ରାତେ ନିଜ ଝଟି—ଶୁଷ୍ଠାମଳତା, ବିରାପେ
ବିଶ୍ୱରେ ଶୁତି ଉଷାର ଶୁରୁତି ଶ୍ଵାସ । ସେ
ଜନ ଲଭିୟାଛେ ସଫଳତା ଧନ, ତବ
ରାଜସ୍ବାରେ, ତାରା ନିଭିୟାଛେ ହାସି । ତୁମି—
ପରିୟାଚ ଗଲେ ଛିନ୍ନ ମରମ-ମାଣିକୀ,
ଅଞ୍ଚାଷ୍ଟ କ୍ରମନଧବନି,—ଆର୍ତ୍ତ ଚୌଂକାର
ଓଠେ ବିଶ ମାରେ ନିରମ୍ଭର, ନିଶାଶେଷେ

ଲତାପ୍ରତା

ହେଲିମା ଓ ମୁରତି ତବ ଚାମୁଣ୍ଡା-ଭୀମା,
ଆତକେ ଶିହରେ ଦୁନ୍ଦ୍ରା

ଓମୋ ବରସ ।

ତୁମି ହେ ଅନାଦି, ଚଲିଯାଇ ଅବିଅନ୍ତ
ଅନୁଷ୍ଠର ପାବେ, କି ବାରତା ବଳ ଗାହି
ଦିବାନିଶି ? ମାନବେର ଛୁଖ ! ଏ ଜୀବନେ
ଧାର ପୁରେ ନାହିଁ ଆଶା ତାରି ଦୁଖଗୀତି
ବାଜେ ତବ ପ୍ରେତି ପଦେ ! ବହୁମୁଖ ହୁତେ
ଆସିଥାଇଁ ମୋରା ବହୁମୁଖ ଧାବ ତବ
ସନେ । ଉନିତେଛି ଅବିରାମ କଲରୋଳ
ଯେନ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି, କୋନ ଆଦିମ ପ୍ରଭାତେ
ଉଠେଛିଲ ବହୁମୁଖରାମାଫେ, ଯିଶେ ସାହୁ
ଅନୁଷ୍ଠର ସନେ । କିମେର ଏ ଗୀତି ଉନି !
ଦିବା ଚଲେ ସାହୁ, ଆସେ ନିଶା ଅମାମହୀ;
ଅବସାନ ଡାଙ୍ଗ, ଆବାର ଉଜଳି ଦିକ,
ହାସେ ରବି ଶୋଣାର ଆଲୋକେ । ଓମୋ କେବେ
ସବେ ପୋହାଘେଛେ ଛୁଖ ନିଶା, ଆସିବେ ନା
ଶୁଖ ଉଦୟୀ । ନବୀନ ବରସେ, ନବୀନ
ହରସେ କେବେ ନା ଗାହିବେ ପୁନ ଆଶାର
ବାରତା । ତବେ କେବେ ହେଲିତେଛି ନିରାଶା
ଅକୁକ୍ରାର । ଉପମନୋର୍ଖ କରିତେଛେ

ଶତାପାତ୍ର

ନିଷଳ ପ୍ରାସ ବାରେବାର । ଧୂଲିମାର୍ଦ୍ଦ
ଦାର, ଶେଷେ ଶୁଦ୍ଧ ଆକୁଳ କ୍ରମନ ।

ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ

ଅହ ବିହଜମ ମତ କନକ-ବରଣ
ମେଘେର ମାର୍କାରେ, ତୁମି ଚଲି ଗେଛ, ମେଲି
ଜାନା ପଞ୍ଚିଯ ସାଗରେ, ଫେଲିତ ବ
ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ଅହ ହ'ତେ ହେମ ପାଲକ, ପ୍ରଭାତ ମର୍ଯ୍ୟା ।
ତବ ସନେ କ୍ରୀଡ଼ା କରେ ବଞ୍ଚିନ ମେଘେର
ମର୍ଜା—ନବ ନବ ଖତୁ—ବିଭାଗ ଉତ୍ତଳି
ଦୃଶ ଦିଶ । ପୁଲକେ ଉଲସି ତୁମି ତାର
ଧାରେ ହସଗୋ ଉଧାଉ, ଶ୍ଵର୍ଣ୍ଣ କୁଞ୍ଜଳ
ସମ ରହେ ମେଘ ଚାରିଭିତେ ; କିନ୍ତୁ ହାର
ଦେଖେ କି ତୁମି, କି ବିଷମ କାଳୋଛାଯା
କେଲେ ତାହା ଧରଣୀ ଉପର, ହାତାକାରେ
ଭରେ ଉଠେ ମାନବ ହୁଦୁଙ୍ଗ । ତୁମି କର
ଉତ୍ସବ, ଆନନ୍ଦ ବନ୍ଦମ ବସନ୍ତ, ନିଦାନ
ମର୍ଯ୍ୟା, ବରଦାସ ହିଞ୍ଚୋଲାହୁଳ ବର୍ଣ୍ଣ
ରାଶି ଉଲସିଯା ମନଃ, ଶରତେର ଫୁଲ
ଧରା କୌମୁଦୀ ବିଭାଗ ; ହେମଞ୍ଜେର ନବ
ଧାନ୍ତ ସେନ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମୁର୍ଦ୍ଧିମତୀ ; ନବଶୀତ
ଆନେ ଆଲମ ମିଥୁଣ ଆବେଶ । ତବ

ଶତାପାତା ।

ସର୍ବ ଅନ୍ଧ ହ'ତେ କତ ବର୍ଣ୍ଣ ଛଟା ଆସେ,
ଦିବସ ରଞ୍ଜନୀ, କେମନେ ବଲିବ ବଳ ।
ଗୁର୍ଙ୍ଗରେ ମଧୁପ ମଧୁ ତୋରାରଓ କୁଠେ
କୁଳମଧୁ ପିଯେ ; ନୟ କିମଳମ ଝଟି
ସାଜାୟ ଓବରବପୁ ଫୁଲ-ରାଣୀ ସମ ;
ଶାରଦ ଆକାଶେ ବସି ସାରାନିଶି ଆପି
ଆମୋଦେ କୁମୂଳନାଥ, କୁହରେ କୋକିଳ
ଝକ୍କାରି ଅମିଲ ତାନ, କଳ କଳେ ସାବ୍ର
ନଦୀବହି । ଉଗୋ ବରଷ ! ବଳଗୋ ମୋହେ,
କେନ ନହେ ବିଧି ଲିପି ମାନବେର ଭାଗ୍ୟ
ଭୁଲିତେ ଏ ଶୁଦ୍ଧ ରାଶି ଶୁଷମା ଅତୁଳ ;
କେନ କୁନ୍ଦେ ପ୍ରାଣ ଅହରିଶି ସଂସାରେର
ନିପୌତ୍ରେ—ବିଭୁନା-ସୟ । ଦୌର୍ଧ୍ଵାମ
ଖନି ଉଠେ କୋକିଳ-କୁଜିତ କୁଠେ, ବ୍ୟର୍ଣ୍ଣ
ପ୍ରାଣ ହେବେ ଅକ୍ଷକାର ଟାଲିମା ନିଶ୍ଚିଥେ ;
ନିରାଶାର କକ୍ଷାଲ ସମ ଫିରେ ଭୁବନ
ଆବେ, ତଥ୍ବ ବାଲୁପରେ ବସି ପଡ଼େ, ଆବ୍ର
ନା ଉଠିତେ ପାରେ । ନାହି ଶୁଦ୍ଧ, ନାହି ଆଶା—
ନାହି ଆଶୋ, ନାହି ଚୋଧେ ମୌଷି, ଉଧୁ ଆପି
ରମ ଶୁଣା—ଧିକାର ବିଷମ—ନିରାଶାର
ଅକ୍ଷକାର ଶାବେ ।

ନବୀନ ଆଶୋକ ମାଧ୍ୟ

ଲତାପାତା

ପାଇଁ, ପରି ଗଲେ ଅଙ୍ଗ-କିରଣ-ମାଳା,
ମନେ ପାଇଁ, ଏକଦା ଅଜ୍ଞାତେ କରେଛିମୁଁ
ଯାଜା ତୋମାର କୃବନସାବେ, ଉଂସାହେ
ମାତି ; ହେବେଛିମୁଁ ଦୂରେ ପୁଣିତ କାନନ,
ତାର ମାଝେ ଶୋଭେ ବଟଚାୟତଳେ ମର
ଶୁଶ୍ରୀତଳ ପଥଃ । ଡେବେଛିମୁଁ ମନେ, ସମି
ଆନ୍ତପଦ ଅରେ ନା ଚଲିତେ ଚାହେ କ୍ଲାନ୍
ଭାରମାନି, ହୋଥା କରିବ ଦିଶାମ । ଲିଙ୍କ
ବାରି ଭାରମ୍ଭା ଅଙ୍ଗଳି ଧିଟାବ ପିପାସା ।
ହାୟ ! ଦୂରେ ଗେଲ ଶୁଦ୍ଧେର ଅପନ; ଅତି
ଭୟକର ମଧ୍ୟାହ୍ନ ମାର୍ତ୍ତଣ ଛିଲ କରି
ନିଲ ମୋହାପେରି ମାଳା ; ସର୍ବାହେ ଭରିଲ
ଶୂଳା ସର୍ଷ କ୍ଲେଦ ରାଶି, ଆନ୍ତ ଭାରାକାନ୍ତ
କୋନ ମତେ ଆସିଲୁ ମରେର କୁଳେ, ହାର
ଭକାଳ ମାଗର, ଦାବାପି ଅଲିଲ ତଥା,
ପୁନ ଆର ଉଠିତେ ନାହିଁ । ଅନ୍ତ ଗେଲ
ମାୟାଙ୍କ ରବି, ଆସିଲ ନିଶ୍ଚିଦ-ତିଥିର
ଆସିଲ ଆମାରେ, ତଥ ବିଧବୀ କୁମର
ଜନମେର ଶୋଧ ଲାଇଲୁ ବିଦାସ !

ପୂର୍ଣ୍ଣ

ବନ୍ଦ ରାଜହଂସ ଯତ ଧେଜନ ମହର୍,
କୁରୁ ତରଣୀ ଜାମାରେଛିଲ ଶୁମର

ଲତାପାତା ।

ବାତାସେ, ଡାରେ ଡାରେ ନିଯେ ପଣ୍ଡ ମକ୍ଷିଣ
ମାଗରେ, ସହସା ଛୁଟେବ ଝଟିକାଘାତେ
ଭଗ୍ନତରୀ ଫିରେଛେ କୁଦିଯା ; ବିକମିତ
ଶତ ମଳ ସମ ଛିଲ ସାର ଆଶା, ଥରେ
ଥରେ ଛଡାସେ ପାପ ଡି, ପରିମଳ ଧନେ
ଆକୁଳିତ ଅଲିକୁଳ ଶୁଙ୍ଗରେଛେ ସଦା ;
ବିଦାକୁ ନିଖାସେ ତାରେ କେନ ଉଦ୍ଧିରାଛ !
ମରସ ମେ ହୃଦୟ ଏବେ ଜୀବ କକ୍ଳାଳ
ସମ । ଆଉ ଏହି ମତ ହାହାକାରେ ଶତ
ଶତ ବିଦୀବ ହୃଦୟ । ଅବିରଳ କୋମେ
ହାନି ବକ୍ଷେ କର । ପଡେ ଗେଛେ କେହ, ଭେଦେ
ଗେଛେ ପା ଦୁଖାନି, ତାହି ଅସହାୟ ଚୟେ
ଆଛେ ଅଞ୍ଜୋନ୍ମୁଖ ଦିବମେର ପାନେ, ଡାବେ
ଛୁଟେ ଚଲି ଗେଲା ବରଷ, ମେ ରହେ ବସି,
ନିରାଶାର ଧୂଲି ମାରେ । ଆଶାର ସୋନାର
କାରି ନିଯେ ଏସେଛିଲ କୁମ୍ଭମ ଚୟନ
ଆଶେ ତବ ପୁଞ୍ଜୋଡ଼ାନେ, ନମ୍ବନ ଶୋଭନ,-
ଏବେ ଧୂଲାୟ ଲୁଣ୍ଠିତ, କୋମେ ବ୍ୟର୍ଥ ପ୍ରାଣ ।
କତ ପ୍ରାଣ ଭେଦେ ଗେଛେ ହତାଖାସେ, କତ
ପ୍ରାଣ ଡୁରେ ଗେଛେ ମୃତ୍ୟୁର ଅତଳ କୋଡ଼େ,—
ଉଠିବେନ୍ତି ରଞ୍ଜି ଆର ତିମିର ଭେଦିଲା
ପୁନର୍କୁର୍ବାର୍ବ, ଶୁଦ୍ଧ ଛୁଟେ ଗେଛେ ନିଭେଚିର

ଲୁତାପାତା ।

ତରେ, ଆଜି ଭାବି ବ'ମେ । ଭିଧାରୀ କାନ୍ଦିଛି
ତାର ହାରାଯେଛେ ଛିମ୍ବ ଝୁଲି ଥାନି ; ଅତି
ଥେ କାନ୍ଦିଛେ ତାର ଭେଦେ ଗେଛେ ଆଧାରେର
“ନଡ଼ି”, ମହାରାଜ ବିଳାପିଛେ, ମିଥ୍ୟା ହଲ
ରାଜ୍ୟ ଶୁଖ ଆଶା ମଧୁର ସ୍ଵପନ ! ଓଗୋ
ବରବ ! ତବ ସଞ୍ଜିତ ଗେହେ ମୋରୀ ପେନ୍ଦୁ
ଅତିଧି ହଇତେ, ଅର୍ଦ୍ଧାର୍ଥ ନାୟ ଅର୍ଚିଲେ
ମୋଦେର, ପରେ କେନ ବିକଟ ହାସି ଫେଲେ
ଦିଲେ କଠିନ ଯୁକ୍ତିକା ପରେ ; ନଘ ବାସ
ଧୂଲି ଧୂମରିତ କାନ୍ଦିମୁ ସଙ୍ଗେ ସବେ,
ଆର୍ତ୍ତନାମ ସ୍ଵରେ ହେରିଯା ଆଧାର,—

ଜାନି

ଆମି, ତଥ-ଅପ୍ରି-ସମ-ପ୍ରଭା ମନ୍ତ୍ରଭୂମି
ପରେ, ଆଛେ ଶ୍ରାମ ସରୋବର ସରୋକର
ବାସ ; ଗୋଲାପ ଫୁଟେଛେ ଭାଲ କଟକିତ
ଡାଲେ । ବିଦଶ ଧରଣୀ ପରେ ଆଛେ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ
ଦୁଃଖ ଆଭାସ ଉଜଳି ଦିଶ । ଶୁଖ ଆଶା
ପୁରିଯାଛେ କାରୋ, ଯେଥାୟ ମାଲତୀ କୁଳେ
ସଥା ସଥୀ ନିଭୃତେ କରିତେଛିଲା ଯୁଦ୍ଧ
ଶୁଭ ସ୍ଵରେ ପ୍ରେମାଳାପ, ହୟତ କୋକିଳ
ହୁହରେହେ ମେଥା ବନ୍ଦେର ଆଶୀର୍ବାଦ
ସ୍ଵତ । ହୟତ କାହାରୋ ନିଶାତେର ଶୁଖ

ଲତାପାତା ।

ସ୍ଵପ୍ନ'ରେ କୋମଳେ ଦେବତା ବାଜାରେଛେ
ବୀଣା, ଅତାତେ ତଙ୍କଣ ଅଙ୍ଗ-କିରଣ
ପରାରେଛେ ମୁକୁଟ ମାଥେ. ସନ୍ଧ୍ୟାର କାଳେ
ଏମେହେ ମେ ଫିରେ ବିଜୟ-ଗୌରବ-ଦୀପ୍ତ,
ଆଜି ହାରା ନିଶାରାଣୀ ମୂରିତ ତିମିରେ
ତାରେ କରେଛେ ସୁଧୂପ୍ତ ଦାନ ସଞ୍ଚୀବଣୀ—
ସୁଧା—ଜନନୀ ଯେମତି ଦେନ ପାତି ନିଜ
କୋଡ଼ କ୍ଲାନ୍ଟ ସନ୍ତାନେରେ । ଜାନି ଆମି
ତୋମାର ଆକାଶ ଡଲେ, ଶ୍ରାମ ଶୁଶ୍ରୀତଳ
ଦ୍ଵିତୀୟ ବୈଧିକାର ସବ ପତ୍ରଛାୟା, କତ ପାଖୀ
ବେଦେଂଛେ ଆମାର, ପର୍ଯ୍ୟକ ସୁଜନ
ଲଭେଛେ ବିଶ୍ଵାମ ଶାନ୍ତମନେ, ଚଲିଯାଇଛେ
ପୁନଃ; କିନ୍ତୁ ଓଗୋ, ଏକ ହେବି ହେଥା ତବ
ଉଦ୍‌ବ୍ୟାମ ଗତି କୁନ୍ତ କରି ମଜ୍ଜାଧେ ରହେ
ଦାଡ଼ାଇଯା, ଅଭିଶପ୍ତ ଜୀବନେର କର୍କଣ୍ଠ
ଦୂଷିଚୟ—ଅନଳ ଆକାଞ୍ଚା । ନିରାଶାର
ଅଭକାର ଆବରିଛେ ପ୍ରଭାମୟ ଶୂର୍ଯ୍ୟ
ତବ, ନିଭେ ଦେଇ ଆଲୋ, ନିଭେଦେଇ ଶୂର୍ଯ୍ୟ,
ନିଭେ ଦେଇ ଧାହା କିଛୁ ଅପନ ଛଟାର
ଦୀପି କୁବନ ମାର୍କାରେ ।

(ତାଇ) ନବୀନ ଆଲୋକେ
ଆଜି ଜାନାଇ ତୋମାରେ ନବୀନ ହରିବେ

ଶତାପ୍ତୀ ।

ସବେ ପୁନଃ ପାଖିମାଳା, କରି ମାଙ୍ଗଲିକ,
ଗାହି ବନ୍ଦୀ ସମ ବନ୍ଦନା ଗାନ, ଆସିଓ
ଏ ନବୀନ ବରଷେ ଲୋକେ କୁଞ୍ଚ ଆଶାର
ଅଯୁତେ ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଆସିଓ ଆଲୋକ ବନ୍ଦନ
ପରି ମୁର୍କିମତୀ ଆଶା ଧେନ । ମଫଳତ ।
ବର ଦାନେ ବାଡ଼ାଯୋ ଶୁଷ୍ଣଃ ତବ, ଓଗୋ
ଗୌରବ ବାସିନୀ ଦେବୀ, କିର୍ତ୍ତି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳା ।
ବାରେକ ସାତ୍ତନା ଶୁଧା ଯଦି ପ୍ରଦାନେ ଗୋ
ତବ କରୋଜ୍ଜଳ ପୌରବ ରବି, ନବୀନ
ପ୍ରଭାତେ, ହାସିଯା ସବେ ଉଠି ଦୀଡାଇବ
ପୁନଃ । ଘୋର ଝଡ଼ ମାରେ, ସାଗର ପର୍ବତନେ
ଭୀମ, ତୁମ ଏମ ଏଗୋ, କମଳେ କାମିନୀ
ସମହେନବ ବରଥ । ମରାଳ ଡାସିଛେ
ତବ ପଦ ସୁଗ ଆଶେ । ମରୋଜ ବିକଟ
ହାମେ ଶୁର୍ଣ୍ଣ ଆଭାମୟ । ସମୁଦ୍ର ପ୍ରଶାନ୍ତ
ତବ ଚରଣ ପରଶେ । ଶ୍ଵର ହାସି ଧାନି
ଜୋତିଃ ଲେଖା ସମ ଭାମେ ନିବିଡ଼ ଆଖାରେ ।

ଲତାପାତା ।

ବିଜୟା ଦଶମୀ ।

ବିଜୟାର ନିଶା ହାସେ ଶର୍ବ ଗଗଣେ,
ଶୁଗୋ ଯାଗୋ ରାଜରାଣୀ ରତନେ ଭୂଷିତା,
ଅଭାଗିନୀ ବନ୍ଦଭୂମେ କରିଯା ବଞ୍ଚିତା,
ଗେଲେ କିଗୋ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳିତେ ଆପନ ଭବନେ ।
ବିସର୍ଜନ ଦିନେ ମାତା ଦଶମୀ ଦିବସେ,
ଫିରିଛୁ ଆମୟେ ସବେ ବିଷାଦ ଅନ୍ତରେ
ହେବିଛୁ ମନ୍ତ୍ର ଗୃହ ହାହାକାରେ ଭରେ
ଅଞ୍ଚଲୁଟେ ଶୁଣ୍ଡ ଗେହେ ଉଂସବେର ଶେଷେ ।
ବିସର୍ଜନ ! ଏକ କଥା ! ଦୁଦୟ ଲୁଟିଲ,
ମେହମୟୀ ବନ୍ଦଭୂମି କୋମଳ ଅନ୍ତରେ
ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରେ ଯେଇ ଧନ ରାଖେ ବୁକ ଡ'ରେ,
କତ ଆଶା ଶୁଦ୍ଧ ଦିନେ ଯାହାରେ ପାଲିଲ ;
ତାହାରିଇ ବିସର୍ଜନ ! କି ଆହେରେ ଆର,—
ଅଭାଗିନୀ ବନ୍ଦଭୂମି ଢାଳେ ଅଞ୍ଚ ତାଇ,
ବିଜୟାର ରାକା ନିଶା କରୁଣତାମୟୀ,
ନାହିଁ ତୌରେ ଖେଳା ଭାବେ ବିଷାଦେର ଭାର,
ଯେ ଦେଖିଲ ମେ ମୁଛିଲ ନସନେର ଜଳ,
ମହ୍ୟାଶ୍ରଦ୍ଧା ଅନ୍ତମିତ ଗେଛେ ବହୁଧ'ଙ୍ଗ
ରାତ୍ରା ରଶ୍ମି, ଜଳ-କୌଡ଼ା ମଲିନ ତପନ,
ମାରି ମାରି ଦଶଭୂଜୀ ପ୍ରତିମା ଅତୁଳ ।
ବାଜିଲ ଢାକେମ ବାନ୍ଦ ବାଜ ଶର୍ଷ ମହ,

ଲତାପାତା ।

ଚଞ୍ଚାଳୋକ ଶ୍ରାନ୍ତ ରଞ୍ଜି ପଡ଼ିଲ ମଲିଲେ,
କନକ-କିରୀଟ-ଛୁଟ ଅତିମାନ ଡାଳେ
ମହ୍ୟାର ଭିମିତ ଆଲୋ ରଞ୍ଜିଲ ବିଗ୍ରହ ।
ନଦୀଜୀବେ ଯେଳା ଭାବି ହଲ ଅଡୀଭୂତ
ବିମର୍ଜନ ଓଠେ ରବ, ଓହ ବିମର୍ଜନ,—
ଆମୀଥି-ଆମିତା ଲତେ ଅତଳ ଶବ୍ଦନ
ବନ୍ଦେର ଆନନ୍ଦ ଛବି ହଲ ଅତମିତ,
ଦୀନା ବନ୍ଦୁମି ତାର ଦରିଜ୍ଜ ସନ୍ତାନ,
ନାହିଁ ମଜ୍ଜା, ଦରିଜ୍ଜତା ହାହାକାରେ ବୁକେ,
ଏକଟି ଉତ୍ସବେ ମବେ ମାତେରେ ପୁଲକେ,
ଅଧରେ ଝୁଟୀସି ହାସି ଆଗମନୀ ପାନ ।
ଡାଇ ଦେଶ ଦେଶାନ୍ତରେ ଛୁଟିଛେ ବାରଭା,
“ମା ଆସିଛେ, ମା ଆସିଛେ” ବନ୍ଦେର ସନ୍ତାନ,
ଷେ ସେଥାରୁ ଆନନ୍ଦେତେ ଧାସ ଗୃହ ପାନ,
ବନ୍ଦୁମି ଆନନ୍ଦେତେ କଳ ମୁଖରିତା,
ଆବାସୀ ଗୃହେତେ କିମ୍ବେ ହେବେ ପରିଅନ୍ତ,
ଆନନ୍ଦିତ ମୁଖଗୁଲି ଭରେହେ ଭବନେ,
କଳ-ଅଭ୍ୟାର୍ଥନା ଓଠେ କୁଟୀର ଆଶନେ,
ଦୀନା ବନ୍ଦୁମି ଏବେ ଯୁହେତେ ନମନ ।
ସମ୍ମୟୀ, ଅଟ୍ଟମୟୀ, ଆର ନବମୀ ଦିବମ,
କି ଆନନ୍ଦ, ଉତ୍ସବେର ନବ. ନବ ଦେଶ,
ପରିବାରେ ବନ୍ଦୁମି ନାହିଁ କୁଃଖ-ଦେଶ,

ଲତାପାତା ।

ନବମୀର ନିଶି ଭୋର ବିଷାଦେ ବିରସ ।
ଅଭାତେ ସଙ୍ଗ-ବାହେ ଆପି ମନେ ପଡ଼େ,
କାଳ ସକ୍ଷ୍ୟା ବେଳା କହି ଆରତିର କାଳେ,
ତୋଥାରେ ହେରିଯା ମାଗୋ ଧାଇ ହୁଃଖ ତୁଳେ,
ତାଇତ ଏମେହି ଛୁଟେ, କିବେ ମର୍ଦ୍ଦ ଭ'ରେ,
ବିଦେଶେ ପ୍ରସ୍ତାବୀ ଛିହ୍ନ ମଲିନ ଆନନ,
ଭେବେ ଛିହ୍ନ ଅଭିମାନେ ଏବାର ଧାବନା,
ହେରିବ ଜନନୀ ଦ ବ୍ୟଥା ପାଇ କିନା ;
ବ୍ୟଥିତ ସଞ୍ଚାନେ ହେରି ଧୂଲିର ଆସନ ।
ତୁମି ମାଗୋ ସମତନେ ନେହ କୋଳେ ତୁଳେ,
ଆମରେ ମୁହାୟେ ମେହ ମେହମୟ କରେ,
କାଣେ କାଣେ ଦେହ ଆଶା କତ ମିଷ୍ଟଦରେ,
ତାଇ ବ୍ୟଥା ତୁଲିଯାଛି ନସନ ସମିଲେ ।
ତାଇ ସକ୍ଷ୍ୟାବେଳା ସବେ ଆରତିର କାଳେ,
କନକ-ପ୍ରଦୀପ-ମାଳା, ଧୂପ ଗୁରୁ ଘନ,
ସମନ ମଲିର ମାରେ ଧତ ଡକ୍ଟଗଣ
ଜାନାଲ ପ୍ରାର୍ଥନା ନିଜ ଶବ୍ଦ ଘଟ୍ଟା ରୋଲେ ।
ଆମି ନିବେଦିତୁ ମାତା କକ୍ଷଣ ବଚନେ,
ଶ୍ରୀପ-ମାଜୀବ-ଯୁଗେ ଏହି ଭିକ୍ଷା କରି,
ଧୂଲାସ ଶୁଣିତ ଆହା ! ହରେ ବ୍ୟଥା ଭରି
ପ୍ରସାଦେ କେହ ନା ରହେ ହେବ ପୂଣ୍ୟ ଲିନେ ।
ଆଜି ବିଜୟାର ଟାମ ଗୁପ୍ତେର ମାରେ

ଲଭାପାତ୍ର

ହାସିଛେ, ମଧୁର ଆଲୋ ଫାରିଛେ ଫୂତଳେ,
ହେନ ଟାଙ୍କ, ହେନ ନିଶା ଅବନୀ ମଞ୍ଜଳେ
ଜୁଥେର ସାଗରେ ଝୁଟେ କୋଥାଓ କି ରାଜେ ।
ତାଇ ତାଇ କୋଲାକୁଳି, ବକ୍ଷ ପୌତ୍ରିହେନ
ମେହାଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭାଲବାସା, ତକ୍ତି ଶୁକ୍ରଜନେ,
ବଦେର କୁଦୟ ଭରା ଏଇ ପ୍ରେମଧନେ,
ଉଚଳିତ ଆଜି ନିଶା, ଏହେ ଅତୁଳନ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ ହ'ଲୋ ହନ୍ତିଧାନି ସେବ ରେ ଅଯୁତେ !
ଛୋଟ ବଡ଼ ନିଜ ପର ଏକ ପ୍ରୋଣ ଘର ।
ଶହୋଦରୋପମ ମବେ, ବଦେର ଡବନ
ଅବାରିତ ଧାରି ଆଜି ପ୍ରେମ ବିଲାଇତେ ।
ବିଜୟାର ଟାମ ଚଲି ପଡ଼ିଲ ଗଗଣେ,
ଆଜା ଡନ୍ତି ପତି ପଞ୍ଚା ଯିଶନେତେ ମୁଖ,
ବିଯୋଗ ବିଧୂରା ମାତା ମନ୍ତ୍ରାନେର ମୁଖ
ହେରିଯା ଲଭିଲ ଦ୍ଵର୍ଗ ଶାନ୍ତି ନିଃଗନେ ।
ବିରଳେ ବସିଯା ଭାବି ନିଷ୍ଠିତ ସେ ସ୍ୟାଧା,
ମନୋ ହୁଅଁ କାହେ ଦାରା ପ୍ରେବାସେ ବିଜନେ,
ପାରେନି ଅମିତେ ସୀହା ଶ୍ରୀର ଦରଶନେ
ତାରାଇ କେଲିଲ ଦ୍ୱାମ ତଥି ଅଞ୍ଚମାର୍ଥା ।

ସୁମ୍ପୁର୍ବ

